

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BURSA VALİLİĞİ
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ**

**BURSA İLİ
2020 YILI ÇEVRE DURUM RAPORU**

**HAZIRLAYAN:
BURSA ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ**

BURSA - 2021

İÇİNDEKİLER

Sayfa

GİRİŞ	1
A. HAVA	4
A.1. HAVA KALİTESİ.....	4
A.2. HAVA KALİTESİ ÜZERİNE ETKİ EDEN KİRLİTİCİLER	7
A.3. HAVA KALİTESİNİN KONTROLÜ KONUSUNDAKİ ÇALIŞMALAR	8
A.3.1. <i>Temiz Hava Eylem Planları</i>	8
A.4. ÖLÇÜM İSTASYONLARI	8
A.5. GÜRÜLTÜ	27
A.6. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI ÇERÇEVESİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR	28
A.7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	28
B. SU VE SU KAYNAKLARI	29
B.1. İLİN SU KAYNAKLARI VE POTANSİYELİ	29
B.1.1. <i>Yüzeysel Sular</i>	29
B.1.1.1. Akarsular	29
B.1.1.2. Doğal Göller, Göletler ve Rezervuarlar	31
B.1.2. <i>Yeraltı Suları</i>	39
B.1.2.1. Yeraltı Su Seviyeleri	42
B.2. SU KAYNAKLARININ KALİTESİ	42
B.3. SU KAYNAKLARININ KİRLİLİK DURUMU	45
B.3.1. <i>Noktasal kaynaklar</i>	45
B.3.1.1. Endüstriyel Kaynaklar	45
B.3.1.2. Evsel Kaynaklar	46
B.3.2. <i>Yayıllı Kaynaklar</i>	46
B.3.2.1. Tarımsal Kaynaklar	46
B.3.2.2. Diğer	48
B.4. DENİZLER	49
B.4.1. <i>Deniz Kıyı Sularının Kirlilik Durumu</i>	49
B.4.2. <i>Plajların Su Kalitesi ve Mavi Bayrak Durumu</i>	50
B.4.3. <i>Acil Müdahale Planları</i>	50
B.4.4. <i>Atık Kabul Tesisleri ve Atık Alma Gemileri</i>	50
B.4.5. <i>Denizdeki Balık Çiftlikleri</i>	50
B.4.6. <i>Deniz Çöpleri</i>	50
B.5. SEKTÖREL SU KULLANIMLARI VE YAPILAN SU TAHSİSLERİ	51
B.5.1. <i>İçme ve Kullanma Suyu</i>	51
B.5.1.1. Yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti	51
B.5.1.2. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti	52
B.5.1.3. İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli vb.	53
B.5.2. <i>Sulama</i>	54
B.5.2.1. Salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı	54
B.5.2.2. Damlama, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı	55
B.5.3. <i>Endüstriyel Su Temini</i>	55
B.5.4. <i>Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı</i>	56
B.5.5. <i>Rekreasyonel Su Kullanımı</i>	56
B.6. ÇEVRESEL ALTYAPI	56
B.6.1. <i>Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve Atıksu Arıtma Tesisi Hizmetleri</i>	56
B.6.2. <i>Organize Sanayi Bölgeleri ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri</i>	59
B.6.3. <i>Katı Atık (Düzenli) Depolama Tesisleri Atıksuları İçin Önlemler</i>	60

B.6.4. Atıksuların Geri Kazanılması ve Tekrar Kullanılması	60
B.7. TOPRAK KİRLİLİĞİ VE KONTROLÜ.....	61
B.7.1. Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar.....	61
B.7.2. Arıtma Çamurlarının Bertaraf Yöntemi	61
B.7.3. Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar	62
B.7.4. Tarımsal Faaliyetler İle Oluşan Toprak Kirliliği	63
B.8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	63
C. ATIK	65
C.1. BELEDİYE ATIKLARI (KATI ATIK BERTARAF TESİSLERİ)	65
C.2. HAFRİYAT TOPRAĞI, İNŞAAT VE YIKINTI ATIKLARI	69
C.3. SIFIR ATIK YÖNETİMİ.....	70
C.3.1. Eğitimler.....	70
C.3.2. Atık Getirme Merkezleri	71
C.3.3. Atık Miktarları	72
C.3.4. Sisteme Geçen Kuruluş Sayısı.....	73
C.3.5. Ekipman	74
C.3.6. Kompost.....	74
C.3.7. Sıfır Atık Belgesi	74
C.4. AMBALAJ ATIKLARI.....	75
C.5. TEHLİKELİ ATIKLAR.....	79
C.6. ATIK MADENİ YAĞLAR.....	81
C.7. ATIK PİL VE AKÜMÜLATÖRLER	82
C.8. BİTKİSEL ATIK YAĞLAR	82
C.9. ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ LASTİKLER.....	83
C.10. ATIK ELEKTRİKLİ VE ELEKTRONİK EŞYALAR	84
C.11. ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ ARAÇLAR	85
C.12. TEHLİKESİZ ATIKLAR.....	85
C.12.1 Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları.....	86
C.12.2 Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül	86
C.12.3 Atıksu Arıtma Tesisi Çamurları	87
C.13. TIBBİ ATIKLAR.....	88
C.14. MADEN ATIKLARI	88
C.15. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	89
Ç. BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALARIN ÖNLENMESİ ÇALIŞMALARI.....	90
Ç.1. BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALAR.....	90
Ç.2. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	90
D. DOĞA KORUMA VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK	91
D.1. FLORA.....	91
D.2. FAUNA.....	93
D.2.1 İç Su Balıkları.....	93
D.2.2. Amfibiler	94
D.2.3. Sürüngenler	94
D.2.4. Kuşlar	95
D.2.5. Memeliler	95
D.3. ORMANLAR, MİLLİ PARKLAR VE TABİAT PARKLARI.....	96
D.3.1. Ormanlar.....	96
D.3.2. Milli Parklar	96
D.3.2.1. Uludağ Milli Parkı	96

<i>D.3.3. Tabiat Parkları</i>	98
D.3.3.1. Sadağı Kanyonu Tabiat Parkı.....	98
D.3.3.2. Suuçtu Kanyonu Tabiat Parkı	98
D.4. ÇAYIR VE MERA	99
D.5. SULAK ALANLAR	99
<i>D.5.1. Uluabat Gölü Sulak Alanı</i>	99
<i>D.5.2. İznik Gölü Sulak Alanı</i>	100
<i>D.5.3. Koçacay Deltası Sulak Alanı</i>	101
D.6. TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI	102
<i>D.6.1. Tabiat Anıtları</i>	104
<i>D.6.2. Tabiatı Koruma Alanları</i>	104
<i>D.6.3. Anıt Ağaçlar</i>	104
<i>D.6.4. Özel Çevre Koruma Bilgileri</i>	105
<i>D.6.5. Doğal Sit Alanları</i>	105
<i>D.6.6. Karacabey Karadağı-Ovakorusu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası</i>	109
D.7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	110
E. ARAZİ KULLANIMI	111
E.1. ARAZİ KULLANIM VERİLERİ.....	111
E.2. MEKÂNSAL PLANLAMA.....	113
<i>E.2.1. Çevre Düzeni Planı</i>	113
E.3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	114
F. ÇED, ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ	115
F.1. ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ İŞLEMLERİ.....	115
F.2. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ.....	116
F.3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	117
G. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI	118
G.1. ÇEVRE DENETİMLERİ	118
G.2. ŞİKÂyetLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	119
G.3. İDARİ YAPTIRIMLAR	119
G.4. ÇEVRE KANUNU UYARINCA DURDURMA CEZASI UYGULAMALARI.....	120
G.5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	121
H. ÇEVRE EĞİTİMLERİ	122

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge A.1 – Hava kalitesi değerlendirme ve yönetiminde limit değerlerinde kademeli azaltım ve uyarı eşikleri	5
Çizelge A.2 - Ulusal hava kalite indeksi kesme noktaları	6
Çizelge A.3 - Ulusal hava kalitesi indeksi	6
Çizelge A.4 – 2020 yılı itibariyle sürekli emisyon ölçüm sistemleri	7
Çizelge A.5 – 2020 yılında kullanılan yakıt türleri ve miktarları	7
Çizelge A.6 - 2020 yılındaki araç sayısı ve egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı	8
Çizelge A.7 - 2020 yılında hava kalitesi ölçüm istasyon yerleri ve ölçülen parametreler	9
Çizelge A.8 - 2020 yılı İnegöl istasyonu hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerlerin aşıldığı gün sayıları ($\mu\text{g}/\text{m}^3$; CO : mg/m^3)	24
Çizelge B.9 –İlin akarsuları	30
Çizelge B.10 - İlimiz akarsularında bulunan balık çiftlikleri	31
Çizelge B.11 - Bursa ilinde mevcut göl, gölet ve rezervuarlar	33
Çizelge B.12 - BUSKİ (Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi) bünyesinde bulunan göletlere ait bilgiler	38
Çizelge B.13 – Yeraltı suyu potansiyeli	39
Çizelge B.14 - BUSKİ Genel Müdürlüğünce açılan sondaj kuyularına ait bilgiler	40
Çizelge B.15 - Bursa'daki termal kaynaklar	41
Çizelge B.16 - 2020 yılı yüzey ve yeraltı sularında tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan nitrat kirliliği ile ilgili analiz sonuçları	42
Çizelge B.17 - Bursa'da arazi kullanımı	46
Çizelge B.18 - İlin tarım alanları	47
Çizelge B.19 - Sulanan alanlar	47
Çizelge B.20 - Yıllar itibari ile gübre tüketimi	47
Çizelge B.21 – Kıyı su kütlelerinin ekolojik kalite değerlendirmesi	49
Çizelge B.22 – 2020 yılı itibariyle acil müdahale planı hazırlaması gereken ve onaylı plana sahip kıyı tesisi sayısı	50
Çizelge B.23 - Bursa ili yeraltı suyu potansiyeli	52
Çizelge B.24 - Bursa ilinde bulunan içmesuyu arıtma tesisleri	53
Çizelge B.25 - Bursa ilinde bulunan içmesuyu kaynakları	54
Çizelge B.26 - İlin sulama durumu	54
Çizelge B.27 – 2020 yılı itibariyle kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu	58
Çizelge B.28 – 2020 yılı OSB, Serbest Bölgeler ve Sanayi Sitelerinde atıksu arıtma tesislerinin (AAT) durumu	59
Çizelge B.29 – 2020 yılı itibariyle münferit sanayiye ait atıksu arıtma tesisi (AAT) sayısı	60
Çizelge B.30 – 2020 yılı itibariyle arıtıldıktan sonra bertaraf edilen atıksu durumu	61
Çizelge B.31 - 2020 yılı için tespit edilen noktasal kaynaklı toprak kirliliğine ilişkin veriler	61
Çizelge B.32 – 2020 yılında kullanılan ticari gübre tüketiminin bitki besin maddesi bazında ve yıllık tüketim miktarları	63
Çizelge B.33 - 2020 yılında tarımda kullanılan girdilerden gübreler haricindeki diğer kimyasal maddeleri (tarımsal ilaçlar vb)	63

Çizelge B.34 - 2020 yılında topraktaki pestisit vb tarım ilacı birikimini tespit etmek amacıyla yapılmış analizin sonuçları.....	63
Çizelge C.35 - 2020 yılı için il/ilçe belediyelerince toplanan ve yerel yönetimlerce (büyükşehir belediyesi/ belediye/ birliklerce) yönetilen belediye atığı miktarı ve toplanma, taşınma ve bertaraf yöntemleri	66
Çizelge C.36 – 2020 yılı itibariyle hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları yönetimi.....	69
Çizelge C.37 – 2020 yılında sıfır atık yönetimi kapsamında verilen eğitimler	70
Çizelge C.38 – 2020 yılı itibariyle Atık Getirme Merkezleri.....	71
Çizelge C.39 – 2020 yılında sıfır atık yönetimi kapsamında toplanan atık miktarı	72
Çizelge C.40 – 2020 yılı itibariyle sıfır atık sistemini uygulayan kurum/kuruluş sayısı	73
Çizelge C.41 – 2020 yılı itibariyle sıfır atık yönetimi kapsamındaki ekipmanlar.....	74
Çizelge C.42 – 2020 yılı itibariyle sıfır atık yönetimi kapsamında kompost üretimi bilgileri	74
Çizelge C.43 - Temel Seviye Sıfır Atık Belgesi almış kurum türlerine ilişkin bilgiler.....	74
Çizelge C.44 - 2019 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları*	75
Çizelge C.45 - 2020 yılında kayıtlı ekonomik işletme sayısı	75
Çizelge C.46 - 2020 yılında kayıtlı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi sayısı.....	76
Çizelge C.47 - 2020 yılında ambalaj atığı geri kazanım tesisi sayısı	76
Çizelge C.48 – 2020 yılında Belediyelerin Ambalaj Atık Yönetim Planı (AAYP) durumu.....	77
Çizelge C.49 - 2020 yılında Atık Getirme Merkezleri ile ilgili durum	78
Çizelge C.50 - 2019 yılında atık işleme yöntemine göre atık miktarları*	80
Çizelge C.51 – 2019 yılı için atık madeni yağ geri kazanım ve bertaraf miktarları ^{&&}	82
Çizelge C.52 – Yıllar itibariyle toplanan atık akü ve pil miktarı (kg)*	82
Çizelge C.53 – 2019 yılı için atık bitkisel yağlarla ilgili veriler	82
Çizelge C.54 –2020 yılında oluşan ömrünü tamamlamış lastikler ile ilgili veriler	83
Çizelge C.55 – Yıllar itibariyle geri kazanım tesislerine ve Atık Yakma Tesislerine gönderilen toplam ÖTL miktarları (ton/yıl)	83
Çizelge C.56 –2020 yılı AEEE toplanan ve işlenen miktarlar	85
Çizelge C.57 - 2020 yılı teslim alınan ÖTA sayısı.....	85
Çizelge C.58 – 2019 yılı için sanayi tesislerinde oluşan tehlikesiz atıkların toplanma ve bertaraf edilmesi ile ilgili verileri.....	85
Çizelge C.59 –2020 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri, cüruf ve bertaraf yöntemi	86
Çizelge C.60 –2019 yılı termik santrallerde kullanılan kömür, oluşan cüruf ve uçucu kül miktarı.....	86
Çizelge C.61 – 2020 yılında il sınırları içinde oluşan yıllık tıbbi atık miktarı	88
Çizelge C.62 - Yıllara göre tıbbi atık miktarı.....	88
Çizelge C.63 – 2020 yılında maden zenginleştirme tesislerinden kaynaklanan atık miktarı	88
Çizelge C.64 – 2020 yılı itibariyle bulunan atık işleme tesisi sayısı	89
Çizelge Ç.65 – 2020 yılında BEKRA kuruluşlarının sayısı	90
Çizelge Ç.66 – 2020 yılında BEKRA bildirimleri sorgulanan kuruluş sayıları	90
Çizelge D.67 - Bursa merkez, ilçe ve mahallelerinde bulunan doğal sit alanları	105
Çizelge D.68 - Bursa merkez, ilçe ve mahallelerinde bulunan doğal sit alanları	106
Çizelge D.69 - Bakanlıkça tescil edilen sit alanları (17 BÖLGE):.....	107
Çizelge D.70 - Bursa ilinde tescil edilmek üzere Bakanlığa gönderilen sit alanları (11 Bölge)	107
Çizelge D.71 - Bursa İlinde 6 Grup İçerisinde Tescil Edilmek Üzere Bakanlığa Gönderilen Sit Alanları (22 Bölge).....	108

Çizelge D.72 - Bursa İlinde Tescil Edilmek Üzere Bakanlığa Gönderilecek Osmangazi Uludağ Mahalleleri Sit Alanları (10 Bölge).....	108
Çizelge D.73 - Bursa ilinde tescil edilmek üzere Bakanlığa gönderilecek diğer sit alanları (16 Bölge) .	109
Çizelge E.74 – Arazi kullanım sınıflandırması	112
Çizelge F.75 – Bakanlık merkez ve Bursa ÇŞİM tarafından 2020 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı	115
Çizelge F.76 – Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2014-2020 yılları arasında verilen muafiyet kararlarının sektörel dağılımı	116
Çizelge F.77 – 2014-2020 yılları arasında verilen iade/iptal kararlarının sektörel dağılımı	116
Çizelge F.78 – 2020 yılında Bakanlık Merkez teşkilatı ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları.....	116
Çizelge G.79 - 2020 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı.....	118
Çizelge G.80 – 2020 yılında ÇŞİM’e gelen tüm şikâyetler ve bunların değerlendirilme durumları.....	119
Çizelge G.81 – 2020 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı.....	119

GRAFİKLER DİZİNİ

	Sayfa
Grafik A.1 - 2020 yılında İnegöl istasyonu PM ₁₀ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	9
Grafik A.2 - 2020 yılında İnegöl istasyonu SO ₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	10
Grafik A.3 - 2020 yılında İnegöl istasyonu NO ₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	10
Grafik A.4 - 2020 yılında İnegöl istasyonu NO _x parametresi günlük ortalama değer grafiği*	11
Grafik A.5 - 2020 yılında İnegöl istasyonu NO parametresi günlük ortalama değer grafiği*	11
Grafik A.6 - 2020 yılında Beyazıt istasyonu PM ₁₀ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	12
Grafik A.7 - 2020 yılında Beyazıt istasyonu SO ₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	12
Grafik A.8 - 2020 yılında Beyazıt istasyonu CO parametresi günlük ortalama değer grafiği*	13
Grafik A.9 - 2020 yılında Beyazıt istasyonu NO ₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	13
Grafik A.10 - 2020 yılında Beyazıt istasyonu NO _x parametresi günlük ortalama değer grafiği*	14
Grafik A.11 - 2020 yılında Beyazıt istasyonu NO parametresi günlük ortalama değer grafiği*	14
Grafik A.12- 2020 yılında Kültür Park istasyonu SO ₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	15
Grafik A.13 - 2020 yılında Kültür Park istasyonu NO ₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	15
Grafik A.14 - 2020 yılında Kültür Park istasyonu NO _x parametresi günlük ortalama değer grafiği*	16
Grafik A.15 - 2020 yılında Kültür Park istasyonu NO parametresi günlük ortalama değer grafiği*	16
Grafik A.16 - 2020 yılında Kültür Park istasyonu O ₃ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	17
Grafik A.17 - 2020 yılında Uludağ Üniversitesi istasyonu SO ₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	17
Grafik A.18 - 2020 yılında Uludağ Üniversitesi istasyonu NO ₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	18
Grafik A.19 - 2020 yılında Uludağ Üniversitesi istasyonu NO _x parametresi günlük ortalama değer grafiği*	18
Grafik A.20 - 2020 yılında Uludağ Üniversitesi istasyonu NO parametresi günlük ortalama değer grafiği*	19
Grafik A.21 - 2020 yılında Uludağ Üniversitesi istasyonu O ₃ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	19
Grafik A.22 - 2020 yılında Kestel istasyonu PM ₁₀ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	20
Grafik A.23 - 2020 yılında Kestel istasyonu SO ₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	20
Grafik A.24 - 2020 yılında Kestel istasyonu NO ₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	21
Grafik A.25 - 2020 yılında Kestel istasyonu NO _x parametresi günlük ortalama değer grafiği*	21
Grafik A.26 - 2020 yılında Kestel istasyonu NO parametresi günlük ortalama değer grafiği*	22
Grafik A.27 - 2020 yılında Kestel istasyonu O ₃ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	22
Grafik A.28 - 2020 yılında Bursa istasyonu PM ₁₀ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	23
Grafik A.29 - 2020 yılında Bursa istasyonu SO ₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	23
Grafik A.30 - 2020 yılında Bursa istasyonu O ₃ parametresi günlük ortalama değer grafiği*	24
Grafik A.31 –2020 yılında gürültü konusunda yapılan şikayetlerin dağılımı	27
Grafik B.32 -Yıllar itibari ile gübre tüketimi (ton)	48
Grafik B.33 - 2020 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı	51
Grafik B.34 - 2020 yılında endüstrinin kullandığı suyun kaynaklara göre dağılımı	55

Grafik B.35 – 2020 yılında kanalizasyon şebekesi tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı	56
Grafik B.36 – 2020 yılında atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı	57
Grafik B.37 - 2020 yılında belediyelerden kaynaklanan arıtma çamurunun yönetimi.....	61
Grafik B.38 - 2020 yılında sanayiden kaynaklanan arıtma çamurunun yönetimi	62
Grafik C.39 – Yıllar bazında sıfır atık yönetimi kapsamında verilen eğitimlere katılan kişi sayısı.....	70
Grafik C.40 – Yıllar bazında sıfır atık yönetimi kapsamında toplanan atık miktarı	72
Grafik C.41 – Yıllar itibariyle sıfır atık sistemine geçen kurum/kuruluş binası sayısı	73
Grafik C.42 – Yıl bazında kayıtlı ekonomik işletme sayısı.....	76
Grafik C.43 – Yıl bazında bulunan ambalaj atığı geri kazanım tesisi sayısı	77
Grafik C.44 – Atık yönetim uygulaması verilerine göre ilimizdeki tehlikeli atık yönetimi.....	80
Grafik C.45 – Yıllar itibariyle ilinde atık madeni yağ toplama miktarları &	81
Grafik C.46 – Yıllar itibariyle geri kazanım tesislerine ve Atık Yakma Tesislerine gönderilen toplam ÖTL miktarları (ton/yıl)	83
Grafik C.47 - Yıllar itibariyle atık elektrikli ve elektronik eşya toplama miktarları (ton)	84
Grafik C.48 - Yıllar itibariyle AEEE işleyen tesis sayısı	85
Grafik C.49 – 2020 yılında madencilikte proses atıklarının bertarafı	89
Grafik E.50 – 2020 yılı arazi kullanım durumuna göre arazi sınıflandırması	111
Grafik F.51 – 2020 yılında ÇED Olumlu Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı	115
Grafik F.52 – 2020 yılında ÇED Gerekli Değildir Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı	116
Grafik F.53 – 2020 yılında verilen Çevre İzin/ Çevre İzin ve Lisans Belgelerinin konularına göre dağılımı	117
Grafik G.54 – ÇŞİM tarafından 2020 yılında gerçekleştirilen planlı ve ani çevre denetimlerinin dağılımı	118
Grafik G.55 – 2020 yılında ÇŞİM gelen şikâyetlerin konulara göre dağılımı	119
Grafik G.56 – 2020 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan idari para cezaları miktarının konulara göre dağılımı.....	120
Grafik G.57 - 2020 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan idari para cezaları sayısının konulara göre dağılımı.....	120

HARİTALAR DİZİNİ

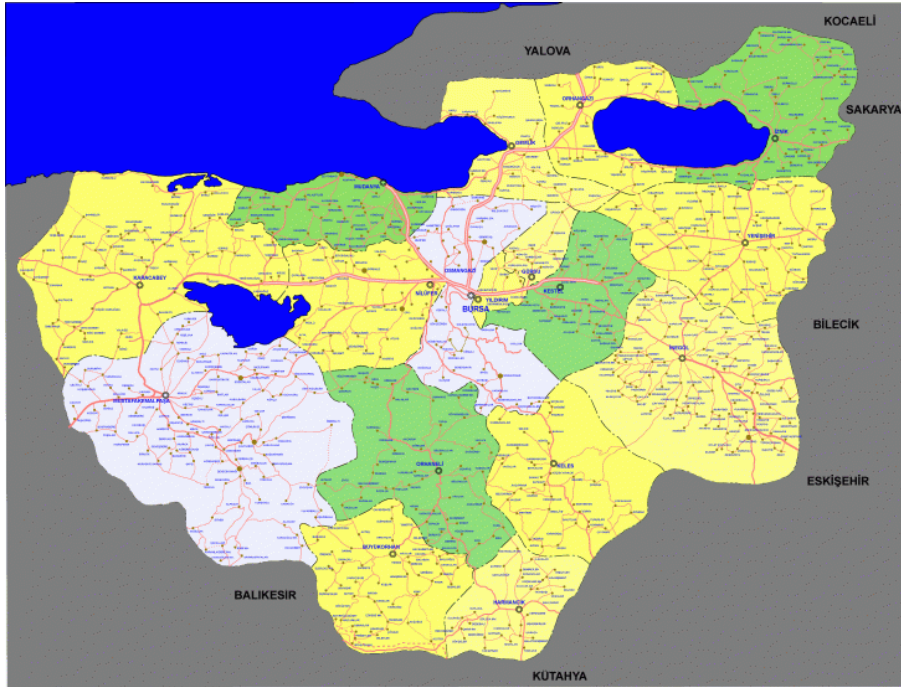
	<u>Sayfa</u>
Harita 1 - Bursa ili haritası	1
Harita A.2 – Bursa ilinde bulunan hava kirliliği ölçüm cihazlarının yerleri	8
Harita B.3 - Orhaneli – Keles – Harmancık – Büyükorhan vahşi depolama alanlarını yerleri	48
Harita E.4 – Bursa İlinin Çevre Düzeni Planı	113

RESİMLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Resim B.1 - Dobruca İçme Suyu Arıtma Tesisi	52

GİRİŞ

Bursa, 40 derece boylam ve 28 - 30 derece enlem daireleri arasında Türkiye'nin kuzeybatısında ve Marmara Denizi'nin güneydoğusunda yer alır. Doğuda Bilecik, Adapazarı, kuzeyde İzmit, Yalova, İstanbul ve Marmara Denizi, güneyde Eskişehir, Kütahya, batıda Balıkesir illeriyle çevrilidir. Toplam 11 bin 027 kilometrekarelik alana sahip olan Bursa'nın Büyükşehir, Gemlik, Gürsu, Harmancık, İnegöl, İznik, Karacabey, Keles, Kestel, Mudanya, Mustafakemalpaşa, Orhaneli, Orhangazi, Yenişehir, Nilüfer, Osmangazi ve Yıldırım isimli 17 ilçesi vardır. Kuzeyde Marmara Denizi 135 kilometrelik bir kıyı şeridi oluşturmaktadır. Karacabey, Orhangazi, İznik, İnegöl, Bursa, Yenişehir gibi ovaları; plato ve yüksek olmayan dağları, Uluabat ve İznik gölleri ve diğer göletleri; Nilüfer, Deliçay, Göksu; Kemalpaşa Çayı gibi akarsuları ile zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Susurluk Çayı deltasında Arapçiftliği ve Dalyan gölleri vardır. Yapay göller ise Demirtaş, Doğancı, Gölbaşı, Kayapa ve Hasanağa baraj gölleridir. Toplam alanın yüzde 17'si ovalarla kaplıdır. Yine batı Anadolu'nun en yüksek dağı olan Uludağ (2.543 m) Bursa sınırları içerisinde yer almaktadır.

Harita 1 - Bursa ili haritası

Uygurluklar beşliği Anadolu'nun cennet köşelerinden Bursa ve çevresi, çok eski çağlardan beri yerleşimlere sahne olmuştur. Bölgede eski yerleşim alanlarının yarattığı uygarlıkların günümüzden 7 bin yıl öncesine gittiği, Ilıpınar Höyüğü kazılarında ortaya çıkmıştır.

Bursa'nın fethinden (6 Nisan 1326) İstanbul'un fethine (29 Mayıs 1453) kadar, İznik'in sembolik başkentliği (1331-1335) ve Edirne'nin serhat başkentliği dışında, Bursa Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmıştır. İstanbul'un fethinden Cumhuriyetin kuruluşuna kadar Bursa, Hüdavendigâr Vilayeti'nin (Livası) bir sancağı olarak idari teşkilatta yer almıştır. 1839 yılında Hüdavendigâr Eyaleti olarak isimlendirilen Bursa 1844 yılından itibaren mutasarrıflık ile yönetilmeye başlanmıştır.

Osmanlı'da idari teşkilatta yaşanan değişikliklerle 1858 ve 1867 yılında yapılan yerel yönetim reformları sonrasında oluşturulan Hüdavendigâr Liva (il) sının merkez sancağı Bursa olmuştur. 1864 yılında ise vilayet "oluşturulup 1867 yılı temmuzundan itibaren Bursa valiler tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Bursa'nın ilk vali ünvanlı Yöneticisi Hamdi Paşa'dır. 1918 yılından sonra ise Hudavendigâr adı, Bursa Vilayeti olarak değiştirilmiştir. 1924 yılında çıkarılan yasalar ile yönetsel örgütlenmede livalar kaldırılıp iller oluşturulmuştur.

Bursa, Türkiye'nin ekonomik bakımdan en gelişmiş beşinci ilidir. İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana'dan sonra gelir. Bursa'nın ekonomisi tarım ve tarıma dayalı sanayi, ticaret ve turizm dayandır. Maden bakımından da zengindir.

Tarım: Toprağı çok bereketli olup, iklimi (sıcaklık, nem ve yağış) tarıma çok müsaittir. Tarım ürünleri çok çeşitli ve boldur. Faal nüfusun %60'ı tarımla uğraşır. Brüt gelirin %20'si tarımdan sağlanır. Bazı meyve ve sebze ürünlerinde Bursa birinci sırada yer alır. Arazinin %44'ü tarladır. Tarım ürünlerinin başlıcaları buğday, arpa, mısır, yulaf ve pirinç gibi tahıllardır. Bütün bunların senelik istihali 500.000 tona yaklaşır. 20.000 tona yakın fasulye, bakla, bezelye ve çığ baklagiller, tütün, pamuk, ayçiçeği, susam ve anason yetişir. Türkiye'nin en çok ve kaliteli sebzesi Bursa'da üretilir. Bunlardan domates birinci sırayı alırken, soğan ikinci sıradadır. Patates, salatalık, pırasa, lahana, taze fasulye, patlıcan, biber, enginar ve ıspanak üretimi 250.000 tona yaklaşır. Bursa meyvecilikte çok ileridir. Sulu şeftalisi, kestane, üzüm, elma, armut, çilek, vişne, kiraz, kayısı, erik, muşmula, kıvılcık, ceviz, kavun, karpuz ve her çeşit meyve yetişir. Türkiye'de, çileğin %80'i, şeftalinin %40'ı Bursa'da yetişir. 25.000 hektara yaklaşan bağlarda yetişen razzaki ve müşküle üzümü de dış ülkelere ihraç edilir. Gemlik, Mudanya ve Orhangazi ilçelerinin zeytinleri sofralık, lezzetli zeytinlerdir. Bursa'da modern tarım aletleri, sun'i gübreleme, sulama ve ilaçlama en ileri seviyededir. İpek böcekçiliği, Osmanlı devrinde çok yaygındı. Sun'i ipek çıkınca koza üretimi azalmıştır. Senede 600 tona yakın koza üretilmektedir. Dünyanın en verimli kestane alanları Bursa yamaçlarındadır. Bursa ile Sarıalan'a kadar uzanan kestane kuşağı ilmen dünyanın kestane kuşağıdır.

Hayvancılık: Bursa'da hayvancılık oldukça gelişmiştir. Mer'a ve çayırlar hayvancılığa müsaittir. Başta koyun olmak üzere kıl keçisi ve sığır beslenir. 32.000 arı kovanı ve lezzetli balı vardır. Karacabey-M. Kemalpaşa arasında bulunan Karacabey Harası Türkiye'nin en büyük harasıdır. Arazisi 100.000 dekarın üzerindedir. Osmanlı devrinde sarayın et, süt, krema, yağ ve buna benzer ihtiyacı için "Çiftli-Kat-ı Hümayûn" olarak kullanılmıştır. Bu araziyi Köse Mihail, kızının çeyizi olarak Orhan Gazi'ye hediye etmiştir. 1924'ten sonra hayvancılığın ıslahı için burada damızlık at, koyun, sığır ve tavuk yetiştirilmeye başlanmıştır. Bunların bir kısmı köylüye satılır. M. Kemalpaşa'nın Ayazköy ve İncilpınar mer'aları ıslah edilmiştir.

Ormancılık: Toprakların % 44'ü ormanlıktır. 472.000 hektara yakındır. Ormanlarda çok çeşitli ağaçlar bulunmaktadır. Orman içinde ve 10 km civarında bulunan köy sayısı 683'tür. Senede 160 bin m³ kerestelik odunu, 650.000 ster yakacak odunu ve 150 ton reçine elde edilir.

Madenler: Bursa maden bakımından da zengindir. Silah ve uzay sanayiinde kullanılan Volfram (tungsten) Uludağ'da çıkmaktadır. 100.000 ton krom istihsal edilmektedir. Ayrıca linyit, bor tuzları, manyezit, çinko, amyant, mermer bulunmaktadır. Silah sanayiinde kullanılan Bor tuzları M. Kemalpaşa ve Kestel'de çıkmaktadır.

Sanayi: Bursa Türkiye'nin başta gelen sanayi merkezlerinden biridir. Türkiye'nin 500 büyük firmasının 32 adedi Bursa'dadır. Büyüklü küçüklü 7.000 iş yeri vardır. Türkiye'nin üç otomobil fabrikasından 2'si olan Renault ve Tofaş Bursa'dadır. Otomotiv yan sanayi ile ilgili iş yerleri ve

Mensucat sanayi ile ilgili iplik (naylon, poliester, yün, makara ipliği, dokuma, havlu, boya ve emprime) fabrikalarının sayısı oldukça fazladır. Makina ve madenî eşya sanayii, döküm, madenî eşya ve makina imalatı olarak 16 çeşit makina imal edilir. Karoser ve aksesuar sanayiinde 32 çeşit oto aksesuarı imal edilir.

Süt mamülleri sanayiinde süt, peynir, tereyağ, kaymak, yoğurt ve lor istihsal edilir. Konserve ve meyve suyu imalatı oldukça ileridir. Deri yağ ve sabun imalatında 20'ye yakın fabrika vardır. Deri ve plastik sanayiinde oldukça ileridir. Yedi bin sanayi işletmesini buraya sığdırmak mümkün değildir. Un fabrikaları, otomobil fabrikaları, gıda fabrikaları, mobilya, kimya sanayii fabrikaları, akü, çelik ve plastik boru fabrikaları, metal ve plastik şekillendirme fabrikaları vardır. Yedi bin işletmenin 100 tanesi büyük işletmelerdir. Tekstil sektörü söz konusu edildiği zaman hiç şüphesiz ilk akla gelen şehrimiz Bursa olmaktadır. Tarihteki ipek şehri Bursa, günümüzde sanayi şehrine dönüşmüştür.

Ulaşım: Bursa, kara, hava ve deniz ulaştırması bakımından zengin bir ildir. İstanbul, İzmir ve Ankara'ya mükemmel karayolu ile bağlıdır. Bursa, Osmanlı devrinde en işlek ve karayollarının kavşak noktasında bulunuyordu. Bugünkü yolların esası Osmanlı devrinde açılan yollardır.

Gemlik ve Mudanya'da iskele vardır. Yalova iskelesine inenler çok düzgün bir yolla bir saat içinde Bursa'ya ulaşırlar. Bursa'da havaalanı vardır. Bursa toprakları %35'i dağlık ve yayla, %48'i platolarla, %17'si ovalarla kaplıdır. Bursa Ovası derelerin sürüklediği alüvyonlardan meydana gelmiştir. Arazisi volkanik bir yapıya sahiptir. Kaplıcaları yer kabuğunun iki bin metre derinliğinden yeryüzüne çıkan sıcak su kaynaklarıdır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2016 Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Bursa İli toplam nüfûsu 2.901.396'dır.

İl Müdürlüğümüzün toplam 197 personeli bulunmaktadır. Toplam 11 şubeden oluşan Müdürlüğümüz bünyesinde; Çevre Kanunu kapsamında yapılacak iş ve işlemleri ÇED ve İzin İşleri Şube Müdürlüğü ve Çevre Yönetimi ve Denetim İşleri Şube Müdürlüğünde 50 kişi tarafından yürütülmektedir.

A. HAVA

A.1. Hava Kalitesi

Modern yaşamın getirdiği şehirleşmenin bir sonucu olan hava kirliliği, yerel ve bölgesel olduğu kadar küresel ölçekte de etki alanına sahiptir. Hava kirliliğinin insan sağlığına önemli etkileri olması sebebiyle, hava kalitesi konusuna tüm dünyada büyük önem verilmektedir. Hava kirliliği problemlerini çözmek ve strateji belirlemek için, bilimsel topluluk ve ilgili otoritenin her ikisi de atmosferik kirlenici konsantrasyonlarını izlemek ve analiz etmek konusuna odaklanmışlardır (Kyrkilis vd, 2007). Otoritelerin hava kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi konusunda sorumluluklarının yanı sıra, halk sağlığını doğrudan etki eden bir konu olması sebebiyle, kamuoyuna iletişim araçları vasıtasıyla hava kirliliği güncel bilgilerini sunması da sorumlulukları arasındadır.

Ülkemizde dış ortam hava kalitesine ilişkin parametrelerin yönetimi Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği gereğince gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda, 2020 yılı itibarıyla geçerli olan hava kalitesi limit değerlerine ilişkin bilgi Çizelge A.1’te verilmektedir.

Ancak farklı kirlenicilere ait ölçümleri anlamak bu konuda çalışan bir bilim insanı için mümkün olsa bile genel halk ve yerel otoriteler için oldukça zor olmaktadır. Bu sebeple, hava kirliliğinin/hava kalitesinin durumunu kamuoyuna açıklarken halkın kolayca anlayabileceği bir sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Tüm dünyada yaygın olarak kullanılan, Hava Kalitesi İndeksi (HKİ) denilen bu sınıflama sistemi ile havadaki kirlenicilerin konsantrasyonlarına göre hava kalitesi için iyi, orta, kötü, tehlikeli vb şeklinde derecelendirme yapılmaktadır. Dünyanın pek çok ülkesinde indeks hesaplanmasında kullanılan yöntem ve kriterler, kendi ülkelerinde uygulanan hava kalitesi standartlarına uygun şekilde oluşturulmuştur.

Bir ulusun hava kalitesinin iyileştirilmesi konusundaki başarısı, yerel ve ulusal hava kirliliği sorunları ve kirlilik azaltmadaki gelişmeler konusunda doğru ve iyi bilgilendirilmiş vatandaşların desteğine bağlıdır (Sharma vd, 2003a). Bir bölgedeki kirlenici seviyelerini anlamak için uygun bir aracın geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu araç, vatandaşın hava kirliliği seviyesi hakkında doğru ve anlaşılabilir şekilde bilgi sağlarken, aynı zamanda ilgili otoritelerin toplum sağlığını korumak için önlem almaları konusunda kullanılabilir olmalıdır (Kyrkilis vd, 2007).

Bu amaçla, geliştirilen standart değerler, gerek uyarıcı ve anlaşılabilir olması gerekse de kullanımı açısından yaygın olarak bir indekse çevrilerek sunulabilmektedir. Belli bir bölgedeki hava kalitesinin karakterize edilmesi için ülkelerin kendi sınır değerlerine göre dönüştürdükleri ve kirlilik sınıflandırılmasının yapıldığı bu indekse Hava Kalitesi İndeksi (HKİ) (Air Quality Index/AQI) adı verilmektedir. İndeks belirli kategorilerde farklı tanım ve renkler kullanılarak ifade edilmekte ve ölçümü yapılan her kirlenici için ayrı ayrı düzenlenmektedir (Yavuz, 2010).

Ulusal Hava Kalitesi İndeksi, ulusal mevzuatımız ve sınır değerlerimize uygun olarak oluşturulmuştur. 5 temel kirlenici için hava kalitesi indeksi hesaplanmaktadır. Bunlar; partikül maddeler (PM₁₀), karbon monoksit (CO), kükürt dioksit (SO₂), azot dioksit (NO₂) ve ozon (O₃) dur.

Çizelge A.1 – Hava kalitesi değerlendirme ve yönetiminde limit değerlerinde kademeli azaltım ve uyarı eşikleri

KİRLLETİCİ	ORTALAMA SÜRE	LİMİT DEĞER		UYARI EŞİĞİ
		2019 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	2020 ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	
SO ₂	saatlik -insan sağlığının korunması için-	350	350	500 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (hava kalitesinin temsili bölgelerinde bütün bir “bölge” veya “alt bölge”de veya en azından 100 km ² ’de – hangisi küçükse- üç ardışık saatte ölçülür)
	24 saatlik -insan sağlığının korunması için-	125	125	
	yıllık ve kış dönemi (1 Ekim’den 31 Mart’a kadar) -insan sağlığının korunması için-	20	20	
NO ₂	saatlik -insan sağlığının korunması için-	250	240	400 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (hava kalitesinin temsili bölgelerinde bütün bir “bölge” veya “alt bölge”de veya en azından 100 km ² ’de – hangisi küçükse- üç ardışık saatte ölçülür)
	yıllık -insan sağlığının korunması için-	40	40	
NO _x	yıllık -vegetasyonun korunması için-	30	30	----
PM ₁₀	24 saatlik -insan sağlığının korunması için-	50	50	----
	yıllık -insan sağlığının korunması için-	40	40	
Pb	yıllık -insan sağlığının korunması için-	0,5	0,5	----
BENZEN	yıllık -insan sağlığının korunması için-	7	6	----
CO	maksimum günlük 8 saatlik ortalama -insan sağlığının korunması için-	10.000	10.000	----

(Kaynak: Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği)

Hava kalitesine ilişkin hava kalite indeksi karşılaştırması da Çizelge A.2' de verilmektedir.

Çizelge A.2 - Ulusal hava kalite indeksi kesme noktaları

İndeks	HKİ	SO ₂ [µg/m ³]	NO ₂ [µg/m ³]	CO [µg/m ³]	O ₃ [µg/m ³]	PM ₁₀ [µg/m ³]
		1 Sa. Ort.	1 Sa. Ort.	8 Sa. Ort.	8 Sa. Ort.	24 Sa. Ort.
İyi	0 – 50	0-100	0-100	0-5.500	0-120 ^L	0-50
Orta	51 – 100	101-250	101-200	5.501-10.000	121-160	51-100
Hassas	101 – 150	251-500	201-500	10.001-16.000 ^L	161-180 ^B	101-260
Sağlıksız	151 – 200	501-850	501-1.000	16.001-24.000	181-240 ^U	261-400
Kötü	201 – 300	851-1.100	1.001-2.000	24.001-32.000	241-700	401-520
Tehlikeli	301 – 500	>1.101	>2.001	>32.001	>701	>521

L: Limit Değer

B: Bilgi Eşiği

U: Uyarı Eşiği

Çizelge A.3 - Ulusal hava kalitesi indeksi

Hava Kalitesi İndeksi (AQI) Değerler	Sağlık Endişe Seviyeleri	Renkler	Anlamı
Hava Kalitesi İndeksi bu aralıkta olduğunda..	..hava kalitesi koşulları..	..bu renkler ile sembolize edilir..	..ve renkler bu anlama gelir.
0 - 50	İyi	Yeşil	Hava kalitesi memnun edici ve hava kirliliği az riskli veya hiç risk teşkil etmiyor.
51 - 100	Orta	Sarı	Hava kalitesi uygun fakat alışılmadık şekilde hava kirliliğine hassas olan çok az sayıdaki insanlar için bazı kirleticiler açısından orta düzeyde sağlık endişesi oluşabilir.
101- 150	Hassas	Turuncu	Hassas gruplar için sağlık etkileri oluşabilir. Genel olarak kamunun etkilenmesi olası değildir.
151 - 200	Sağlıksız	Kırmızı	Herkes sağlık etkileri yaşamaya başlayabilir, hassas gruplar için ciddi sağlık etkileri söz konusu olabilir.
201 - 300	Kötü	Mor	Sağlık açısından acil durum oluşturabilir. Nüfusun tamamının etkilenme olasılığı yüksektir.
301 - 500	Tehlikeli	Kahverengi	Sağlık alarmı: Herkes daha ciddi sağlık etkileri ile karşılaşabilir.

Çizelge A.4 – 2020 yılı itibariyle sürekli emisyon ölçüm sistemleri
(Bursa ÇŞİM, 2021)

SEKTÖR	TESİS SAYISI	BACA SAYISI
Ağaç İşleme Tesisleri	1	2
Asit Üretim Tesisleri	-	-
Atık Geri Kazanım ve Bertaraf Tesisleri	3	3
Cam Üretim Fabrikaları	2	6
Çimento	1	3
Demir - Çelik ve Metalurji Fabrikaları	4	7
Doğalgaz Çevrim ve Termik Santraller	2	5
Gıda Fabrikaları	-	-
Gübre Fabrikaları	1	3
Kağıt Fabrikaları	-	-
Kimya Fabrikaları	1	2
Kireç Fabrikaları	2	2
Lastik Üretim Tesisleri	-	-
Otomotiv	-	-
Petrol ve Petrokimya Tesisleri	-	-
Şeker Fabrikaları	-	-
Tekstil Fabrikaları	3	6
TOPLAM	20	39

A.2. Hava Kalitesi Üzerine Etki Eden Kirleticiler

Çizelge A.5 – 2020 yılında kullanılan yakıt türleri ve miktarları
(ÇŞİM, 2021)

	Katı Yakıt			Doğalgaz		Fuel Oil	
	Kullanım Yeri	Cinsi	Tüketim Miktarı (ton)	Kullanım Yeri	Tüketim Miktarı (sm ³)	Kullanım Yeri	Tüketim Miktarı (kg)
Sanayi		Kömür	190.000		1.954.740	-	-
	Tüketim Miktarı (ton)			Tüketim Miktarı (sm ³)		Tüketim Miktarı (m ³)	
Konut	340.000			720.000		-	

Çizelge A.6 - 2020 yılındaki araç sayısı ve egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı (ÇŞİM, 2021)

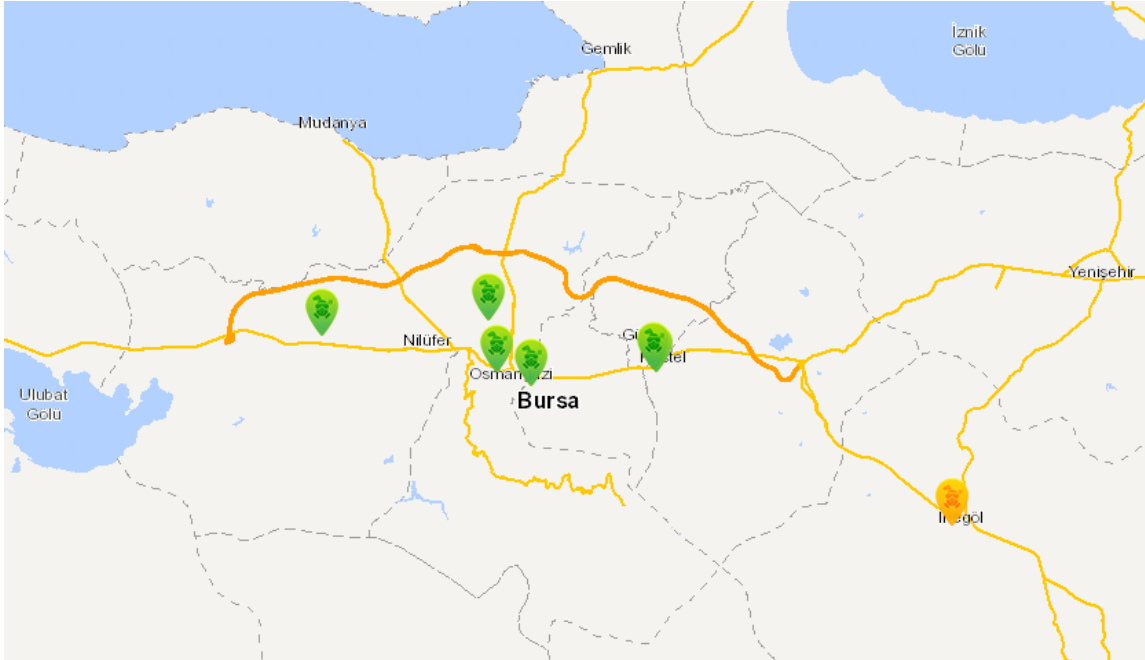
Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi Düzenlenen Firma Sayısı	İldeki Toplam Araç Sayısı	Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı
26	870.000	390.664

A.3. Hava Kalitesinin Kontrolü Konusundaki Çalışmalar

A.3.1. Temiz Hava Eylem Planları

İl Müdürlüğümüzce hazırlanan 2020-2024 yıllarını kapsayan Temiz Hava Eylem Planı 22.01.2020 tarihinde onaylanmış olup takibi yapılmaktadır.

A.4. Ölçüm İstasyonları

Harita A.2 – Bursa ilinde bulunan hava kirliliği ölçüm cihazlarının yerleri

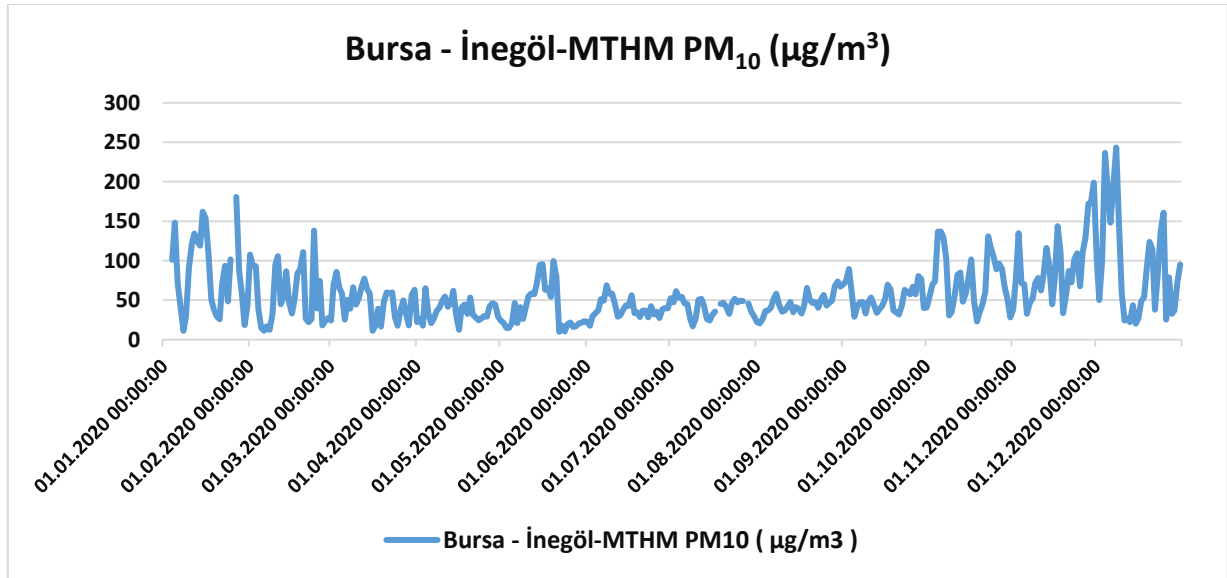
İlimizde 6 adet hava kalitesi ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Bursa, Beyazıt, Kültürpark, Kestel, Uludağ Üniversitesi ve İnegöl istasyonlarıdır. Kestel istasyonu 2019 yılında devreye alınmıştır. İlimizde bulunan hava kalitesi ölçüm istasyonları ortalama değerleri aşağıdaki gibidir.

Çizelge A.7 - 2020 yılında hava kalitesi ölçüm istasyon yerleri ve ölçülen parametreler

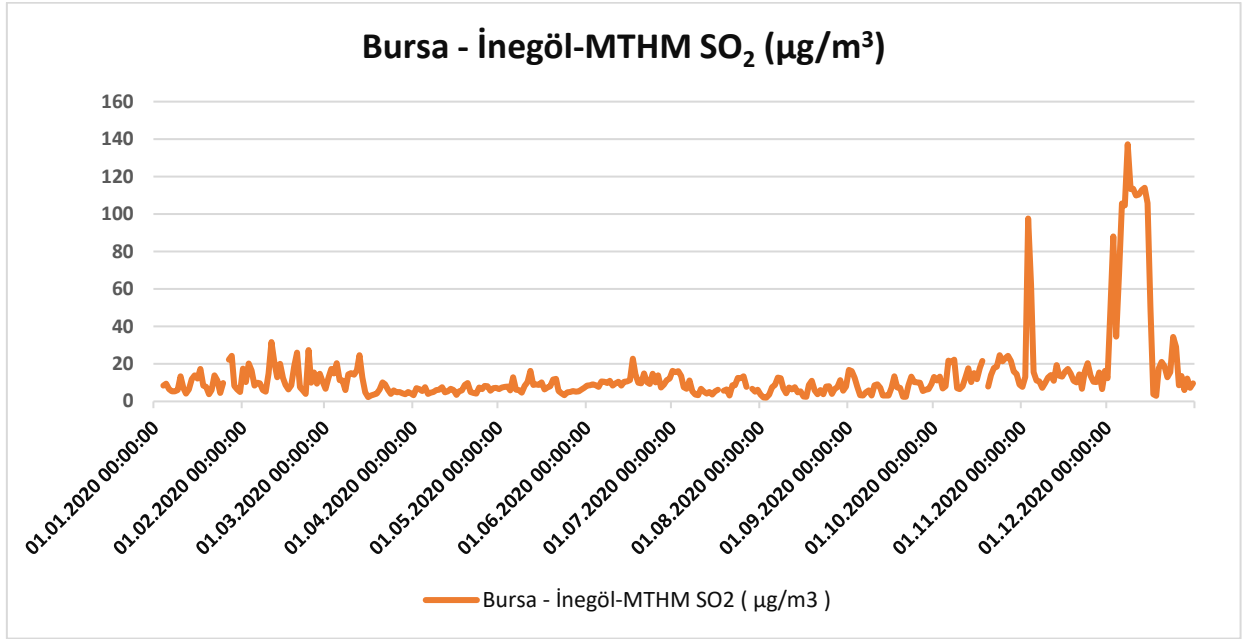
İSTASYON YERLERİ	İSTASYON TÜRÜ (Isınma/Trafik/Sanayi)	HAVA KİRLİTİCİLERİ					
		SO ₂	NO _x	CO	O ₃	HC	PM
Uludağ Üniversitesi	Isınma	X	X		X		X
Bursa	Hava Kalitesi	X	X		X		X
İnegöl	Kentsel- Sanayi	X	X	X			X
Kültürpark	Isınma	X	X		X		X
Beyazıt Caddesi	Kentsel-Trafik	X	X	X			X
Kestel	Kentsel-Sanayi	X	X	X	X		X

(havaizleme.gov.tr, 2020)

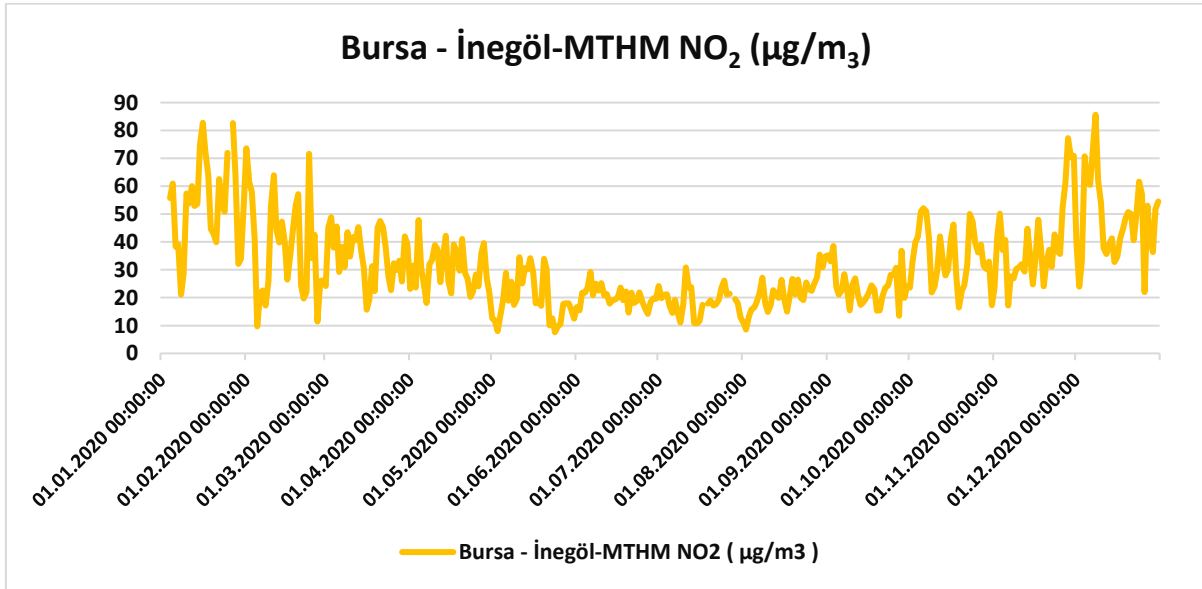
İlimizde hava kalitesi ölçüm istasyonu yapan Bursa, Beyazıt, Kültürpark, Kestel, Uludağ Üniversitesi ve İnegöl istasyonlarında ortalama değerler aşağıdaki grafiklerde verilmiştir.

Grafik A.1 - 2020 yılında İnegöl istasyonu PM₁₀ parametresi günlük ortalama değer grafiği* (havaizleme.gov.tr, 2021)

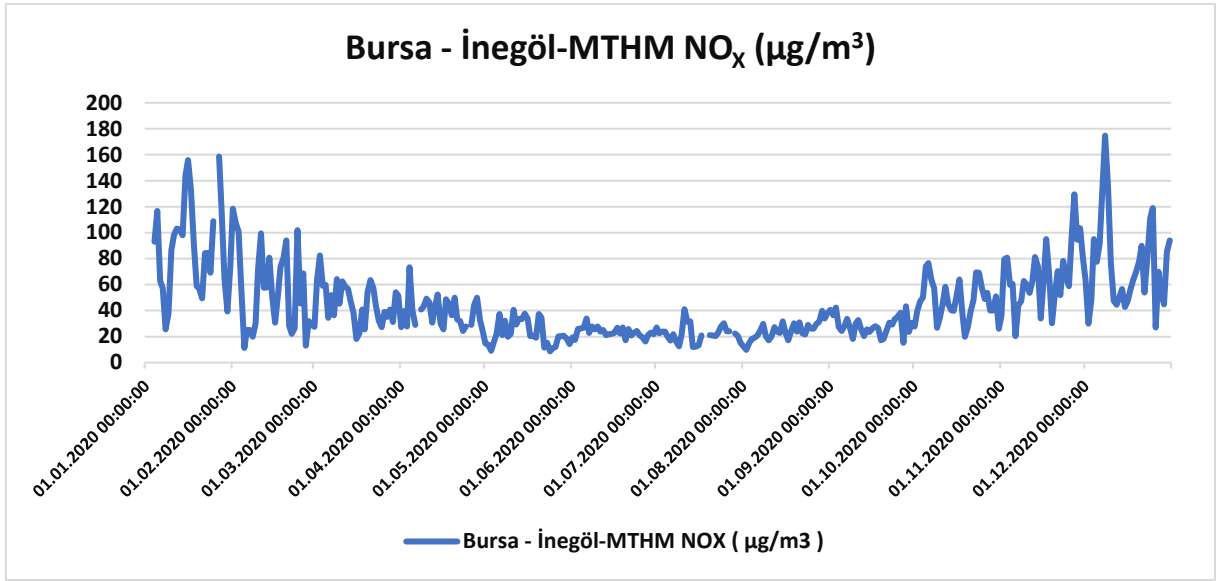

Grafik A.2 - 2020 yılında İnegöl istasyonu SO₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

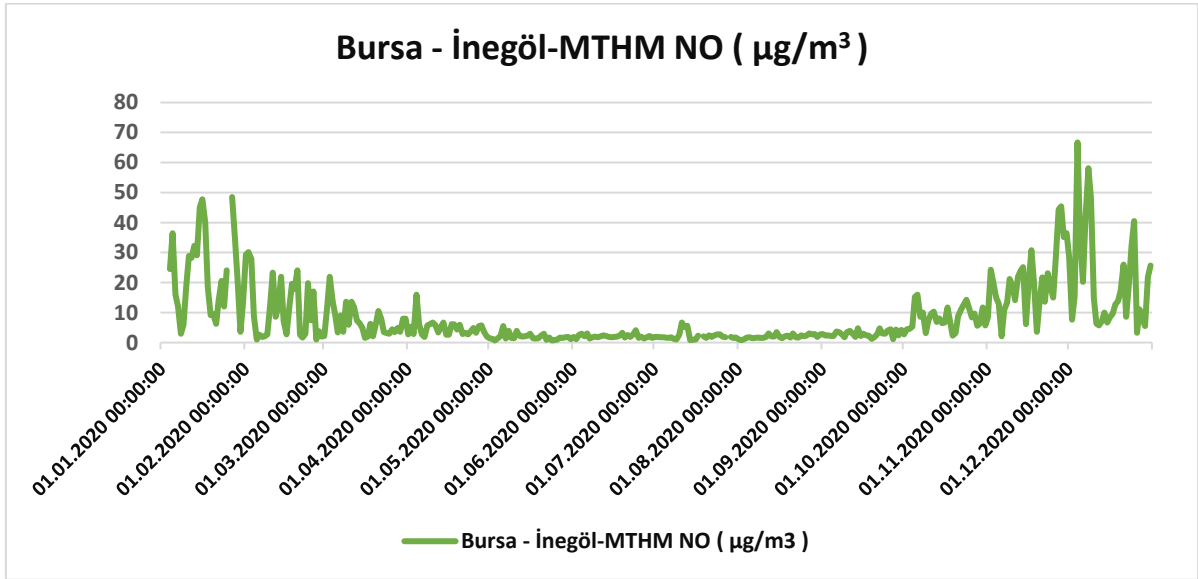

Grafik A.3 - 2020 yılında İnegöl istasyonu NO₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

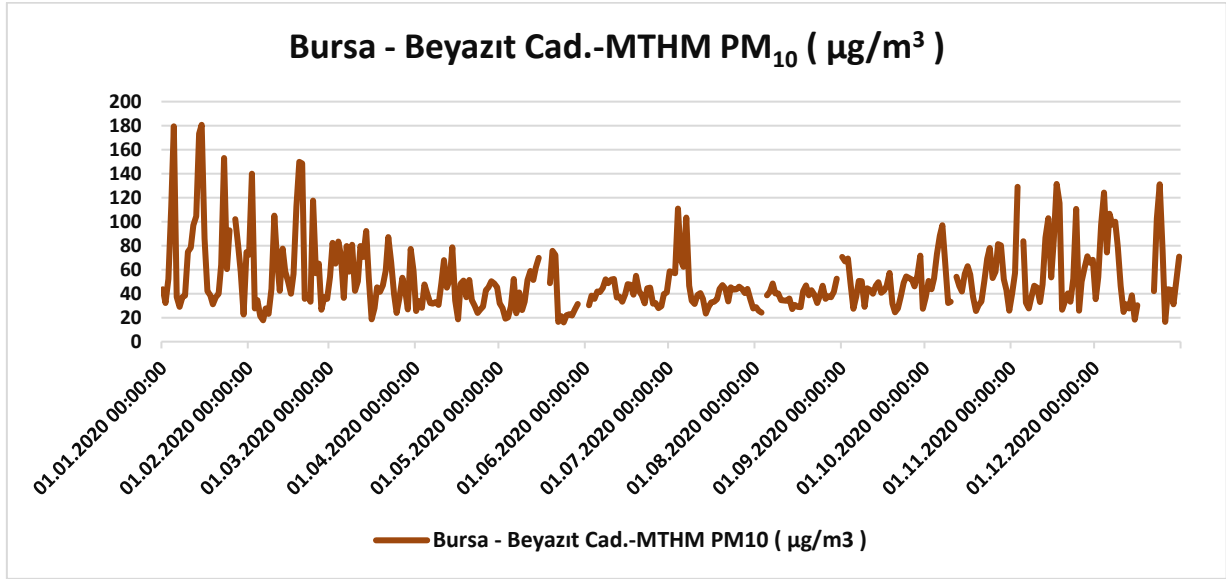

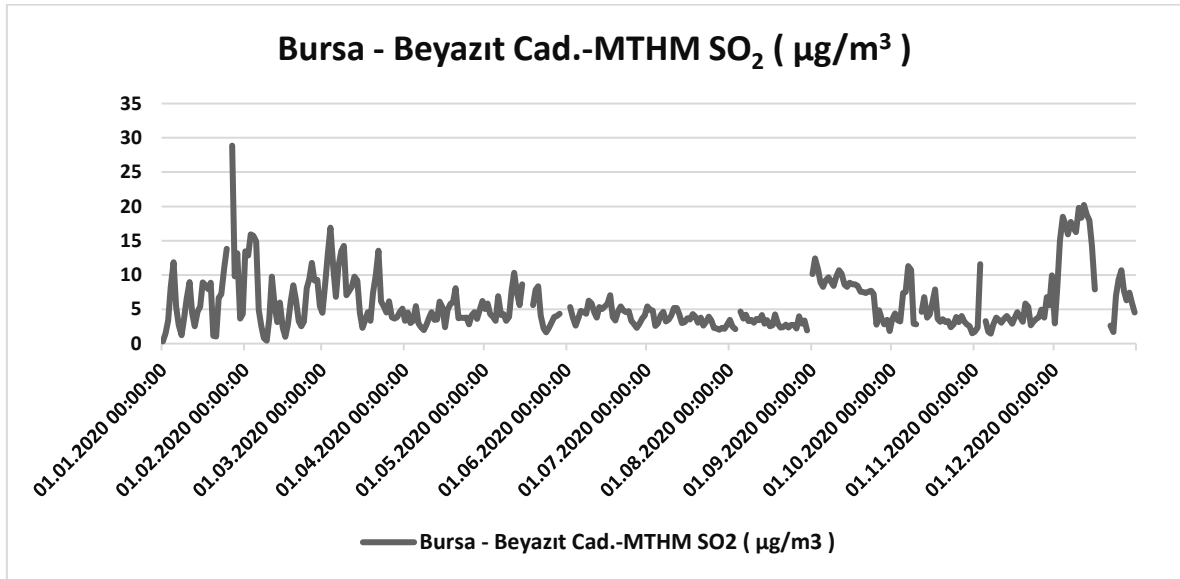
Grafik A.4 - 2020 yılında İnegöl istasyonu NO_x parametresi günlük ortalama değer grafiği* (havaizleme.gov.tr, 2021)

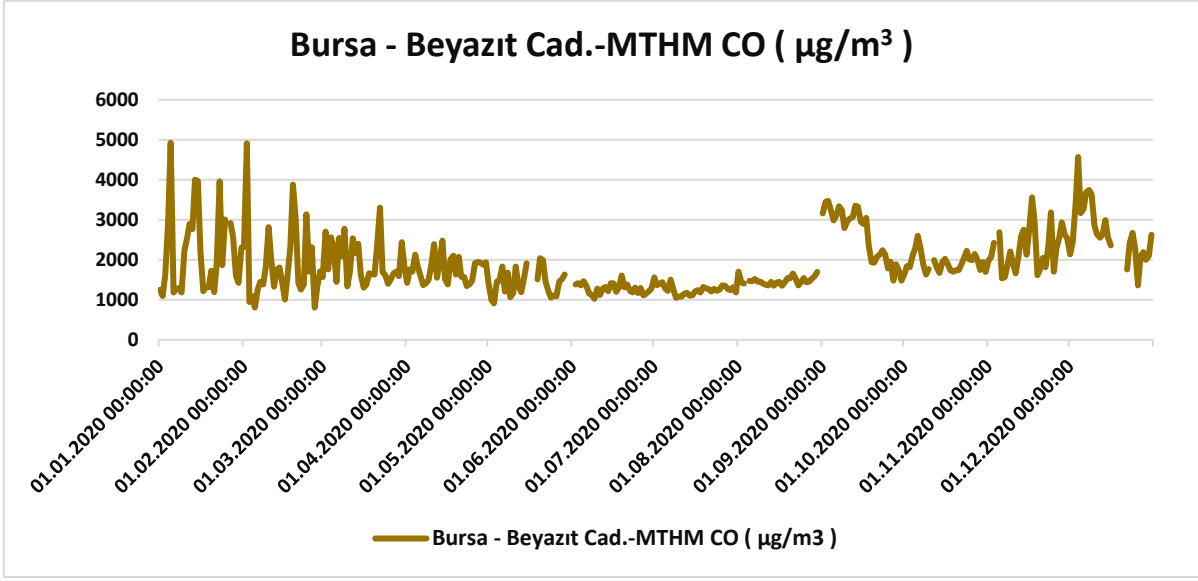
Grafik A.5 - 2020 yılında İnegöl istasyonu NO parametresi günlük ortalama değer grafiği* (havaizleme.gov.tr, 2021)

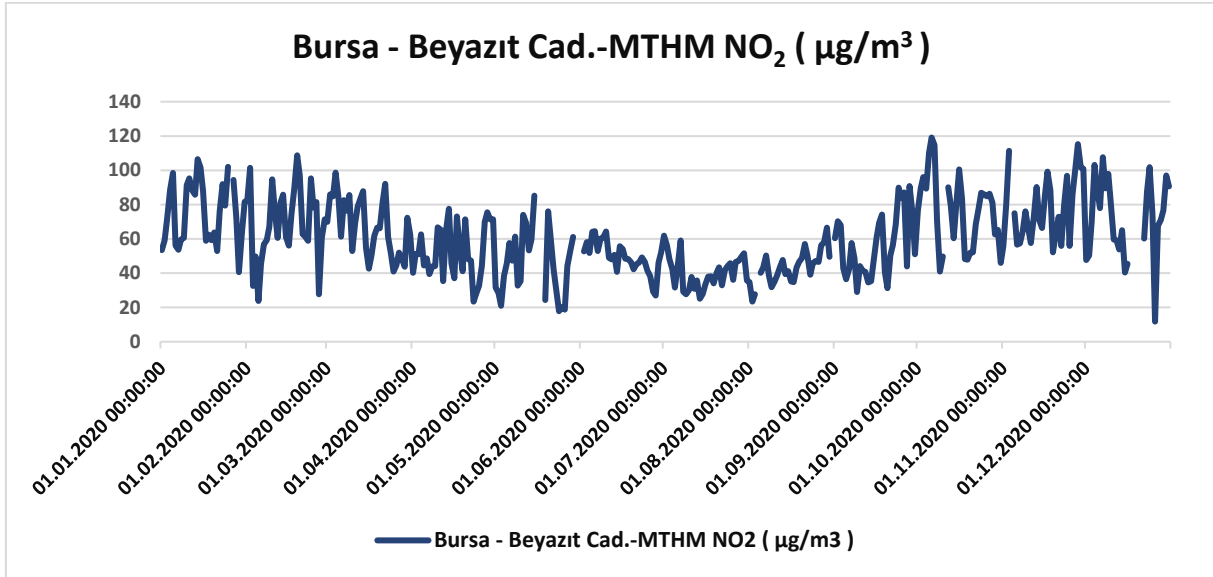
Grafik A.6 - 2020 yılında Beyazıt istasyonu PM₁₀ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

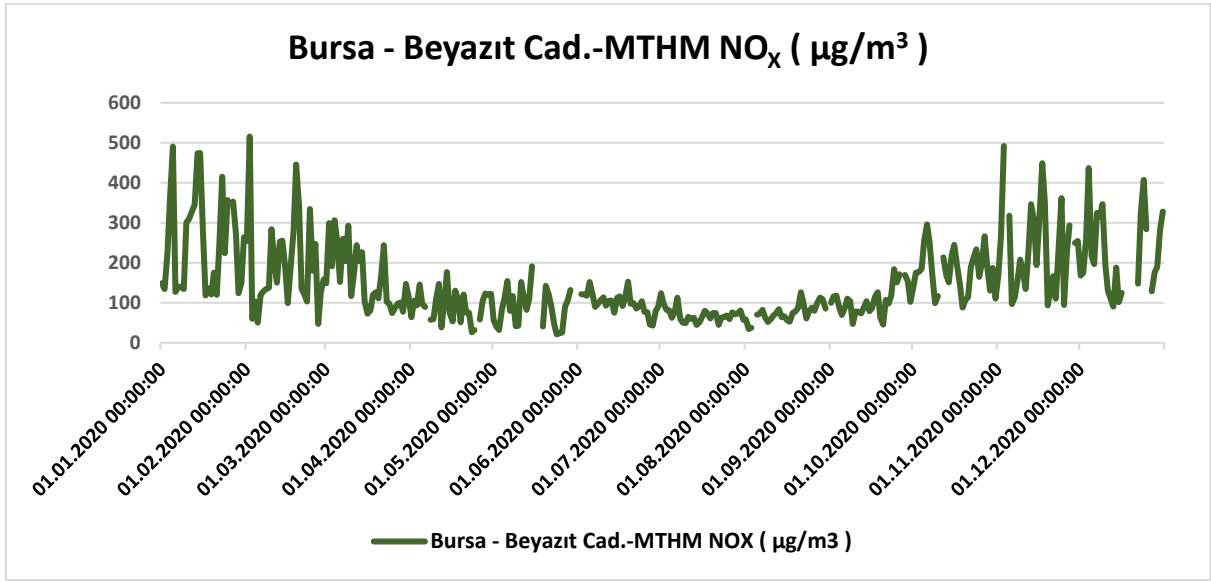
Grafik A.7 - 2020 yılında Beyazıt istasyonu SO₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

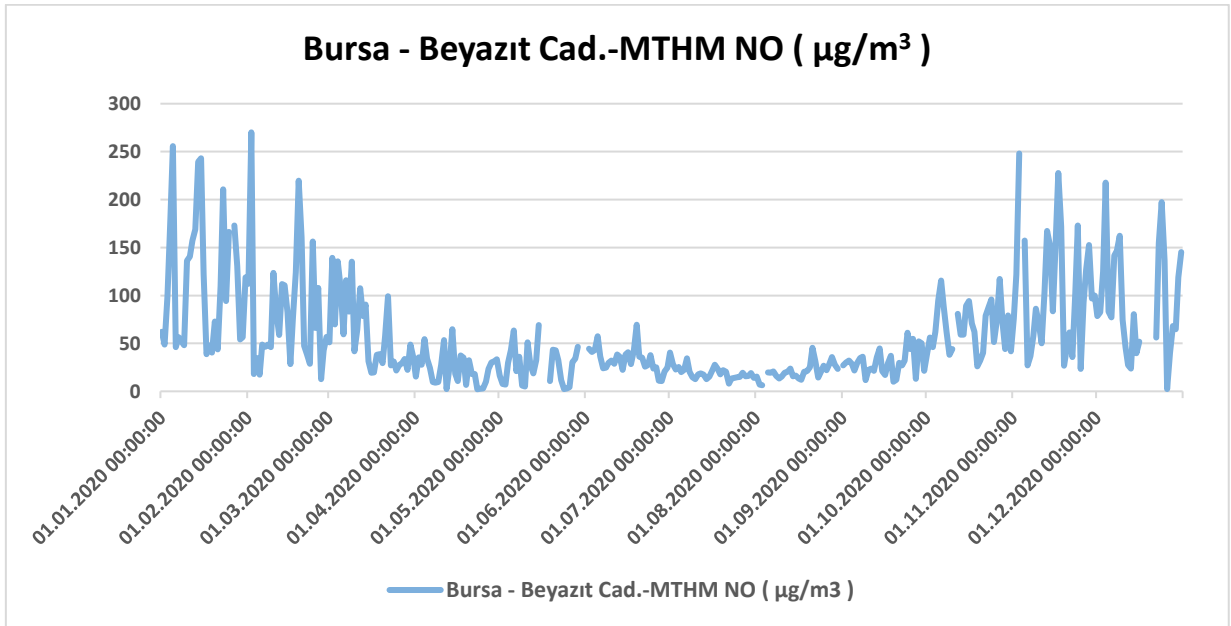
Grafik A.8 - 2020 yılında Beyazıt istasyonu CO parametresi günlük ortalama değer grafiği* (havaizleme.gov.tr, 2021)

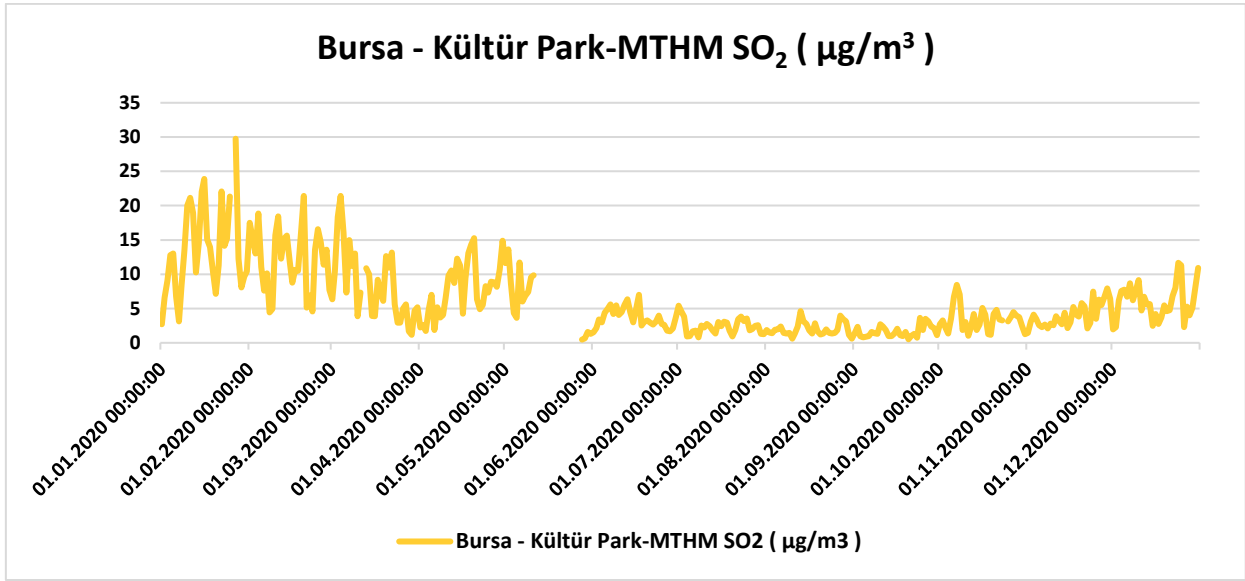
Grafik A.9 - 2020 yılında Beyazıt istasyonu NO₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği* (havaizleme.gov.tr, 2021)

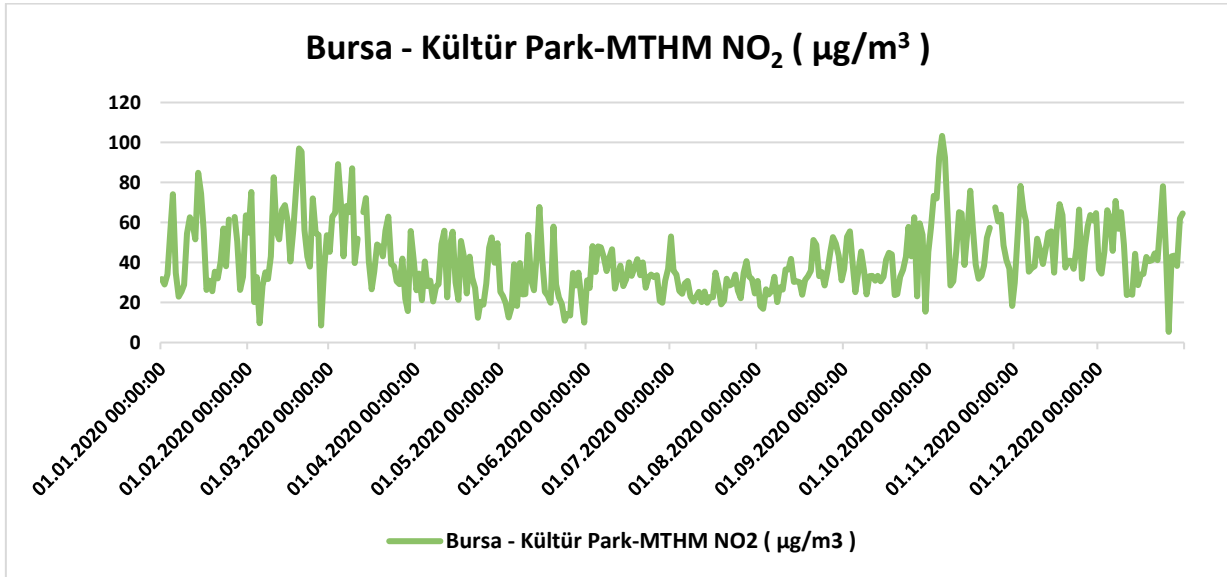
Grafik A.10 - 2020 yılında Beyazıt istasyonu NO_x parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

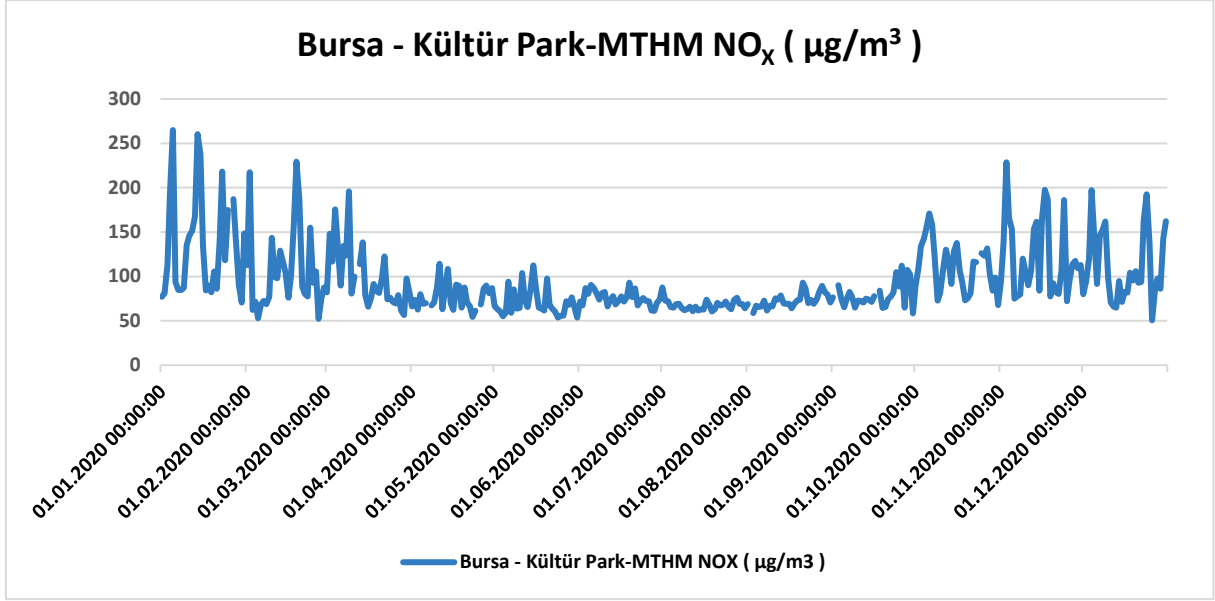
Grafik A.11 - 2020 yılında Beyazıt istasyonu NO parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

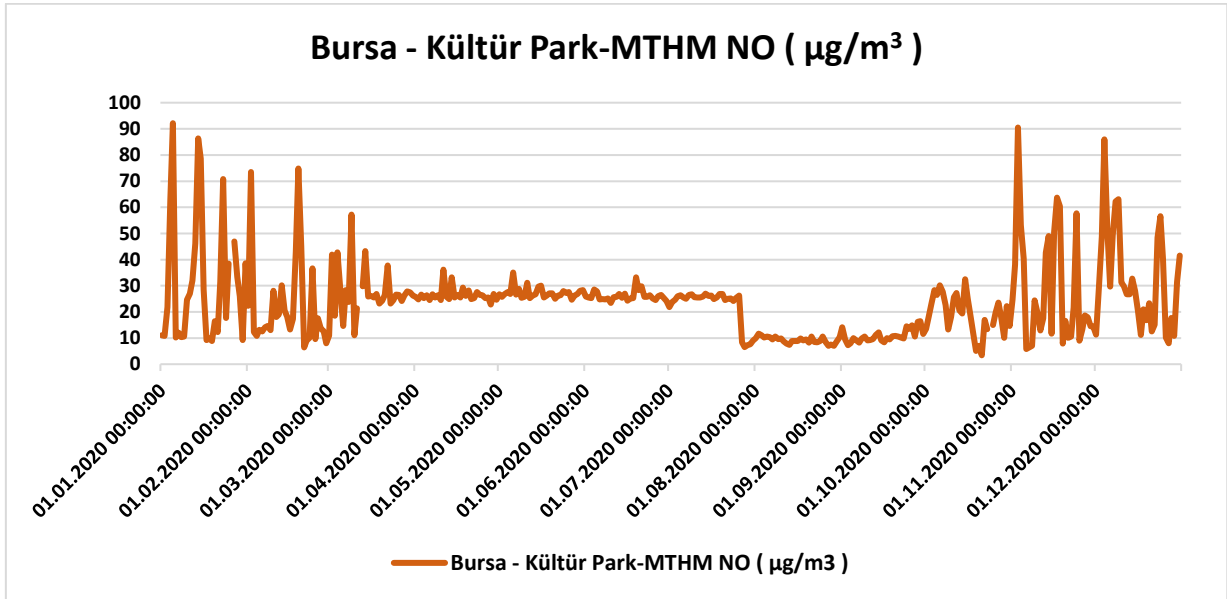
Grafik A.12- 2020 yılında Kültür Park istasyonu SO₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

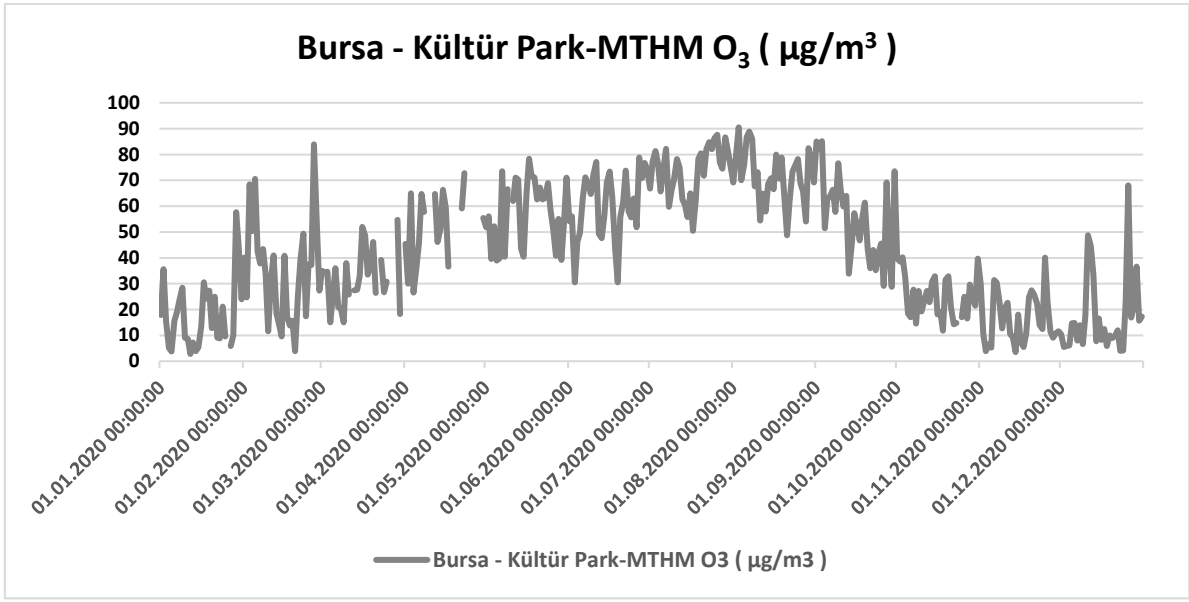
Grafik A.13 - 2020 yılında Kültür Park istasyonu NO₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

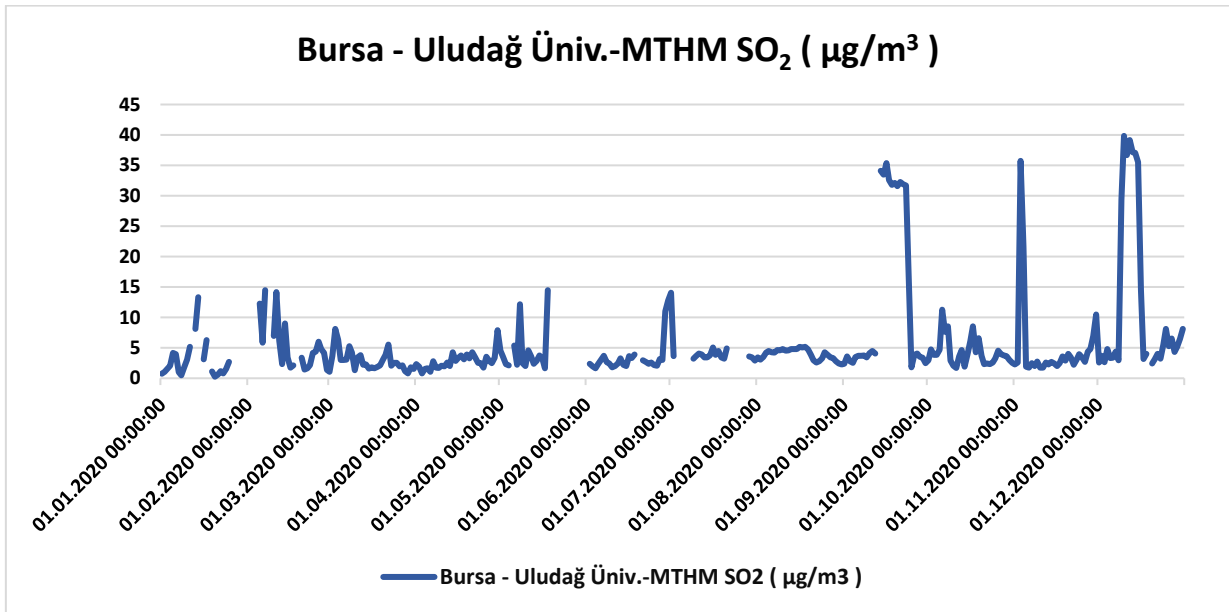
Grafik A.14 - 2020 yılında Kùltür Park istasyonu NO_x parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

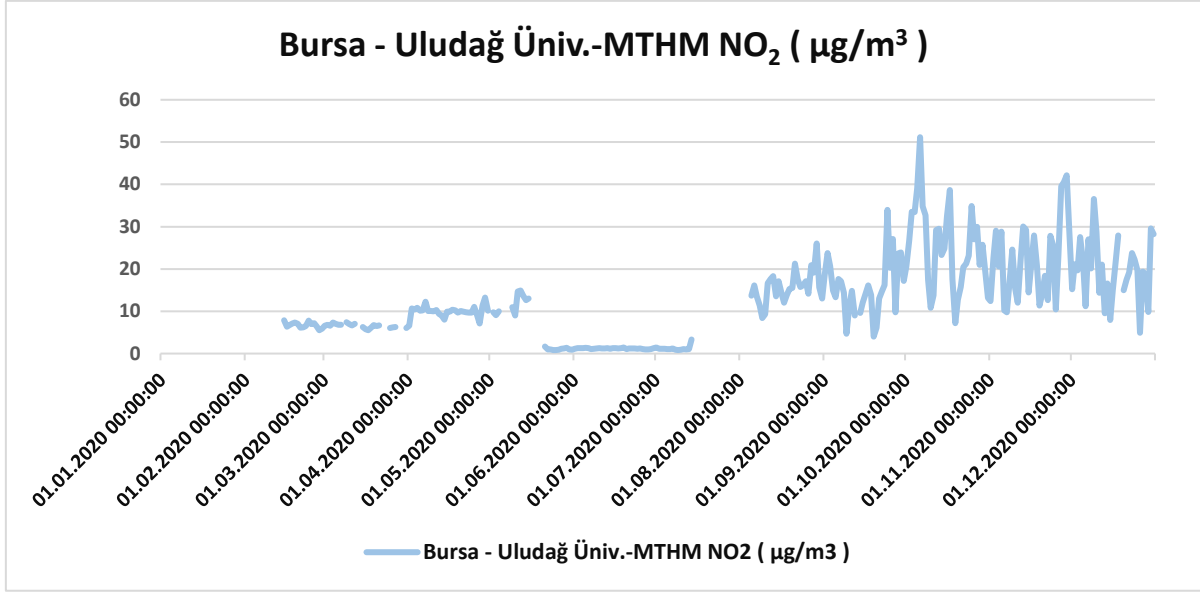
Grafik A.15 - 2020 yılında Kùltür Park istasyonu NO parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

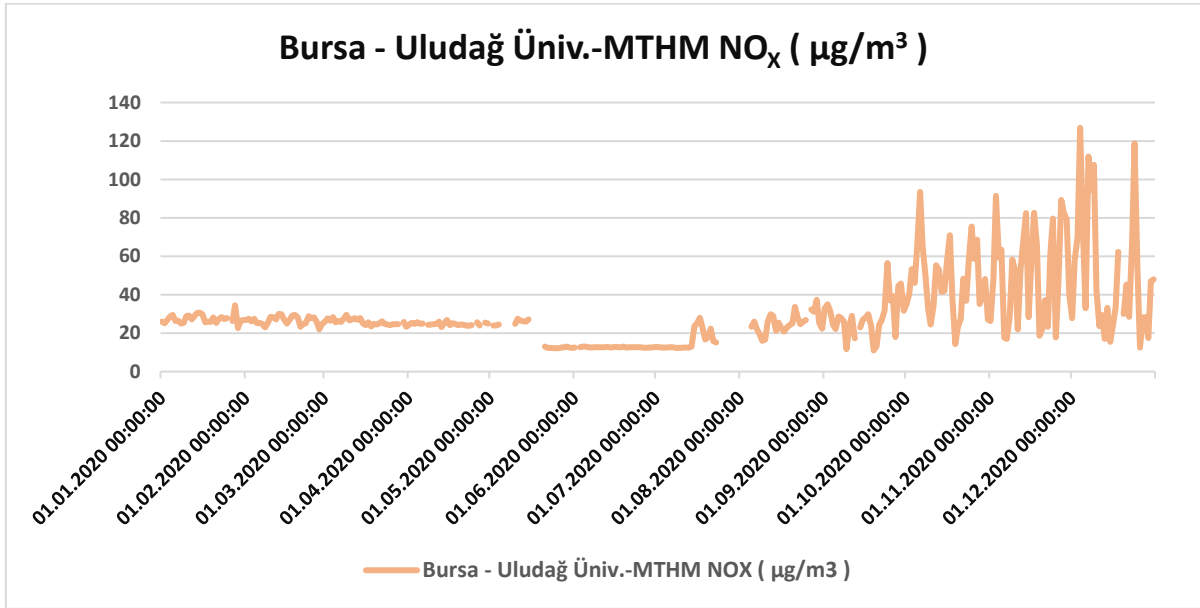
Grafik A.16 - 2020 yılında Kültür Park istasyonu O₃ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

Grafik A.17 - 2020 yılında Uludağ Üniversitesi istasyonu SO₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

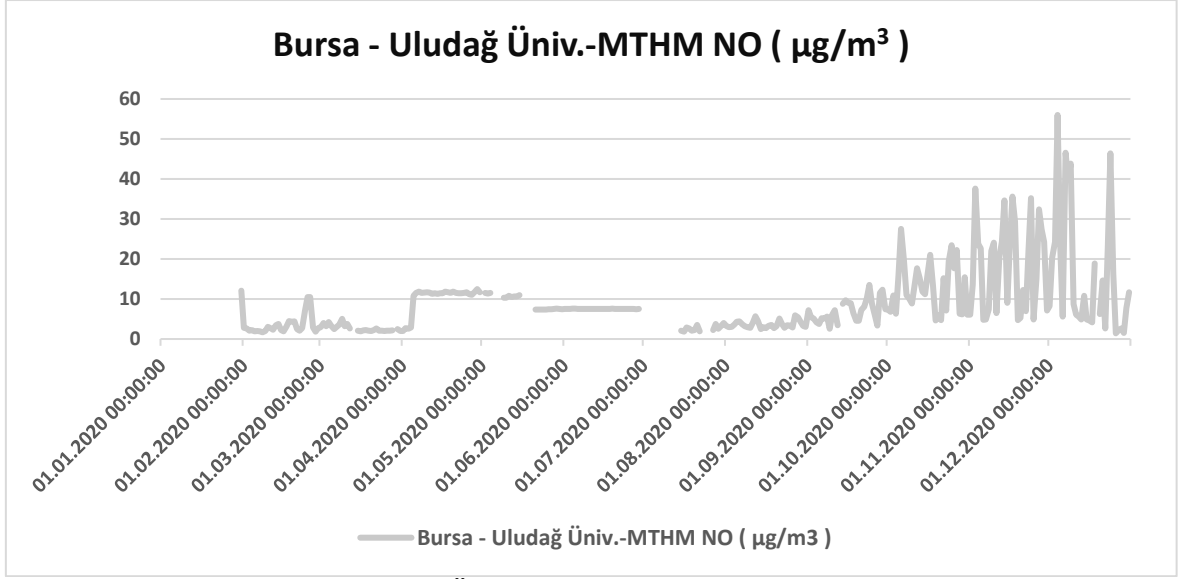

Grafik A.18 - 2020 yılında Uludağ Üniversitesi istasyonu NO₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

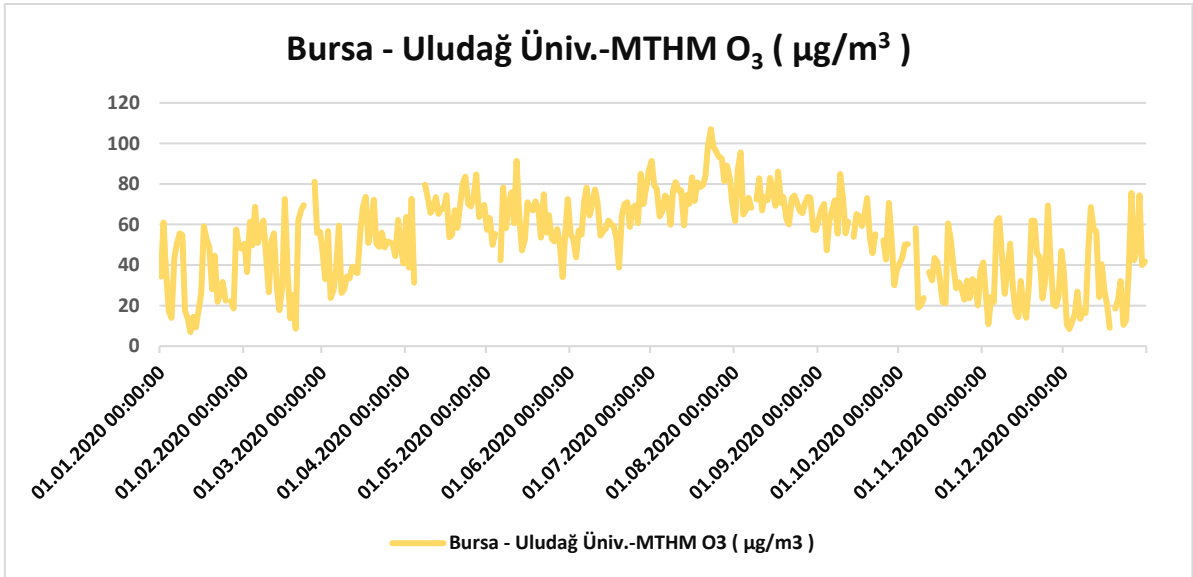
Grafik A.19 - 2020 yılında Uludağ Üniversitesi istasyonu NO_x parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

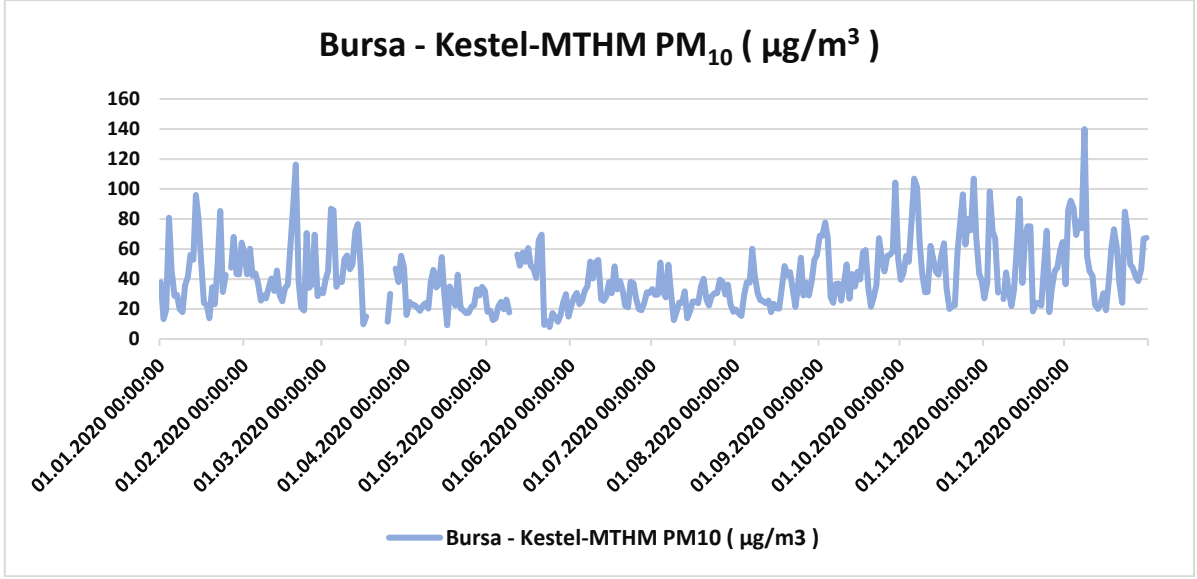
Grafik A.20 - 2020 yılında Uludağ Üniversitesi istasyonu NO parametresi günlük ortalama değer grafiği*

(havaizleme.gov.tr, 2021)

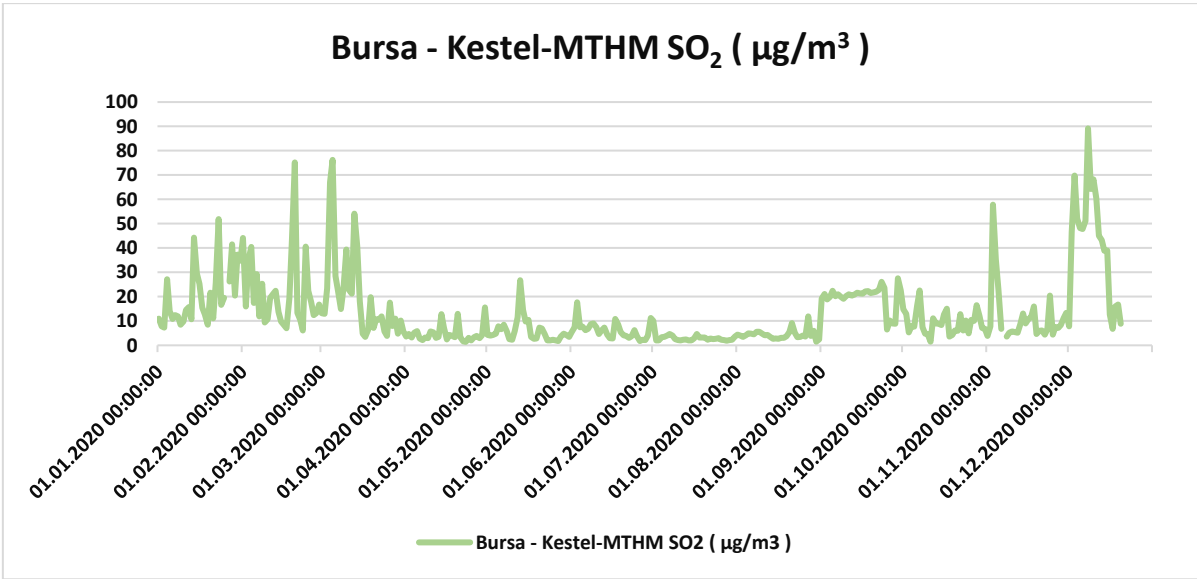

Grafik A.21 - 2020 yılında Uludağ Üniversitesi istasyonu O₃ parametresi günlük ortalama değer grafiği*

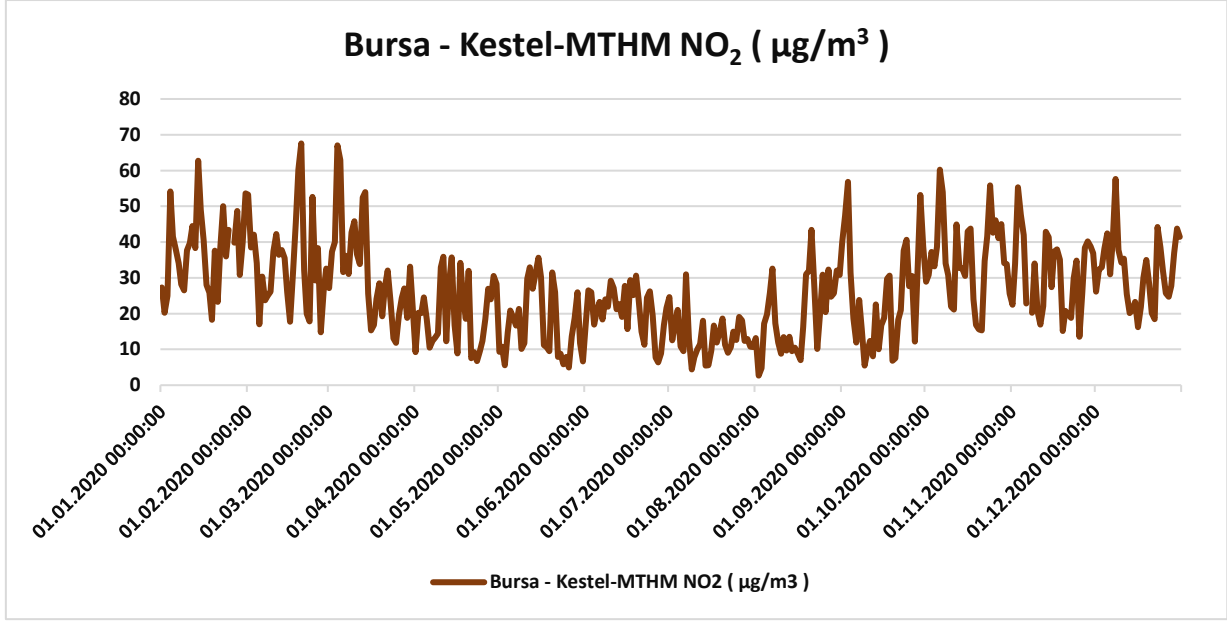
(havaizleme.gov.tr, 2021)

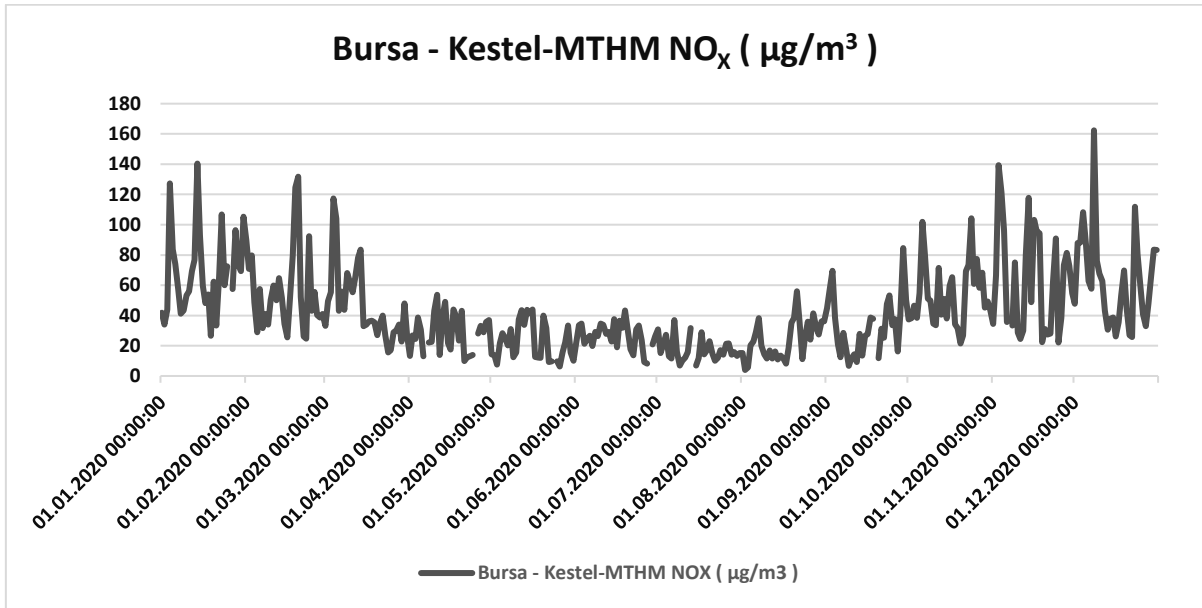
Grafik A.22 - 2020 yılında Kestel istasyonu PM₁₀ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

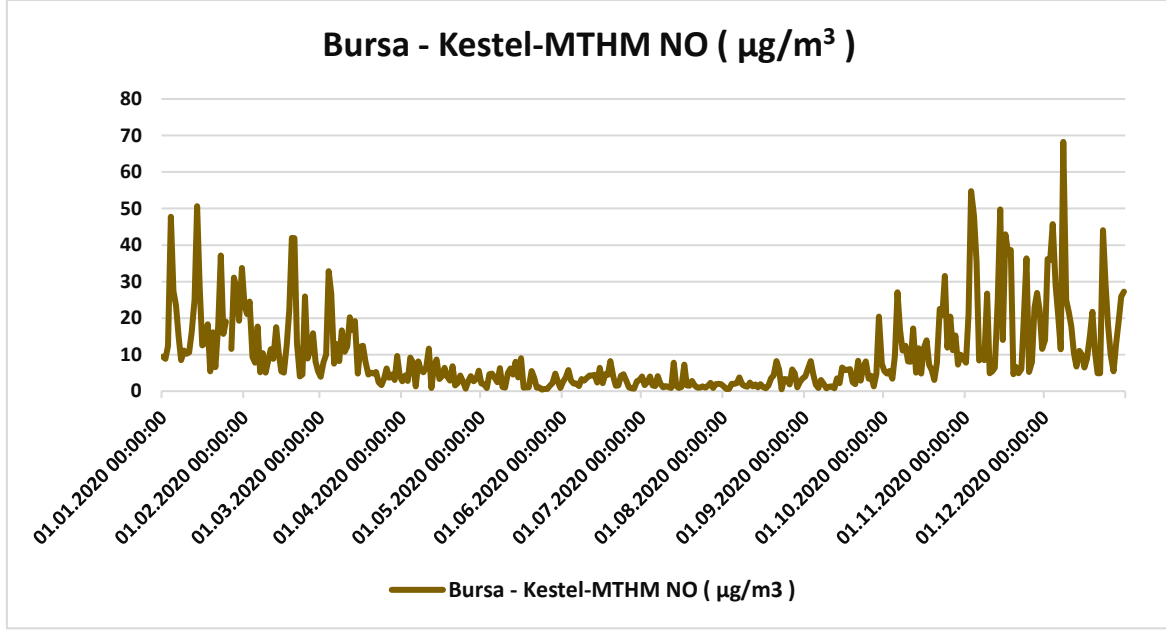
Grafik A.23 - 2020 yılında Kestel istasyonu SO₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

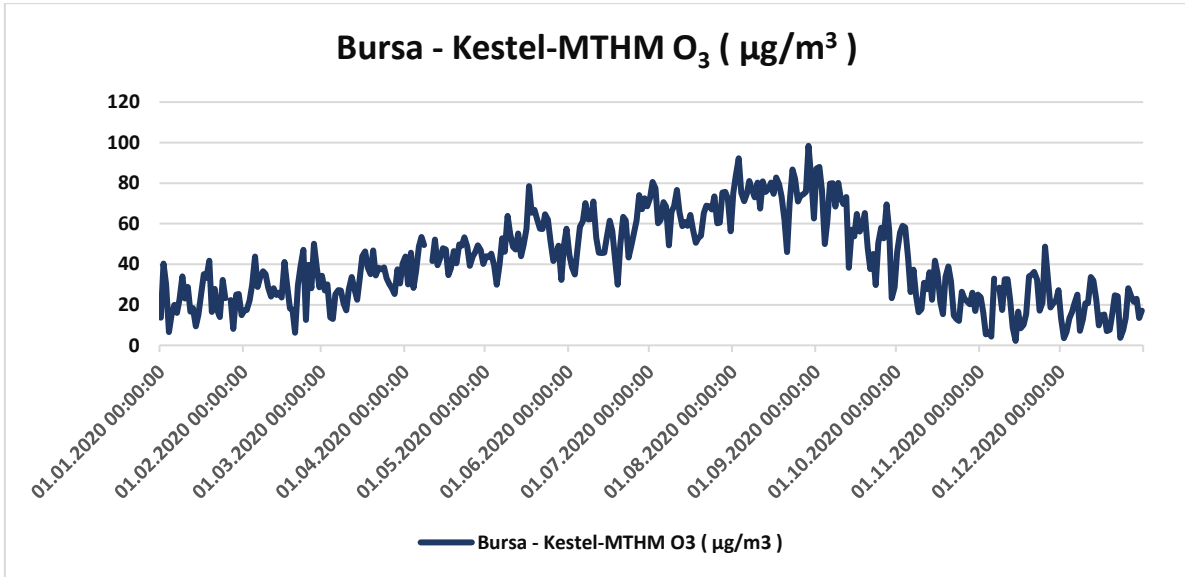
Grafik A.24 - 2020 yılında Kestel istasyonu NO₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği* (havaizleme.gov.tr, 2021)

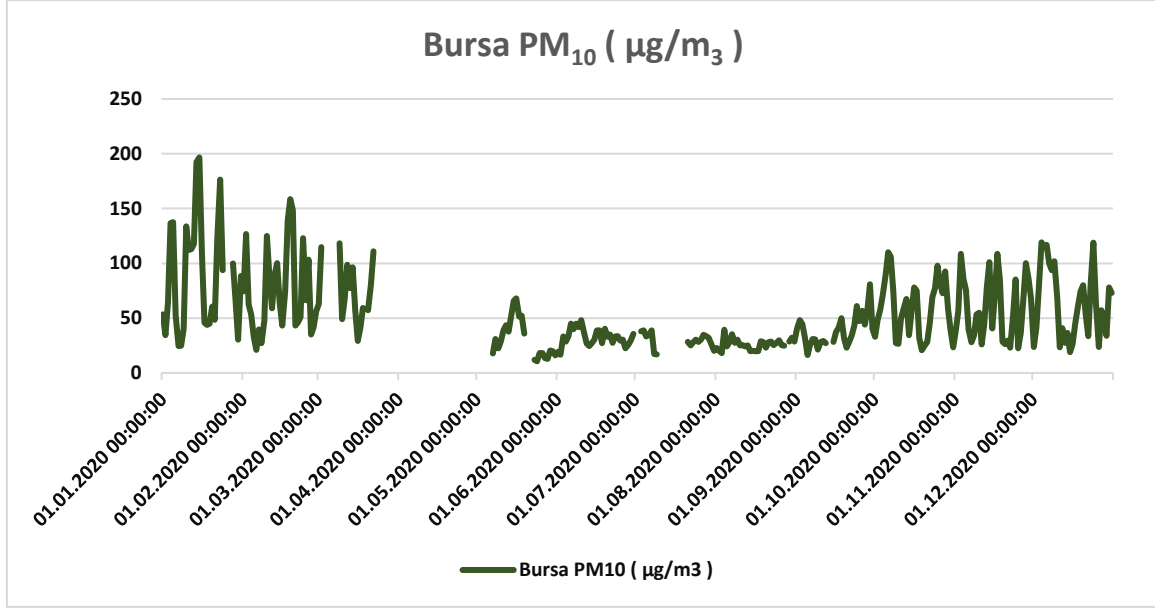
Grafik A.25 - 2020 yılında Kestel istasyonu NO_x parametresi günlük ortalama değer grafiği* (havaizleme.gov.tr, 2021)

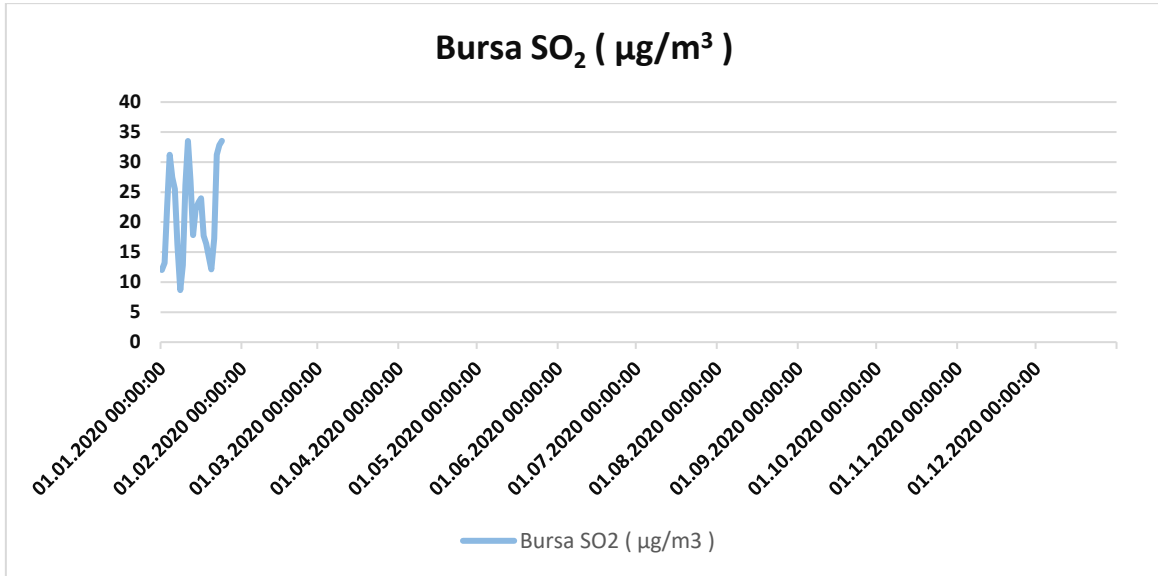
Grafik A.26 - 2020 yılında Kestel istasyonu NO parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

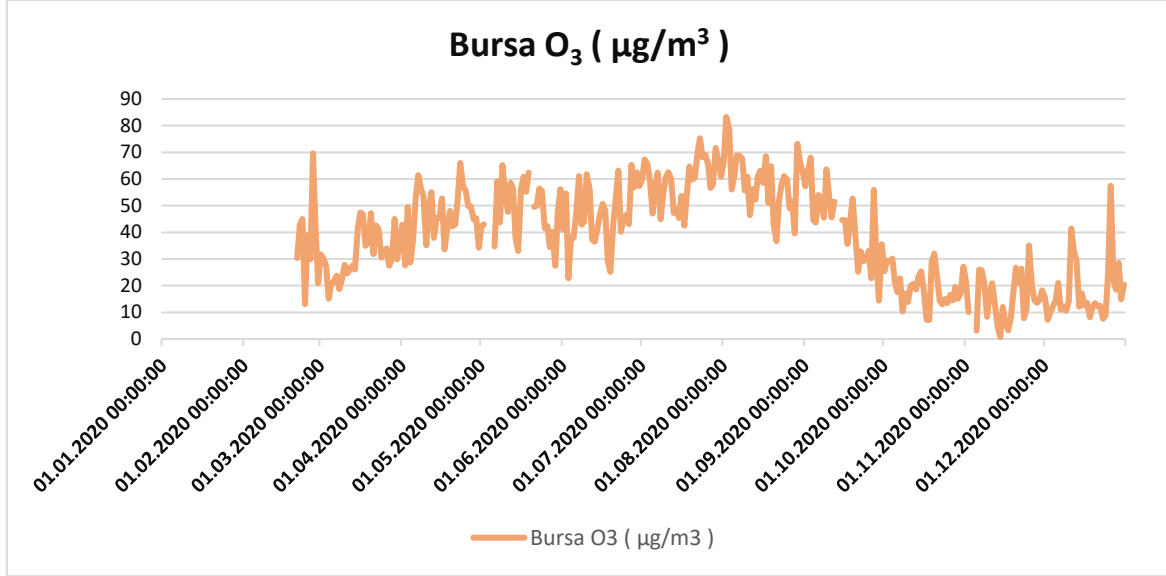
Grafik A.27 - 2020 yılında Kestel istasyonu O₃ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

Grafik A.28 - 2020 yılında Bursa istasyonu PM₁₀ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

Grafik A.29 - 2020 yılında Bursa istasyonu SO₂ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

Grafik A.30 - 2020 yılında Bursa istasyonu O₃ parametresi günlük ortalama değer grafiği*
(havaizleme.gov.tr, 2021)

Çizelge A.8 - 2020 yılı İnegöl istasyonu hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değer aşıldığı gün sayıları (µg/m³; CO: mg/m³)
(havaizleme.gov.tr, 2021)

İNEGÖL	SO ₂	AGS*	PM10	AGS*	CO	AGS*	NO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*
Ocak	9,54	-	85,36	18					53,47	-	88,35	-
Şubat	13,57	-	56,72	13					38,81	-	56,69	-
Mart	9,38	-	46,69	17					35,08	-	45,82	-
Nisan	6,12	-	36,63	5					30,72	-	38,45	-
Mayıs	7,61	-	40,71	11					19,90	-	22,90	-
Haziran	10,79	-	39,03	5					20,29	-	23,47	-
Temmuz	8,04	-	42,12	8					18,78	-	22,14	-
Ağustos	6,41	-	44,30	8					21,04	-	24,12	-
Eylül	7,56	-	53,50	15					23,96	-	28,47	-
Ekim	15,74	-	75,60	22					35,36	-	48,18	-
Kasım	17,36	-	86,86	25					38,38	-	66,10	-
Aralık	54,51	-	90,89	20					47,70	-	73,85	-

*AGS: Sınır değer aşıldığı gün sayısı

Çizelge A.9 - 2020 yılı Beyazıt istasyonu hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerini aştığı gün sayıları ($\mu\text{g}/\text{m}^3$; CO : mg/m^3)
(havaizleme.gov.tr, 2021)

BEYAZIT	SO ₂	AGS*	PM10	AGS*	CO	AGS*	NO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*
Ocak	7,01	-	76,49	18	2.233,81	-	116,14	-	75,50	-	253,11	-
Şubat	6,95	-	61,69	14	1.867,89	-	82,94	-	68,86	-	196,02	-
Mart	7,66	-	56,53	19	1.948,98	-	61,90	-	67,84	-	162,71	-
Nisan	4,11	-	40,28	7	1.753,73	-	23,55	-	51,80	-	88,24	-
Mayıs	5,21	-	37,78	7	1.438,70	-	26,95	-	45,33	-	86,60	-
Haziran	4,47	-	40,57	3	1.286,88	-	33,42	-	49,64	-	100,57	-
Temmuz	3,58	-	47,10	7	1.259,74	-	19,69	-	40,33	-	70,33	-
Ağustos	3,10	-	37,06	1	1.479,13	-	20,51	-	43,61	-	75,07	-
Eylül	7,99	-	47,01	10	2.656,16	-	30,86	-	55,88	-	104,07	-
Ekim	4,53	-	54,25	18	1.927,85	-	66,91	-	77,45	-	181,14	-
Kasım	3,99	-	61,57	17	2.270,07	-	104,66	-	76,85	-	236,97	-
Aralık	11,76	-	59,89	13	2.666,23	-	90,26	-	70,45	-	213,60	-

*AGS: Sınır değerini aştığı gün sayısı

Çizelge A.10 - 2020 yılı Kültürpark istasyonu hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerini aştığı gün sayıları ($\mu\text{g}/\text{m}^3$; CO : mg/m^3)
(havaizleme.gov.tr, 2021)

KÜLTÜRPAK	SO ₂	AGS*	PM10	AGS*	NO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*	OZON	AGS*
Ocak	13,89	-			31,87	-	45,26	-	136,94	-	17,19	-
Şubat	12,34	-			22,41	-	51,58	-	106,44	-	34,98	-
Mart	8,61	-			28,17	-	51,00	-	102,74	-	31,79	-
Nisan	7,52	-			26,55	-	33,99	-	75,69	-	-	-
Mayıs	-	-			27,23	-	28,78	-	70,83	-	57,60	-
Haziran	3,70	-			26,15	-	35,27	-	75,82	-	59,77	-
Temmuz	2,45	-			23,11	-	28,40	-	67,68	-	73,49	-
Ağustos	2,01	-			9,22	-	33,47	-	72,54	-	71,66	-
Eylül	1,65	-			10,81	-	39,03	-	79,66	-	54,55	-
Ekim	3,46	-			19,16	-	56,24	-	113,21	-	24,06	-
Kasım	3,91	-			28,17	-	50,08	-	121,66	-	16,66	-
Aralık	5,88	-			31,50	-	44,24	-	108,55	-	17,02	-

*AGS: Sınır değerini aştığı gün sayısı

Çizelge A.11 - 2020 yılı Uludağ Üniversitesi istasyonu hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları ($\mu\text{g}/\text{m}^3$; CO: mg/m^3)
(havaizleme.gov.tr,2021)

ULUDAĞ ÜNİV.	SO ₂	AGS*	PM10	AGS*	NO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*	OZON	AGS*
Ocak	-	-			-	-	-	-	27,46	-	32,62	-
Şubat	6,00	-			3,42	-	-	-	26,70	-	46,76	-
Mart	2,92	-			2,75	-	-	-	25,90	-	47,31	-
Nisan	2,60	-			10,26	-	9,95	-	24,81	-	67,06	-
Mayıs	-	-			-	-	-	-	-	-	60,66	-
Haziran	3,00	-			7,53	-	1,19	-	12,70	-	63,49	-
Temmuz	-	-			-	-	-	-	16,13	-	80,73	-
Ağustos	4,02	-			3,66	-	15,55	-	24,73	-	72,51	-
Eylül	14,48	-			6,88	-	15,63	-	28,13	-	59,86	-
Ekim	4,32	-			13,08	-	25,60	-	47,66	-	37,29	-
Kasım	4,71	-			18,67	-	21,90	-	51,17	-	34,73	-
Aralık	12,42	-			15,74	-	19,26	-	49,77	-	31,94	-

*AGS: Sınır değerin aşıldığı gün sayısı

Çizelge A.12 - 2020 yılı Kestel istasyonu hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları ($\mu\text{g}/\text{m}^3$; CO: mg/m^3)
(havaizleme.gov.tr, 2021)

KESTEL	SO ₂	AGS*	PM10	AGS*	NO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*	OZON	AGS*
Ocak	19,74	-	43,00	9	19,59	-	37,10	-	67,16	-	22,42	-
Şubat	21,99	-	43,78	7	14,37	-	34,25	-	56,35	-	29,18	-
Mart	20,48	-	45,07	7	9,93	-	32,00	-	47,16	-	30,81	-
Nisan	4,32	-	27,15	1	4,67	-	19,72	-	27,64	-	44,48	-
Mayıs	6,02	-	30,89	6	3,10	-	17,48	-	22,80	-	51,48	-
Haziran	5,95	-	32,22	3	3,29	-	20,80	-	26,14	-	54,59	-
Temmuz	3,01	-	29,31	2	2,14	-	13,55	-	17,14	-	65,48	-
Ağustos	4,45	-	32,52	4	2,49	-	19,12	-	23,19	-	76,57	-
Eylül	19,77	-	47,70	13	4,48	-	24,25	-	31,42	-	60,26	-
Ekim	9,38	-	57,77	18	11,72	-	35,52	-	54,03	-	29,81	-
Kasım	11,09	-	46,26	11	20,97	-	30,20	-	62,65	-	22,14	-
Aralık	-	-	55,24	16	19,97	-	31,30	-	61,95	-	16,73	-

*AGS: Sınır değerin aşıldığı gün sayısı

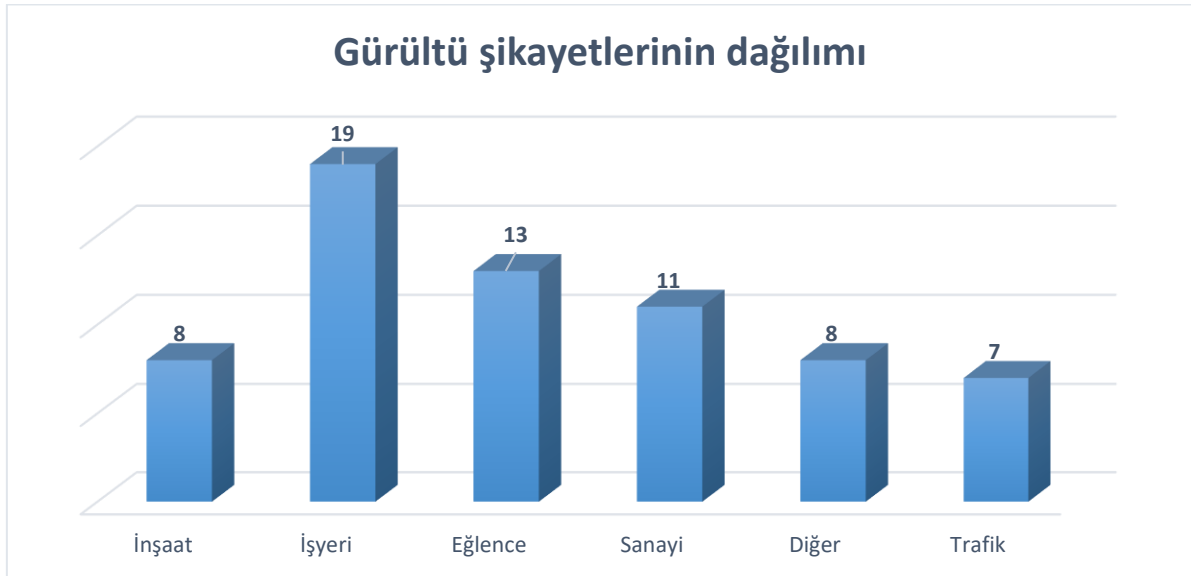
Çizelge A.13 - 2020 yılı Bursa istasyonu hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerini aştığı gün sayıları ($\mu\text{g}/\text{m}^3$; CO : mg/m^3)
(havaizleme.gov.tr, 2021)

BURSA	SO ₂	AGS*	PM10	AGS*	CO	AGS*	NO ₂	AGS*	NO _x	AGS*	OZON	AGS*
Ocak	22,06	-	89,79	20							-	-
Şubat	-	-	74,67	20							-	-
Mart	-	-	-	15							31,29	-
Nisan	-	-	-	0							46,89	-
Mayıs	-	-	-	5							48,09	-
Haziran	-	-	32,45	0							46,19	-
Temmuz	-	-	-	0							59,28	-
Ağustos	-	-	26,10	0							59,43	-
Eylül	-	-	38,30	4							43,33	-
Ekim	-	-	60,14	18							19,37	-
Kasım	-	-	58,12	17							14,78	-
Aralık	-	-	62,53	18							17,58	-

*AGS: Sınır değerin aşıldığı gün sayısı

A.5. Gürültü

2872 sayılı Çevre Kanununa bağlı olarak çıkartılan Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği ile ilgili şikayetleri değerlendirme, adı geçen yönetmeliğe uyulup uyulmadığını denetleme ve idari yaptırım kararı verme yetkisi 29.06.2006 tarih ve 2006/16 sayılı Bakanlığımız Genelgesi ile Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Osmangazi Belediye Başkanlığı, Nilüfer Belediye Başkanlığı ve Yıldırım Belediye Başkanlığına devredilmiştir. İl Müdürlüğümüze ulaşan şikayetler yetki devri kapsamında ilgili kurumlara gönderilmektedir.

Grafik A.31 –2020 yılında gürültü konusunda yapılan şikayetlerin dağılımı
(Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2021)

A.6. İklim Değişikliği Eylem Planı Çerçevesinde Yapılan Çalışmalar

Stratejik Planda yer alan söz konusu hedef kapsamında özellikle; “sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğine uyum ile ilgili ulusal ölçekte plan, proje ve mevzuat çalışmaları devam etmekte olduğu” ifade edilmiştir. Bu doğrultuda iklim değişikliğine uyum, sera gazı azaltımı ve ozon tabakasının korunması bağlamında yürütülen çalışmalar da mevcuttur.

Bakanlığımız 2019-2023 Stratejik Planı kapsamında, 30 Büyükşehir Belediyesinde Yerel İklim Değişikliği Eylem Planının (YİDEP) hazırlanabilmesi için mevzuat çalışmaları yapılacağı belirtilmiştir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanan ve 3 Mayıs 2010 tarihinde Başbakanlık Yüksek Planlama Kurulu tarafından onaylanan Ulusal İklim Değişikliği Stratejisinin uygulamaya konulması amacıyla sera gazı emisyonu kontrolü ve iklim değişikliğine uyum konusunda 2011-2023 yıllarına yönelik stratejik ilkeleri ve hedefleri içeren İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı (İDEP) hazırlanmış ve 2011 yılının Temmuz ayında uygulamaya konulmuştur. İDEP’in genel amacı, sera gazı emisyonlarını sınırlandırmaya yönelik ulusal koşullara uygun eylemler belirleyerek iklim değişikliği ile mücadele edilmesi, iklim değişikliğinin etkilerinin yönetilerek dayanıklılığın artırılması ve böylece Türkiye’de iklim değişikliği ile mücadele ve uyumun teşvik edilmesidir.

A.7. Sonuç ve Değerlendirme

Hava kirliliğinin, sanayi, trafik ve ısınma olmak üzere üç temel kaynağı bulunmaktadır. Sanayi kaynaklı kirliliğin azaltılması için İl Müdürlüğümüz teknik elemanları tarafından ani, planlı ve şikayet gereği denetimler yapılmaktadır. Bu denetimlerde; emisyon ölçümlerini yaptırmadan ve çevre kirliliği yaratarak faaliyet gösteren işletmeler tespit edilerek idari yaptırımlar uygulanmakta ve işletmelerin 2872 sayılı Çevre Kanunu ve bu Kanuna bağlı olarak çıkarılan yönetmelik hükümlerine uygun olarak çevre kirliliği yaratmadan ve Çevre İzin ve Lisans belgelerini alarak faaliyetlerini sürdürmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca, trafikte egzoz gazı emisyonları için de denetimlerde yapılmakta olup egzoz pulu olmayan ya da yapılan ölçümlerde sınır değerlerin üstünde egzoz emisyonu salınımı yapan araçlara da İdari Yaptırım uygulanmaktadır. Yine, hava kirliliğinin önlenmesi kapsamında; İlimizde satışı yapılmak istenen yerli ya da ithal kömürler için numune alınıp Bakanlığımızdan yetkilendirilmiş laboratuvarlara analizi yaptırılarak kömür satış izin belgesi düzenlenmekte olup İl Müdürlüğümüz elamanlarınca ve bu konuda yetki devri yapılmış olan Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığınca, İlimizde satışı yapılan ısınma amaçlı kömürler denetlenmekte ve numuneler alınmaktadır. Ayrıca İlimizde yoğun olarak yeralan tekstil fabrikalarından kaynaklanan hava kirliliğini önlemek amaçlı filtre takma zorunluluğu getirilmiş ve konu ile ilgili denetimler devam etmektedir. Sanayide Doğalgaz kullanımı için Mahalli Çevre Kurulunda birtakım kararlar alınmıştır.

Kaynaklar

havaizleme.gov.tr
Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
Bursa Belediye Başkanlığı

B. SU VE SU KAYNAKLARI

B.1. İlin Su Kaynakları ve Potansiyeli

B.1.1. Yüzeysel Sular

B.1.1.1. Akarsular

a) Nilüfer Çayı: Bursa İli'nin en önemli akarsuyu ve Bursa kentinin karakteristiklerinden biridir. Su toplama havzası büyüklüğü 680 km²'dir. Uludağ'ın güney yamaçlarında, Keles civarında doğan Nilüfer Çayı, kuzeybatı yönünde akarken topladığı yan dereler ile taşıdığı su potansiyelini arttırarak geldiği Doğancı Köyü mevkiinde soldan katılan Sultaniye kolunu da alarak faydalanılabilir bir potansiyele ulaşmaktadır. Akarsuyun Doğancı Köyü mevkiinde sahip olduğu 450 km² su toplama havza büyüklüğü kendisine yıllık 233.000.000 m³'lük bir su verimi kazandırmaktadır. Bu noktada DSİ'nin Bursa Kenti'ne içme kullanma suyu temini için 1983 yılında hizmete açtığı Doğancı Barajı ile Nilüfer Çayı'ndan yıllık 105.000.000 m³ su alınabilmektedir. 2007 yılında yapımı tamamlanan ve aynı Çay üzerinde kurulu bulunan Nilüfer Barajından ise yılda 60.000.000 m³ içme suyu elde edilmektedir. Nilüfer Çayı, Uluabat gölünü drene eden derenin de katıldığı Susurluk Çayı ile birleşerek Karacabey Boğazı civarında Marmara Denizi'ne dökülür.

b) Deliçay: Uludağ'ın kuzey yamaçlarından doğar ve eğimin çok dik olması nedeniyle bahar aylarında karların erimesi sonucu çok rusubat getirir. Ancak, taşınan rusubat, Dokuzgözler Tersip Bendi'nin rezervuarında çökelmekte ve bu noktadan sonra su kirliliği düzeyi düşmektedir.

c) Aksu Deresi: Uludağ'ın kuzey yamaçlarından inen bir deredir. Gölbaşı Göletine dökülmektedir.

d) Kaplıkaya Deresi: Uludağ'ın kuzey yamaçlarından doğar, Bursa Ovası'na girdikten sonra Deliçay ile birleşerek Nilüfer Çayı'na katılır.

e) Ayvalı Deresi: Çayırköy Ovası'ndan geçerek Nilüfer Çayı'na katılır.

f) Hasanağa Deresi: Ayvalı deresinden yaklaşık 7 km batıda Nilüfer Çayı ile birleşmektedir.

g) Orhaneli Çayı: İlin en büyük akarsuyu. Mustafakemalpaşa Çayı'nın doğudan gelen kolu olan Orhaneli Çayı, Kütahya İli'nin Gediz ilçesinde doğar ve 276 km'lik akıştan sonra Mustafakemalpaşa ilçesine 20 km kala Çamandar Köyü'nde Mustafakemalpaşa Çayı'nın batıdan gelen kolu olan Emet Çayı ile birleşerek Mustafakemalpaşa Çayı adını alır ve Uluabat Gölü'ne dökülür. Orhaneli Çayı üzerinde yapımı 2008 yılında tamamlanan ve su tutulan Enerji+Sulama+Taşkın Koruma +İçme Suyu temini amaçlı Çınarcık Barajı bulunmaktadır. Söz konusu barajdan yılda 145 000.000 m³ içme suyu elde edilmesi planlanmaktadır.

h) Emet Çayı: Gediz yöresinde Şaphane dağında 1.100 metrelerde doğar, kuzeye 180 km akıp Orhaneli Çayı ile birleşerek Mustafakemalpaşa Çayı'nı oluşturur.

ı) Mustafakemalpaşa Çayı: Orhaneli ve Emet çaylarının Çamandar Köyü'nde birleşmeleri ile meydana gelen Mustafakemalpaşa Çayı, buradan 40 km sonra Uluabat Gölü'ne dökülmektedir.

j) Susurluk Çayı: Simav yakınlarındaki Şaphane Dağından doğan Simav Çayı birçok küçük kolla birleşerek Susurluk İlçesi'ne gelir. Buradaki ismi "Susurluk Çayı (Kocadere)" olur. Susurluk Çayı, Mustafakemalpaşa Çayı ve Karadere ile ayrıca Manyas yöresinden gelen Hanife Dere ve Nilüfer Çayı ile birleşerek Karacabey Boğazı'ndan Marmara Denizi'ne dökülür.

Bursa İli akarsularının özellikleri Çizelge B.9'de verilmektedir.

Çizelge B.9 –İlin akarsuları

(DSİ 1. Bölge Müdürlüğü, 2019)

AKARSU İSMİ	İl Sınırları İçindeki Uzunluğu (km)	Ortalama Debisi (m ³ /sn)	Kolu Olduğu Akarsu	Kullanım Amacı
Susurluk Çayı	49	42.834	Susurluk Çayı	Balık Avcılığı
M.Kemalpaşa Çayı	134	53.9	Susurluk Çayı	Balık Avcılığı
Orhaneli Çayı	104	17.627	M.Kemalpaşa Çayı	-----
Emet Çayı	44	8.82	M.Kemalpaşa Çayı	-----
Nilüfer Çayı	103		Susurluk Çayı	Balık Avcılığı
Sultaniye	11	0.555	Nilüfer Çayı	-----
Kurtkaya Dere	20	0.200	Nilüfer Çayı	-----
Değirmendere	16	0.357	Nilüfer Çayı	-----
Yaylacık Dere	22	0.223	Nilüfer Çayı	-----
Deliçay	35	2.44	Nilüfer Çayı	Balık Avcılığı
Aksu Dere	31	0.672	Deliçay	-----
Kocadere-Sölöz	17.3	0.762	Marmara Müteferrik Suları	-----
Karadere-Çakırca	38.5	2.163	Marmara Müteferrik Suları	Balık Avcılığı
Küçükkuşla Deresi	9.15	0.267	Marmara Müteferrik Suları	-----
Büyükkuşla Deresi	13	0.481	Marmara Müteferrik Suları	-----
Yaman Dere-Kapaklı	10	0.319	Marmara Müteferrik Suları	-----
Gölayağidere-Karsak Boğazı	5	1.460	Marmara Müteferrik Suları	-----
Göksu Çayı	72	14.036	Sakarya Nehri	Balık Avcılığı
Karadere-Akıncılar	15	0.662	Göksu Çayı	-----
Cerrahdere	21	2.789	Göksu Çayı	-----
Hocaköydere	3	0.654	Cerrah Dere	-----
Mezitdere	33	2.719	Göksu Çayı	-----
Bedresu-İsaören	23	1.077	Akçasu	-----
Akçasu-Ortaköy	23	1.631	Mezitdere	-----

Çizelge B.10 - İlimiz akarsularında bulunan balık çiftlikleri
(İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2021)

Proje Sahibi	Üretim Çesidi	Kapasite (ton/yıl)	Konum	Yaralandığı Su Kaynağı
Erbaylar Demirtaş Yayın Ürt. Tesisi	Yayın	29	Demirtaş Barajı Demirtaş Mahallesi Osmangazi	Proje Onaylanmış olup, üretim gerçekleşmiş, tadilat projesi ve kapalı devre kuluçkahane yapılacaktır. Demirtaş Barajı Rezervuarı
Ramazan ORHAN	Alabalık	7,5	Sarıköz Mevkii Baraklı Mahallesi/Keles	Sarıköz Kaynağı
Mustafa ÖZTÜRK	Alabalık	5,5	Karaislah Mahallesi Osmangazi	Aras Dereden Su Almakta
Taypen Ltd.Şti	Alabalık	15	Dağdibi Mahallesi, Bük Mevkii /KELES	Bük Kaynağı
Ercan BAYRAKTAR	Alabalık	25	Sünnük Mahallesi Derealanı Mevkii/M.KEMALPAŞA	Kepez Dereden Su Almakta Derealan Yeraltısı Kaynağı
Mustafa SOYER	Alabalık	10	Gözede Mahallesi/KESTEL	Deliçay Deresinden Su Almaktadır
Aral Su Ürünleri Ltd.Şti.	Alabalık	29	Hamamlıkızık Mahallesi Kürekli Dere Mevkii/Yıldırım	Kürekli Dereden Su Almakta Ve Kürekli dere Yeraltı Kaynak suyu
Serhat Alabalık Ltd.Şti.	Alabalık	56	Dereköy Mahallesi Çınarlık Mahallesi/İZNİK	Çınarlık Deresinden Su Almakta
Atalay Maden Alabalık Üretim Tesisi	Alabalık	16	Maden Mahallesi, Dağ Mevkii/İNEGÖL	Bostan Deresinden Su Almaktadır
Atalay Hilmiye Alabalık Üretim Tesisi	Alabalık	8	Hilmiye Mahallesi, Köyiçi Mevkii/İNEGÖL	Oylat Deresi
Kaya Alabalık Üretim Tesisi	Alabalık	3	Dobruca Mahallesi, Akpınar Mevkii/Osmangazi	Karaoğlan Deresinden Su Almaktadır
Serhat Alabalık Ltd.Şti.(2)	Alabalık	75	Dereköy Mahallesi Çınarlık Mahallesi/İZNİK	Çınarlık Deresinden Su Almaktadır
Erbaylar Babasultan Alabalık Ürt.Tesisi	Alabalık	100	Babasultan barajı, Babasultan Mahallesi/KESTEL	Babasultan Barajı Rezervuarı
Hayri TEZCAN	Sazan	10	İsmetpaşa Mahallesi, Derebaşı Mevkii /KARACABEY	Kara Dereden Su Almakta
Naile TOSUN	Sazan	30	Hotanlı Mahallesi, Ayı GübreMevkii/Karacabey	Kara Dereden Su Almakta

B.1.1.2. Doğal Göller, Göletler ve Rezervuarlar

a) Uluabat Gölü

Marmara Denizi'nin güneyinde yer alan sığ (maksimum 6m derinlik), bulanık, ötrofik bir tatlısu gölüdür. Doğu-batı doğrultusunda uzanan tektonik kökenli Yenişehir-Bursa-Gönen çöküntü alanında oluşmuştur. Aynı çöküntü alanındaki Kuş Gölü'nden alçak bir eşikle ayrılmaktadır.

Kabaca üçgen biçimli olan gölün doğu-batı yönünde uzunluğu 23–24 km, genişliği ise 12 km kadardır. Göl alanı yıllara ve mevsimlere göre değişiklik göstermektedir. Göl alanı için bugüne kadar verilmiş en yüksek değer 24.000 hektar, en düşük değer 13.500 hektardır. Gölün güney-batı kıyıları 1993 yılında yapılan seddelerle çevrelenmiş ve gölün bu kesimi tarıma açılarak geçmişte olduğu gibi geniş alanlara yayılması engellenmiştir.

Gölün ortalama derinliği 2,5 m'dir. Büyük bir bölümü oldukça sığ olup bu kesimlerdeki derinlik 1–2 m arasında değişmektedir. En derin yeri Halilbey Adası'ndaki 10 metreyi bulan çukurluktur.

Gölün kuzey kıyıları diğer kesimlere göre nispeten girintili çıkıntılıdır. Kuzeyde kalker yapılı iki yarımada (Eskikaraağaç ve Gölyazı) bulunmaktadır. Yine göl içerisinde yapılarında kalkerlerin egemen olduğu 7 adet ada bulunmaktadır. Adalardan en büyüğü Halilbey Adası'dır.

Göl suyu koloidal kil ihtiva ettiği için devamlı bulanıktır. Göldeki fitoplanktonların baskın durumuna göre göl suyuna bazen yeşilimsi-sarı bazen de grimsi-sarı renkler hakim olmaktadır. Göl suyunun bulanık olmasından dolayı ışık geçirgenliği çok azdır. İlbaharda göle giren süspanse maddelerin artışına bağlı olarak ışık geçirgenliği 22 cm'ye kadar düşebilmektedir.

Gölü besleyen en önemli su kaynağı Mustafakemalpaşa Çayı'dır. Göl dibindeki ve çevresindeki karst kaynakları ile yağışlı dönemlerde göle ulaşan küçük dereler gölün beslenmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca gölün güneybatısındaki tarım alanlarının drenaj suları da göle verilmektedir.

Göle giren su miktarı mevsimlere ve yıllara göre büyük değişiklikler göstermektedir. Gölün fazla suları, gölün batısındaki Uluabat Deresi ile Susurluk Çayına ve bu çay vasıtasıyla da Marmara Denizi'ne boşalmaktadır. Ancak göl su seviyesi Uluabat Deresinin altına düştüğünde, dere göle doğru akışa geçerek gölü beslemektedir. Gölden pompalarla su çekilmekte ve göl çevresindeki 6.350 hektar arazi sulanmaktadır.

Uluabat Gölü, küçük karabatak (300 çift), alaca balıkçıl (30 çift) ve kaşıkçı (75 çift) için önemli bir üreme alanıdır. Kışın gölde aralarında küçük karabatak (max. 1.078), tepeli pelikan (max. 136), elmabaş patka (max. 321.500) gözlenebilir. Bu nedenle, Uluabat Gölü 15.04.1998 tarih ve 23314 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, Ramsar (Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar) sözleşmesi kapsamında, uluslararası düzeyde kaynak değerine sahip bir sulak alan olarak ilan edilmiştir.

Ülkemiz, sulak alanların korunması yönünden önemli olan bu sözleşmeye, 30 Aralık 1993 tarihinde taraf olmuştur. Sözleşme, 94/5434 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla 17.05.1994 tarih ve 21937 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sözleşme bugüne kadar "Ramsar Sözleşmesi" olarak anılmıştır. Ancak, günümüzde içeriğini çağrıştırması amacıyla "Sulak Alanlar Sözleşmesi" olarak ifade edilmektedir.

Mülga Çevre Bakanlığı tarafından hazırlanan ULUABAT GÖLÜ YÖNETİM PLANI, 27 Aralık 2002 tarihinde Ulusal Sulak Alan Komisyonunca imzalanarak yürürlüğe girmiştir.

b) İznik Gölü

Marmara Bölgesi'nin en büyük, Türkiye'nin ise beşinci büyük doğal gölü olan İznik Gölü, derinliği en fazla 80m olan tektonik bir tatlısu gölüdür. Güney ve kuzeyde alçak olan sıraları ile sınırlanmıştır. En büyükleri kuzeydoğusundaki Karasu ve güneybatıdaki Sölöz olmak üzere derelerin göle girdiği noktalarda küçük deltalar ve sazlıklar oluşmuştur. Karsak Çayı gölü drene eden çaydır. Gölün batısından çıkar ve Marmara Denizi'ne akar. Gölün bu tarafında taşkınları önlemek için bir sedde inşa edilmiştir.

Göl bütünüyle tarım alanları ve zeytinliklerle çevrilidir. Batıdaki seddenin ardındaki eski göl alanında kavaklıklar vardır.

Gölden gerek Gemlik'teki fabrikalar, gerekse çevredeki tarım alanları için su alınmaktadır.

Alan, sık sazlıkların arasında karışık koloniler kuran küçük karabatak (30 çift) ve gece balıkçılı (250 çift) ile özel Çevre Koruma Alanı ölçütlerine uyar. İznik Gölü 1990 yılında Sit Alanı ilan edilmiştir.

1963'te gölün batısındaki seddenin yapımı sonucunda 416 ha sulak alan kurutulmuştur. Su tutma amacıyla da yapılan bu sedde, gölü kısmen bir rezervuara dönüştürmüştür. Yaklaşık 9.000 ha tarım arazisi göl suyuyla sulanmaktadır.

Yapımı süren tesislerle bu alanın 6.945 ha daha artırılması öngörülmüştür. Bunun yanı sıra, göl kıyısındaki tarım alanlarının sulanması için çiftçiler tarafından pompayla su çekilmektedir.

Çizelge B.11 - Bursa ilinde mevcut göl, gölet ve rezervuarlar
(DSİ 1. Bölge Müdürlüğü, 2020)

Gölün/Göletin/ Rezervuarın Adı	Tipi	Göl Hacmi (hm ³)	Sulama Alanı (net) (ha)	Çekilen su miktarı (hm ³ /yıl)	Kullanım Amacı
Uluabat Gölü	Doğal Göl	840.000	6.344	19.000	Sulama
İznik Gölü	Doğal Göl	60.000	16.028	35.000	Sulama
Babasultan	Kil Çekirdekli Kum- Çakıl Dolgu Baraj	15.76	6750	8.81	Sulama
Boğazköy	Kil Çekirdekli Kum- Çakıl Dolgu Baraj	38.91	15123	34.671	Sulama + Enerji
Büyükorhan	Kil Çekirdekli Kaya Dolgu Baraj	6.93	707	2.5	Sulama
Çınarcık	Kil Çekirdekli Kaya Dolgu Baraj	372.94	6111	172.94	Sulama + Enerji + İçmesuyu
Demirtaş	Kil Çekirdekli Kaya Dolgu Baraj	13.66	2156	9.63	Sulama
Gölbaşı	Kil Çekirdekli Kum- Çakıl Dolgu Baraj	14.24	1816	9	Sulama
Hasanağa	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	3.05	742	2.5	Sulama
Nilüfer	Kil Çekirdekli Kaya Dolgu Baraj	36.38	0	36.38	İçmesuyu
Devecikonağı	Silindirle Sıkıştırılmış Beton Baraj	1.90	0	144.35	Sulama + Enerji
Doğancı I	Kil Çekirdekli Kum- Çakıl Dolgu Baraj	41.27	0	24.5	İçmesuyu
Kestel Kozluören	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	0.72	253	0.648	Sulama
Büyükorhan Yenice	Kil Çekirdekli Kaya Dolgu Baraj	1.16	257	1.044	Sulama
Nilüfer Kayapa	Kil Çekirdekli Kum- Çakıl Dolgu Baraj	4.22	1418	3.798	Sulama
Kestel Uşakpınar	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	0.535	96	0.4815	Sulama
Nilüfer Çalı	Kil Çekirdekli Kum- Çakıl Dolgu Baraj	3	806	2.7	Sulama
İnegöl Kurşunlu	Kil Çekirdekli Kum- Çakıl Dolgu Baraj	2.1	315	1.89	Sulama

BURSA 2020 ÇEVRE DURUM RAPORU

Orhaneli Karıncalı	Kil Çekirdekli Kum-Çakıl Dolgu Baraj	0.865	286	0.7785	Sulama
Keles Dağdibi	Kil Çekirdekli Kum-Çakıl Dolgu Baraj	1.4	772	1.26	Sulama
İznik Mahmudiye	Kil Çekirdekli Kaya Dolgu Baraj	1.7	425	1.53	Sulama
Yenişehir Çiçeközü	Kil Çekirdekli Kaya Dolgu Baraj	6.15	1730	5.535	Sulama
Büyükorhan Ericcek	Önyüzü Membran Kaplı Kaya Dolgu Baraj	0.549	122	0.4941	Sulama
Kestel Gözede	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	0.525	188	0.4725	Sulama
Orhaneli Altıntaş	Kil Çekirdekli Kaya Dolgu Baraj	0.45	113	0.405	Sulama
Orhangazi Çakırlı	Membran Kaplı Homojen Dolgu	0.06	316	0.054	Sulama
Büyükorhan Aktaş	Kil Çekirdekli Kaya Dolgu Baraj	0.502	111	0.4518	Sulama
Gemlik Küçükkuşla	Kil Çekirdekli Kaya Dolgu Baraj	0.739	161	0.6651	Sulama
Kestel Ağlaşan Kayacık	Kil Çekirdekli Kaya Dolgu Baraj	3.074	650	2.7666	Sulama
Yenişehir Gökçesu	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	1.33	427	1.197	Sulama
Büyükorhan Durhasan	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	0.988	243	0.8892	Sulama
Yenişehir YAS	YAS Sulaması		5.020	11.34	Sulama
Bursa YAS	YAS Sulaması		1.950	12.273	Sulama
Mudanya Yalıçiftlik	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	0.437	124	0.3933	Sulama
Yenişehir Burcun	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	1.1	240	0.99	Sulama
Orhaneli Akalan	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	0.36	102	0.324	Sulama
İnegöl Eymir	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	0.31	150	0.279	Sulama
Kestel Gölcük	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	4.6	820	4.14	Sulama
İnegöl Halhalca	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	0.495	152	0.4455	Sulama
Karacabey Bayramdere	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	1.1	192	0.99	Sulama
Kestel Çamlık	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	0.383	213	0.3447	Sulama
Nilüfer Uludağ Üniversitesi Yolçatı (Göbelye)	Kil Çekirdekli Kum-Çakıl Dolgu Baraj	0.696	125	0.6264	Sulama
Kestel Şevketiye	Önyüzü Membran Kaplı Kum-Çakıl Dolgu Baraj	0.6	420	0.54	Sulama
Büyükorhan Kınık	Kil Çekirdekli Kum-Çakıl Dolgu Baraj	0.69	189	0.621	Sulama
İznik Hisardere	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	0.504	180	0.4536	Sulama
Orhaneli Göynükbelen	Kil Çekirdekli Kaya Dolgu Baraj	0.813	160	0.7317	Sulama

BURSA 2020 ÇEVRE DURUM RAPORU

Orhaneli Söğüt	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	0.329	89	0.2961	Sulama
Nilüfer GÜNGÖREN	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	0.29	98	0.261	Sulama
Keles Sorgun	Kil Çekirdekli Kaya Dolgu Baraj	0.591	199	0.5319	Sulama
İnegöl Çavuşköy	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	0.601	141	0.5409	Sulama
Yenişehir Fethiye	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	0.841	215	0.7569	Sulama
İznik Derbent	Kil Çekirdekli Homojen Dolgu Baraj	0.18	81	0.162	Sulama

Hizmete açılan göletler

Hizmete açılan göletler						
S. No.	İLÇE	MAHALLE	TİPİ	GÖL HACMİ (m ³)	SULAMA ALANI (ha)	KULLANIM AMACI
1	Gemlik	Kurtul	Kil Dolgulu	500.000	300	SULAMA
2	Gürsu	Ericcek	Kil Dolgulu	350.000	197	SULAMA
3	Harmancık	Karaca	Kil Dolgulu	1.400.000	266	SULAMA
4	İnegöl	Şibali-Kozluca	Kil Dolgulu	565.000	104	SULAMA
5	İnegöl	Yenice	Kil Dolgulu	600.000	220	SULAMA
6	İzmit	Çamoluk	Kil Dolgulu	120.000	21	SULAMA
7	İzmit	Haciosman	Kil Dolgulu	53.000	20	SULAMA
8	İzmit	Tacir	Kil Dolgulu	74.000	13	SULAMA
9	İzmit	Yörükler	Kil Dolgulu	21.900	6,4	SULAMA
10	Karacabey	Arız-Doğla	Kil Dolgulu	1.500.000	579	SULAMA
11	Karacabey	Dağkadı	Kil Dolgulu	1.180.000	293	SULAMA
12	Karacabey	İnkaya	Kil Dolgulu	1.388.000	221	SULAMA
13	Karacabey	Keşlik	Kil Dolgulu	2.250.000	521	SULAMA
14	Karacabey	Okçular	Kil Dolgulu	163.200	44	SULAMA
15	Keles	Alpagut	Kil Dolgulu	145.700	45	SULAMA
16	Keles	Baraklı	Kil Dolgulu	201.000	44	SULAMA
17	Keles	Dedeler	Kil Dolgulu	40.200	8,2	SULAMA
18	Keles	Merkez	Kil Dolgulu	680.000	212	SULAMA
19	Kestel	Erdogan	Kil Dolgulu	680.200	270	SULAMA
20	M.K.Paşa	Yalıntaş	Kil Dolgulu	1.300.000	200	SULAMA
21	Mudanya	Çayönü	Kil Dolgulu	810.000	150	SULAMA
22	Mudanya	Hasköy-Dedeköy	Kil Dolgulu	2.340.000	400	SULAMA
23	Mudanya	Küçükyenice	Kil Dolgulu	592.400	108,6	SULAMA
24	Mudanya	Sarıgazel (Çınarlı)	Kil Dolgulu	1.700.000	390	SULAMA
25	Osmangazi	Doğancı-Dağyenice	Kil Dolgulu	2.000.000	679	SULAMA
26	Osmangazi	Dürdane	Kil Dolgulu	220.000	60	SULAMA
27	Yenişehir	Akbıyık	Kil Dolgulu	470.000	120	SULAMA
28	Yenişehir	Alaylı	Kil Dolgulu	240.000	59,5	SULAMA
29	Yenişehir	Kavaklı	Kil Dolgulu	1.150.000	190	SULAMA
30	Yenişehir	Orhaniye	Kil Dolgulu	2.750.000	418	SULAMA

BURSA 2020 ÇEVRE DURUM RAPORU

31	Yenişehir	Terziler	Kil Dolgulu	641.324	362	SULAMA
32	Yenişehir	Yeniköy	Kil Dolgulu	690.000	160	SULAMA
33	B.Orhan	Kuşlar	Membranlı	10.000	5	SULAMA
34	İnegöl	Sarıpınar	Membranlı	122.404	420	SULAMA
35	İznik	Aydınlar	Membranlı	166.000	119,8	SULAMA
36	İznik	Candarlı	Membranlı	77.615	173	SULAMA
37	Keles	Kocakavacık	Membranlı	150.000	35,8	SULAMA
38	Kestel	Babasultan	Membranlı	46.000	16,6	SULAMA
39	Kestel	Kozlıören	Membranlı	50.526	70	SULAMA
40	Kestel	Osmaniye	Membranlı	53.433	70	SULAMA
41	Kestel	Sayfiye	Membranlı	37.900	8,1	SULAMA
42	M.Kemalpaşa	Alpagut	Membranlı	36.400	8	SULAMA
43	Orhaneli	Altıntaş	Membranlı	176.400	53,4	SULAMA
44	Orhaneli	Topuk	Membranlı	80.000	40	SULAMA
45	Orhangazi	Çakırlı	Membranlı	62.800	31,6	SULAMA
46	Keles	Gököz	HİS	288.000		Hayvan İçme Suyu
47	Keles	Yağcılar	HİS	64.300		Hayvan İçme Suyu

(DSİ 1. Bölge Müdürlüğü, 2020)

Bunların yanısıra BUSKİ (Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi) bünyesinde bulunan göletlere ait bilgiler aşağıdaki çizelgede sunulmuştur.

Çizelge B.12 - BUSKİ (Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi) bünyesinde bulunan göletlere ait bilgiler

Gölün/Göletin/Rezervuarın Adı	Tipi	Göl Hacmi (m ³)	Sulama Alanı (net, ha)	Kullanım amacı
B.Orhan Kuşlar	Membranlı	10.000	5	SULAMA
Gemlik Kurtul	Kil Dolgulu	500.000	300	SULAMA
Gürsu Ericcek	Kil Dolgulu	350.000	197	SULAMA
Harmancık Karaca	Kil Dolgulu	1.400.000	266	SULAMA
İnegöl Sarıpınar	Membranlı	122.404	420	SULAMA
İnegöl Şibali-Kozluca	Kil Dolgulu	565.000	104	SULAMA
İnegöl Yenice	Kil Dolgulu	600.000	220	SULAMA
İzmit Aydınlar	Membranlı	166.000	119,8	SULAMA
İzmit Candarlı	Membranlı	77.615	173	SULAMA
İzmit Çamoluk	Kil Dolgulu	120.000	21	SULAMA
İzmit Hacıosman	Kil Dolgulu	53.000	20	SULAMA
İzmit Tacir	Kil Dolgulu	74.000	13	SULAMA
İzmit Yörükler	Kil Dolgulu	21.900	6,4	SULAMA
Karacabey Arız-Doğla	Kil Dolgulu	1.500.000	579	SULAMA
Karacabey Dağkadı	Kil Dolgulu	1.180.000	293	SULAMA
Karacabey İnkaya	Kil Dolgulu	1.388.000	221	SULAMA
KaracabeyKeşlik	Kil Dolgulu	2.250.000	521	SULAMA
Karacabey Okçular	Kil Dolgulu	163.200	44	SULAMA
Keles Alpagut	Kil Dolgulu	145.700	45	SULAMA
Keles Baraklı	Kil Dolgulu	201.000	44	SULAMA
Keles Dedeler	Kil Dolgulu	40.200	8,2	SULAMA
Keles Gököz	HİS	288.000		HİS
Keles Kocakavacık	Membranlı	150.000	35,8	SULAMA
Keles Merkez	Kil Dolgulu	680.000	212	SULAMA
Keles Yağcılar	HİS	64.300		HİS
Kestel Babasultan	Membranlı	46.000	16,6	SULAMA
Kestel Erdoğan	Kil Dolgulu	680.200	270	SULAMA
Kestel Kozluören	Membranlı	50.526	70	SULAMA
Kestel Osmaniye	Membranlı	53.433	70	SULAMA
Kestel Sayfiye	Membranlı	37.900	8,1	SULAMA
M.kemalpaşa Yalıntaş	Kil Dolgulu	1.300.000	200	SULAMA
M.kemalpaşa Alpagut	Membranlı	36.400	8	SULAMA
Mudanya Çayönü	Kil Dolgulu	810.000	150	SULAMA

Mudanya Hasköy-Dedeköy	Kil Dolgulu	2.340.000	400	SULAMA
Mudanya Küçükyenice	Kil Dolgulu	592.400	108,6	SULAMA
Mudanya Sarıgazel (Çınarlı)	Kil Dolgulu	1.700.000	390	SULAMA
Orhaneli Altıntaş	Membranlı	176.400	53,4	SULAMA
Orhaneli Topuk	Membranlı	80.000	40	SULAMA
Orhangazi Çakırlı	Membranlı	62.800	31,6	SULAMA
Osmangazi Doğancı-Dağyenice	Kil Dolgulu	2.000.000	679	SULAMA
Osmangazi Dürdane	Kil Dolgulu	220.000	60	SULAMA
Yenişehir Akbıyık	Kil Dolgulu	470.000	120	SULAMA
Yenişehir Alaylı	Kil Dolgulu	240.000	59,5	SULAMA
Yenişehir kavaklı	Kil Dolgulu	1.150.000	190	SULAMA
Yenişehir Orhaniye	Kil Dolgulu	2750.000	418	SULAMA
Yenişehir Terziler	Kil Dolgulu	641.324	362	SULAMA
Yenişehir Yeniköy	Kil Dolgulu	690.000	160	SULAMA

(BUSKİ Genel Müdürlüğü, 2021)

B.1.2. Yeraltı Suları

İlimizde, işletilebilir potansiyele sahip olan yeraltı suyu rezervleri, ovaları oluşturan yüksek verimli alüvyon birimden temin edilmektedir. Bursa - Çayırköy Ovası en büyük rezerve sahip ova olup genellikle ilçe merkezleri yas rezervleri bakımından verimli ovalarda konumlanmıştır.

Alüvyon birimde kuyu verimleri, jeolojik-hidrojeolojik duruma göre 50 l/s ye kadar çıkabilmektedir. Hidrojeolojik Etüt çalışmaları ile ovalarda belirlenen yeraltı suyu potansiyelleri ve bunlara istinaden belirlenen emniyetli işletme rezervleri resmi gazete ile “Yeraltı Suyu İşletme Sahası” olarak yayımlanmıştır. Bu sahalardaki mevcut rezervin yıllar içerisinde tamamen tahsis edilmesi ile ovalar yeni tahsislere kapatılmıştır.

Alüvyon haricinde Neojen yaşlı taneli birimden ortalama 0,5 - 5 l/s debiye sahip düşük verimli akifer, ovaları yüzeysel olarak çevrelemiştir.

İlin yeraltı suyu potansiyeli aşağıda Çizelge B.13’de verilmiştir.

Çizelge B.13 – Yeraltı suyu potansiyeli

(DSİ 1. Bölge Müdürlüğü, 2019)

Kaynağın İsmi	hm ³ /yıl
Bursa – Çayırköy Ovası Alüvyonu	224,07
Karacabey-Kemalpaşa Alüvyonu	73,26
İnegöl Ovası Alüvyonu	40
Yenişehir Ovası Alüvyonu	46
İznik – Gemlik – Orhangazi Ovası Alüvyonları	45

BUSKİ Genel Müdürlüğünce açılan sondaj kuyularına ait bilgiler da aşağıda sunulmuştur.

Çizelge B.14 - BUSKİ Genel Müdürlüğünce açılan sondaj kuyularına ait bilgiler (BUSKİ, 2021)

KAYNAK ADI	DEBİ(Lt/sn)	Kullanım Amacı
Kestel Seymen	22	Sulama
Kesyte Seymen	20	Sulama
Yenişehir Osmaniye	5	Sulama
İznik Sarıağıl	3	Sulama
Gemlik Kurtul	1	Sulama
Karacabey Yarış	20	Sulama
Nilüfer Özlüce	15	Sulama
Harmancık H. Danişment	20	Sulama
Osmangazi Alaşar	10	Sulama
Mudanya Esence	16	Sulama
Osmangazi Çağlayan	5	Sulama
İnegöl Akbaşlar	1,5	Sulama
Mudanya Esence 2	8	Sulama
Harmancık Gülgözü	5	Sulama
Yıldırım Vakıf	19	Sulama
Yenişehir Mecidiye	7	Sulama
Orhaneli Girencik	2	Sulama
Mudanya Altıntaş	3	Sulama
İnegöl Akbaşlar 2.	5	Sulama
Yıldırım Vakıf 2.	20	Sulama
İnegöl İskaniye	5	Sulama
Nilüfer Ürnlü	20	Sulama
Gemlik Cihatlı	20	Sulama
Gemlik Kurşunlu	12	Sulama
Gürsu Hasanköy	22	Sulama
Osmangazi Çeltikköy	19	Sulama
Mudanya Yaman	14	Sulama
Mudanya Dedeköy	2	Sulama
Mudanya Söğütöinar 2.	12	Sulama
Harmancık Nalbant	1	Sulama
İnegöl İskaniye 3	1	Sulama
Osmangazi Çağlayan	10	Sulama
Gemlik Umurbey 1.	2	Sulama
Gemlik Umurbey 2.	10	Sulama

İlimizde yeraltı suları, başta sanayi ve tarımsal olmak üzere içme – kullanma, park bahçe sulaması, itfaiye ihtiyaçları için kullanılmak üzere tahsis edilmiştir.

İlimiz, jeotermal kaynaklar açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak bu kaynaklar jeotermal enerji üretiminde kullanılmamaktadır.

Şehir içerisindeki jeotermal su kaynakları, deniz seviyesinden 2.543 m yükseklikte bulunan Uludağ'ın kuzey eteklerinde geniş bir traverten kompleksi üzerinde yer almaktadır.

Termal sular 46-820 C sıcaklıklarda ve Bursa şehir merkezinin batı ucunda Çekirge ve Kükürtlü bölgelerinde boşalmaktadırlar. Ülkemizde birçok termal kaynaktan olduğu gibi Bursa termal suları da bir kırık zonu ile yakın ilişki içindedir.

Bursa'daki termal kaynaklar, kısa süreli derin sirkülasyon sistemi ile karakterize olurlar. Yağış sularının yeraltına maksimum 1.000 m derinliğe kadar hızlı infiltrasyonu ve kırık zonlarının sebep olduğu yüksek permeabiliteli zondan hızlı bir şekilde yükselmesi ile termal kaynaklar ortaya çıkar. Kuzey-güney yönlü uzanan post Miyosen tektonik kontak Uludağ'ı ayıran normal bir fayın oluşturduğu zon ile kesişir ve derinlerde sirküle eden sıcak sular yüzeye bu kesişme zonundan ulaşır.

Çizelge B.15 - Bursa'daki termal kaynaklar

KAYNAK ADI	MEVKİİ	DEBİ (lt/sn)	DEBİ (hm ³ /yıl)	KULLANIM AMACI
İNEGÖL	KURŞUNLU	19,45	613,375	TERMAL TURİZM-ISITMA
M.KEMALPAŞA	AKARCA	55	1734,48	TERMAL TURİZM
OSMANGAZİ	ÇEKİRGE	0,25	7,88	TERMAL TURİZM
OSMANGAZİ	KÜKÜRTLÜ	1	31,536	TERMAL TURİZM
OSMANGAZİ	KÜKÜRTLÜ	1,65	55034	TERMAL TURİZM
OSMANGAZİ	ÇEKİRGE	55	1734,48	TERMAL TURİZM
OSMANGAZİ	KÜKÜRTLÜ	63	1986,768	TERMAL TURİZM-ISITMA
ORHANGAZİ	KERAMET	50	1576,8	
ORHANELİ	TOPUK	2	63,072	İZİNLER AŞAMASI
HARMANCIK	ILICAKSU	3	94,608	İZİNLER AŞAMASI
İNEGÖL	BAKMACA	3	94,608	MİNİERALLİ SU
OSMANGAZİ	ÇAYBAŞI	0,7	22,075	MİNİERALLİ SU
OSMANGAZİ	ÇAYBAŞI	1,8	56,764	MİNİERALLİ SU ISITMA
ORHANELİ	GÖYNÜKBELN	5	157,68	MİNİERALLİ SU
OSMANGAZİ	ÇAYBAŞI	2,5	78,84	MİNİERALLİ SU
OSMANGAZİ	ÇAYBAŞI	2	63,072	MİNİERALLİ SU ISITMA
OSMANGAZİ	ÇAYBAŞI	1,3	40,996	MİNİERALLİ SU
OSMANGAZİ	ÇAYBAŞI	1	31,536	MİNİERALLİ SU
İNEGÖL	ELMAÇAYIR	5,6	176,601	MİNİERALLİ SU
İNEGÖL	FEVZİYE	0,5	15,768	İZİNLER AŞAMASI
İNEGÖL	ELMAÇAYIR	0,6	18,921	İZİNLER AŞAMASI
İNEGÖL	KURŞUNLU	5,62	177,232	İZİNLER AŞAMASI

(Bursa Valiliği Yatırım, İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı, 2021)

Yapılan trityum izotop ölçümlerinden suların yaşı 50 yıldan fazla olarak belirlenmiştir.

Yeraltısuyu transportu, ısı transferi ve trityum izotoplarının transport modellerinin birlikte değerlendirilmesi ile termal suların sirkülasyon yollarının çatlak permeabilitesine ve kaynaklar civarında tektonik zonlara bağlı olduğu ortaya çıkmıştır.

B.1.2.1. Yeraltı Su Seviyeleri

Bursa İli kapsamında, yeraltı su seviyesi ve bunun yıllar içerisindeki değişimine dair, belirli periyotta seviye izlemesi yapılan takip sistemi mevcuttur. Bursa Ovasında uzun yıllar esaslı veriler neticesinde yeraltı suyu değişimi, hafif düşüş trendine sahip potansiyel olarak tanımlanmıştır. Buna benzer olarak, diğer ovalarda da aynı şartlar hakim olup kısmi yüksek düşümler saptanan ovalarda izleme noktaları artırılarak izlemeye devam edilmektedir.

B.2. Su Kaynaklarının Kalitesi

Çizelge B.16 - 2020 yılı yüzey ve yeraltı sularında tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan nitrat kirliliği ile ilgili analiz sonuçları (BUSKİ, 2020)

Su Kaynağının Cinsi (Yüzey/Yeraltı)	Adı	Kullanım amacı ve kullanılan miktar				Analiz Yapılan İstasyonun				
		İçme ve kullanma suyu	Enerji üretimi	Sulama suyu	Endüstriyel su temini	Akım gözlem istasyonu kodu	Analiz sonuçları SKKY (Tablo-1)	Yeri (İlçe, Köy, Mevkii)	Koordinatları (YAS için)	Yıllık Ortalama Nitrat Değeri (mg/L)
Yüzey suyu	Harmançık Yerleşim Alanı Sonrası Kışmanlar Köprüsü Üzeri							Harmançık		0,78
Yüzey suyu	Keles Yerleşim Alanı Sonrası Keles Deresi							Keles		<0,79
Yüzey suyu	Keles Yerleşim Alanı Öncesi							Keles		0,30
Yüzey suyu	Yenice Deresi (Yenice Atıksu Arıtma Tesisi deşarjından önce)							İnegöl		0,67
Yüzey suyu	Kalburd deresi Cerrah kolu (İnegöl OSB Atıksu Arıtma Tesisi deşarjı öncesi)							İnegöl		0,35
Yüzey suyu	İnegöl OSB Atıksu Arıtma Tesisi deşarjı sonrası							İnegöl		2,36
Yüzey suyu	İnegöl OSB Atıksu Arıtma Tesisi deşarjı ile Boğazköy barajı							İnegöl		<0,65
Yüzey suyu	Oylat (Hilmiye köyü köprüsü)							İnegöl		<0,2
Yüzey suyu	İznic Karasu							İznic		<1,07
Yüzey suyu	İznic Kırandere							İznic		2,15
Yüzey suyu	Yenişehir AAT Deşarjı Sonrası							Yenişehir		1,16
Yüzey suyu	Yenişehir AAT Deşarjı Öncesi							Yenişehir		1,34
Yüzey suyu	Uluabat Gölü Çıkışı							Karacabey		<0,11

BURSA 2020 ÇEVRE DURUM RAPORU

Su Kaynağının Cinsi (Yüzeysel/Yeraltı)	Adı	Kullanım amacı ve kullanılan miktar				Analiz Yapılan İstasyonun				
		İçme ve kullanma suyu	Enerji üretimi	Sulama suyu	Endüstriyel su temini	Akım gözlem istasyon kodu	Analiz sonuçları SKKY (Tablo-1)	Yeri (İlçe, Köy, Mevkii)	Koordinatları (YAS için)	Yıllık Ortalama Nitrat Değeri (mg/L)
	Karacabey Girişi									
Yüzeysel suyu	Canbolu Deresi							Karacabey		1,52
Yüzeysel suyu	Karadere Üzeri Taşlık Mevkii							Karacabey		<1,28
Yüzeysel suyu	Susurluk Çayı Hayırlar Mevkii							Karacabey		1,14
Yüzeysel suyu	Kocasu (Nilüfer Çayı Karıştıktan Sonra Denize Dökülmeden Önce)							Karacabey		1,03
Yüzeysel suyu	Mudanya Girişi Pyrisman önü							Mudanya		3,88
Yüzeysel suyu	Çepni Önü Çınarlı dere							Mudanya		4,20
Yüzeysel Suyu	Çakal Dere (Ketendere Sahil Mevkii-Trilye							Mudanya		<1,85
Yüzeysel Suyu	Mudanya AAT Deşarjı Öncesi							Mudanya		1,68
Yüzeysel Suyu	Mudanya AAT Deşarjı sonrası							Mudanya		<0,35
Yüzeysel Suyu	Mustafakemalpaşa Çayı Doğanca Mevkii (Uluabat Gölü'ne Döküldüğü Nokta							M.K.Paşa		0,64
Yüzeysel Suyu	Orhaneli Çayı Kestelek Mevkii							M.K.Paşa		0,43
Yüzeysel Suyu	Emet Çayı Devecikonağı Mevkii (Orhaneli Çayı Karışımından Önce)							M.K.Paşa		0,39
Yüzeysel suyu	BUSKİ AAT Deşarjı Öncesi (Mustafakemalpaşa Çayı ile Orhaneli Çayı Karışımı sonrası)							M.K.Paşa		0,55
Yüzeysel suyu	Nilüfer Çayı üzerinde Gümüştepe Mevkii							Nilüfer		0,37
Yüzeysel suyu	Doğu A.A.T. deşarjından önce Deliçay üzerinde							Osmangazi		<1,11
Yüzeysel suyu	Doğu A.A.T. Deşarjından Sonra Deliçay üzerinde							Osmangazi		<0,38

BURSA 2020 ÇEVRE DURUM RAPORU

Su Kaynağının Cinsi (Yüzeysel/Yeraltı)	Adı	Kullanım amacı ve kullanılan miktar				Analiz Yapılan İstasyonun				
		İçme ve kullanma suyu	Enerji üretimi	Sulama suyu	Endüstriyel su temini	Akım gözlem istasyonu kodu	Analiz sonuçları SKKY (Tablo-1)	Yeri (İlçe, Köy, Mevkii)	Koordinatları (YAS için)	Yıllık Ortalama Nitrat Değeri (mg/L)
Yüzeysel suyu	Nilüfer Çayı üzerinde Deliçay deresi karışımından sonra							Osmangazi		<0,41
Yüzeysel suyu	İsmetiye Deresi							Osmangazi		<0,12
Yüzeysel suyu	Nilüfer Çayı üzerinde DOSAB AAT deşarjı karışımı sonrası							Osmangazi		<0,52
Yüzeysel suyu	Nilüfer Çayı üzeri Geçit Mevkii							Osmangazi		<0,23
Yüzeysel suyu	Batı A.A.T. Deşarjından önce Ayvalı Deresi üzerinde							Nilüfer		<0,85
Yüzeysel suyu	Batı A.A.T. Deşarjından sonra Ayvalı Deresi üzerinde							Nilüfer		1,80
Yüzeysel suyu	Hasanağa Deresi							Nilüfer		<1,05
Yüzeysel suyu	Nilüfer Çayı üzerinde Hasanağa Deresi karışımı sonrası							Nilüfer		<0,30
Yüzeysel suyu	Nilüfer çayı Keles Delice köprüsü (KELES-Memba)							Keles		0,76
Yüzeysel Suyu	Nilüfer Çayı Kocasu karışımı öncesi (KARACABEY) (Mansap)							Karacabey		<0,4
Yüzeysel Suyu	Nilüfer AAT Deşarj Öncesi							Nilüfer		<0,33
Yüzeysel Suyu	Nilüfer AAT Deşarj Öncesi							Nilüfer		<0,33
Yüzeysel Suyu	Orhaneli Yerleşim Alanı Sonrası Çörel Mevkii (Orhaneli AAT Deşarjı Sonrası)							Orhaneli		1,54
Yüzeysel Suyu	Orhaneli Yerleşim Alanı Sonrası Deliballılar Mevkii (Orhaneli AAT Deşarjı Öncesi)							Orhaneli		1,42
Yüzeysel suyu	Orhaneli Yerleşim Alanı Girişi Kocasu							Orhaneli		1,44
Yüzeysel suyu	Büyükorhan Yerleşim Alanı Sonrası (Kocadere)							B.Orhan		<1,23

Su Kaynağının Cinsi (Yüzeysel/Yeraltı)	Adı	Kullanım amacı ve kullanılan miktar				Analiz Yapılan İstasyonun				
		İçme ve kullanma suyu	Enerji üretimi	Sulama suyu	Endüstriyel su temini	Akım gözlem istasyonu kodu	Analiz sonuçları SKKY (Tablo-1)	Yeri (İlçe, Köy, Mevkii)	Koordinatları (YAS için)	Yıllık Ortalama Nitrat Değeri (mg/L)
Yüzeysel suyu	Büyükorhan Yerleşim Alanı Öncesi (Kocadere)							B.Orhan		<0,10
Yüzeysel suyu	Orhangazi AAT Cıvarı							Orhangazi		<0,175
Yüzeysel suyu	Sölöz çayı üzeri							Orhangazi		<0,34
Yüzeysel suyu	Olukdere üzeri							Orhangazi		0,90
Yüzeysel suyu	İznik Gölü Öncesi Yeniköy Bölgesi							Orhangazi		<0,19
Yüzeysel suyu	Karsak Deresi Üzeri Denize Dökülmeden Önce (Gemlik Sonrası)							Gemlik		<0,76
Yüzeysel suyu	Karsak Deresi Orhangazi Yerleşim Alanı Sonrası (Gemlik AAT Deşarjı öncesi)							Orhangazi		0,32
Yüzeysel Suyu	Karsak Deresi, Gemlik AAT deşarjı sonrası							Gemlik		<0,58

B.3. Su Kaynaklarının Kirlilik Durumu

B.3.1. Noktasal kaynaklar

B.3.1.1. Endüstriyel Kaynaklar

İkizce-Badırga Köyleri arasında bulunan **Deri Organize Sanayi Bölgesine**, Osmangazi İlçesi, Soğanlı Mahallesinde 30 yıldır faaliyet gösteren 110 adet tabakhane ile Mustafakemalpaşa ilçesinde faaliyet gösteren tabakhanelerin taşınması sağlanmıştır. Evsel ve endüstriyel nitelikli atıksuların arıtılması amacıyla inşaatı gerçekleştirilen arıtma tesisi faaliyete geçmiştir.

Nilüfer ilçesinde kurulmuş olan **Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Organize Sanayi Bölgesi** bünyesinde toplam 190 işletmenin evsel ve endüstriyel nitelikli atıksularının arıtıldığı 2 adet 48.000 m³ / gün Kapasiteli Atıksu Arıtma Tesisi mevcuttur.

Hasanağa Beldesinde bulunan **Hasanağa Organize Sanayi Bölgesi**, 3.500 m³ / gün Kapasiteli Atıksu Arıtma Tesisi mevcuttur.

Nilüfer ilçesinde kurulmuş olan **Nilüfer Organize Sanayi Bölgesinde** bulunan 195 işletmenin endüstriyel nitelikli atıksularının arıtıldığı 720 m³/gün kapasiteli Endüstriyel Atıksu Arıtma Tesisi mevcuttur. Bölgenin evsel nitelikli atıksuları, BUSKİ Batı Atıksu Arıtma Tesisine ulaşmaktadır.

Gürsu, Kestel, Barakfakih Belediyeleri nin evsel nitelikli atıksuları, Gürsu, Kestel Organize Sanayi Bölgesinin evsel ve endüstriyel nitelikli atıksuları ile Kestel ve Barakfakih Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren işletmelerin evsel ve endüstriyel nitelikli atıksularının arıtılması amacıyla Vali başkanlığında, ilgili belediyeler ve bölgede faaliyet gösteren sanayiciler tarafından kurulan **SS Yeşil Çevre Arıtma Tesisi İşletme Kooperatifi**'ne ait 55.000 m³/gün kapasiteli olan atıksu arıtma tesisinin maksimum kapasitesi 150.000 m³/gün çıkartılmıştır.

Osmangazi ilçesinde kurulmuş olan **Demirtaş Organize Sanayi Bölgesinde** bulunan işletmelerin evsel ve endüstriyel nitelikli atıksularının arıtıldığı maksimum 70.000 m³/gün kapasiteli Atıksu Arıtma Tesisi mevcuttur.

B.3.1.2. Evsel Kaynaklar

Kent merkezinin doğu bölgesindeki kentsel atıksular, Demirtaş'ta kurulmuş olan ve BUSKİ'ye (Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi) ait ortalama 240.000 m³/gün kapasiteli **Doğu Atıksu Arıtma Tesisinde** arıtılmaktadır.

Kent merkezinin batı bölgesindeki kentsel atıksular, Özlüce'de kurulmuş olan ve BUSKİ'ye ait ortalama 87.500 m³/gün kapasiteli **Batı Atıksu Arıtma Tesisinde** arıtılmaktadır. (Ayrıca Nilüfer Organize Sanayi Bölgesi'nin evsel nitelikli atıksuları ile 500 m³ / gün kapasiteli Hamitler Düzenli Deponi Alanının Ön Arıtmasından çıkan atıksular da Batı Atıksu Arıtma Tesisine ulaşmaktadır.)

Mülga Bursa İl Özel İdaresi **Köye Yönelik Hizmetler Müdürlüğü** tarafından, Bursa'da bugüne kadar 43 adet doğal arıtma sistemi ile 19 adet biyolojik paket arıtma tesisinin işletmeye alındığı söz konusu idare tarafından belirtilmektedir.

Bursa Büyükşehir Belediyesi mücavir alanının genişlemesinden sonra Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından genişleyen sınırlar için **Master Plan Çalışması yapılmış** ve Bakanlığımızın Atıksu Altyapı Tesisleri İş Termin Planı konulu 2006/15 Sayılı Genelgesi doğrultusunda İş Termin Planları sunulmuştur.

B.3.2. Yayılı Kaynaklar

B.3.2.1. Tarımsal Kaynaklar

Çizelge B.17 - Bursa'da arazi kullanımı

ALAN DAĞILIMI (ha)	
TARIM ALANI	369.727,86
ORMAN ALANI	486.304,00
ÇAYIR-MERA ALANI	23.236,52
SU YÜZEYLERİ	55.197,90
DİĞER ARAZİLER(Meskun mahal, sanayi alanı)	154.171,72
TOPLAM	1.088.638,00

İlimizin 1.088.638 ha olan yüz ölçümünün 369.727 ha'lık kısmı tarım alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu da toplam alanın % 34'lük kısmını oluşturmaktadır.

Çizelge B.18 - İlin tarım alanları

TARIM ARAZİLERİNİN DAĞILIMI	Alan (ha)	Oran (%)
TARLA ALANI	142.414,10	38,52
SEBZE ALANI	38.536,60	10,42
MEYVE ALANI	47.831,10	12,94
BAĞLAR	2.658,00	0,72
ZEYTİNLİK	44.220,9	11,96
NADAS ALANI	21.540,90	5,83
*TARIMDA KULLANILMAYAN ARAZİ	72.092,10	19,50
SÜS BİTKİLERİ ALANI	434,16	0,12
TOPLAM	369.727,86	100

Kaynak: TÜİK, 2020 *2020 Tarım ve Orman İl Müdürlüğü verisidir.

Tarım alanımızın % 39'luk kısmı tarla ürünleri yetiştiriciliğinde değerlendirilmektedir. Bu alanı, % 26'lık oranla meyveler alanı (bağlar ve zeytinlik dahil) takip etmektedir. İlimizde sebze üretimi de önemli bir paya sahip olup, toplam tarım alanı içerisinde % 10'luk orana tekabül etmektedir.

Çizelge B.19 - Sulanan alanlar

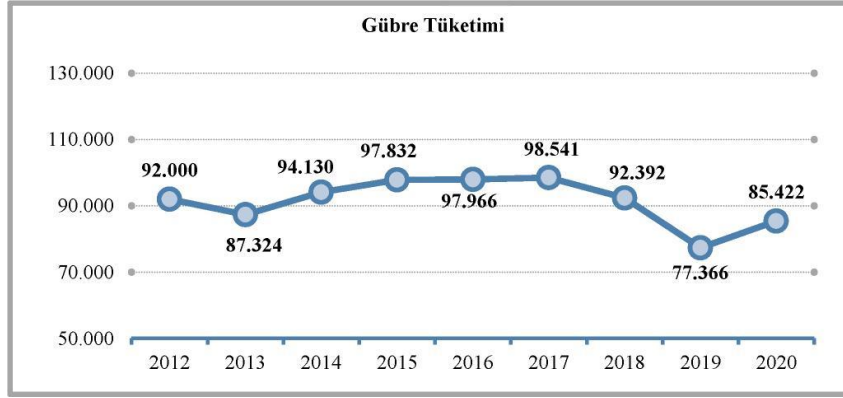
SULAMA DURUMU	Alan (ha)
Tarım arazisi	369.728
Sulanabilir Arazi	290.456
Toplam Sulanan Alan	155.073
DSİ tarafından sulanan arazi	104.586
BUSKİ tarafından sulanan arazi	32.162
Üreticiler tarafından sulanan arazi	18.325

Kaynak: TÜİK, DSİ, BUSKİ,2020

Tarım alanımızın % 79'luk kısmı sulamaya uygun olmasına karşın, % 42'lik kısmı sulanabilmektedir. Sulamaya uygun alanın ise % 53'ü sulanmaktadır.

Çizelge B.20 - Yıllar itibari ile gübre tüketimi

Gübre Tüketimi (ton)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	92.000	87.324	94.130	97.832	97.966	98.541	92.392	77.366	85.422

Grafik B.32 -Yıllar itibari ile gübre tüketimi (ton)

B.3.2.2. Diğer

Orhaneli – Keles – Harmancık - Büyükorhan ilçelerinde oluşan evsel atıklar mevcut durumda Yenikent katı atık düzenli depolama sahasına olan uzaklıklarından dolayı vahşi olarak düzensiz bir şekilde depolanmakta olup; Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 28.10.2014 tarihli, 2014/588 Esas Nolu ve 1091 Nolu Kararı ile Bursa Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde oluşan Kentsel Katı Atıklar için; Güney Bölgesinde: Orhaneli- Harmancık-Büyükorhan İlçelerine hizmet veren Orhaneli katı atık aktarma istasyonunun İnşaatı tamamlanmak üzere olup 2021 yılı mayıs ayı içerisinde işleme alınacaktır. Keles atık rampası ise 2021 yılı sonunda işleme alınacaktır. Toplanan evsel atıklar Yenikent katı atık düzenli depolama sahasına taşınarak bertarafı sağlanacak olup Orhaneli – Keles – Harmancık - Büyükorhan İlçelerinde oluşan evsel atıklar vahşi olarak düzensiz bir şekilde depolanması son bulacaktır.

Harita B.3 - Orhaneli – Keles – Harmancık – Büyükorhan vahşi depolama alanlarını yerleri (Google Earth.kmz)

B.4. Denizler

B.4.1. Deniz Kıyı Sularının Kirlilik Durumu

Ulusal deniz izleme programımız ile tüm denizlerimizde meydana gelen kirlilik ve etkileri ile kimyasal ve ekolojik kalite durumunun izlenerek ve insan faaliyetlerinden kaynaklı baskı ve etkiler değerlendirilerek ulusal deniz ve kıyı yönetimi politikalarının ve stratejilerinin belirlenmesi/gözden geçirilmesi ve alınan önlemlerin etkilerinin takibine altlık oluşturulması amaçlanmaktadır. Denizlerde kirlilik ve kalite değerlendirmeleri su yönetimi birimi bazlı yapılmaktadır. Ekolojik kalite durumu ise 3 Biyolojik Kalite Elemanı (fitoplankton, makro alg ve bentik omurgasızlar) ile diğer destekleyici parametrelerin (besin elementleri; toplam fosfor, nitrat+nitrit, seki disk derinliği) ortak değerlendirilmesi yapılarak ortaya konulmaktadır. Ekolojik kalite durumu ölçüm sayısı ve değerlendirmesi aşağıdaki çizelgede yer almaktadır.

Çizelge B.21 – Kıyı su kütlelerinin ekolojik kalite değerlendirmesi

(Kaynak: http://sim.csb.gov.tr/deniz_ekolojik_kalite_durum_raporlari, 2020)

Su Yönetim Birimi (SYB) Kodu	SYB Kapsadığı Alan	İstasyon sayısı	Ölçüm sayısı
MAR-1	Marmara Havzası	2	165
MAR-2	Marmara Havzası	4	1.281
MAR-3	Marmara Havzası	2	866
MAR-19_1	Gemlik Körfezi	6	3.234
MAR-19_2	Gemlik Körfezi	1	349
MAR-20	Marmara Havzası	1	231
MAR-21	Marmara Havzası	2	1.099
MAR-22	Marmara Havzası	1	Ölçüm bulunmuyor.

	İyi	Orta	Kötü
Gemlik	2	5	-
Mudanya	3	5	2
İzmit	2	1	-
Karacabey	3	-	-
Orhangazi	-	-	1
TOPLAM	10	11	3

Ekolojik Kalite Renk Kodlaması

Çok İyi
İyi
Orta
Zayıf
Kötü

B.4.2. Plajların Su Kalitesi ve Mavi Bayrak Durumu

Deniz kirliliği; deniz yolu taşımacılığı etkinlikleri ve atıklarından kaynaklanabildiği gibi, kazalardan da kaynaklanabilir. Deniz kirliliğinin başlıca ögeleri; gemi ambarları ve makine dairesi sintine suları, balast suları, tanker tankları yıkama suları olarak sıralanabilir. Yüzme suyu kalitesini gösteren çizelge aşağıdadır. İlimizde mavi bayraklı plaj ve marina bulunmamaktadır.

B.4.3. Acil Müdahale Planları

İlimizde 2020 yılı itibariyle acil müdahale planı hazırlaması gereken 3 adet kıyı tesisi bulunmakta olup, bu tesisler onaylı plana sahiptir.

Çizelge B.22 – 2020 yılı itibariyle acil müdahale planı hazırlaması gereken ve onaylı plana sahip kıyı tesisi sayısı

(İlgili tesisler, 2021)

Şehir	Acil Müdahale Planı Hazırlaması Gereken Kıyı Tesis Adedi	Onaylı Plana Sahip Kıyı Tesis Adedi
BURSA	-	3

B.4.4. Atık Kabul Tesisleri ve Atık Alma Gemileri

Roda Liman Depolama ve Lojistik İşletmeleri A.Ş., Gemport Gemlik Liman ve Depolama İşletmeleri A.Ş., Borusan Lojistik Dağıtım Depolama Taşımacılık ve Ticaret A.Ş. ve Gemlik Gübre San. A.Ş. (Yılfert) olmak üzere, İlimizde 4 (dört) adet Atık Kabul Tesisi bulunmaktadır. Ancak İlimizde Atık Alma Gemisi bulunmamaktadır.

B.4.5. Denizdeki Balık Çiftlikleri

İlimizde denizde balık çiftliği bulunmamaktadır.

B.4.6. Deniz Çöpleri

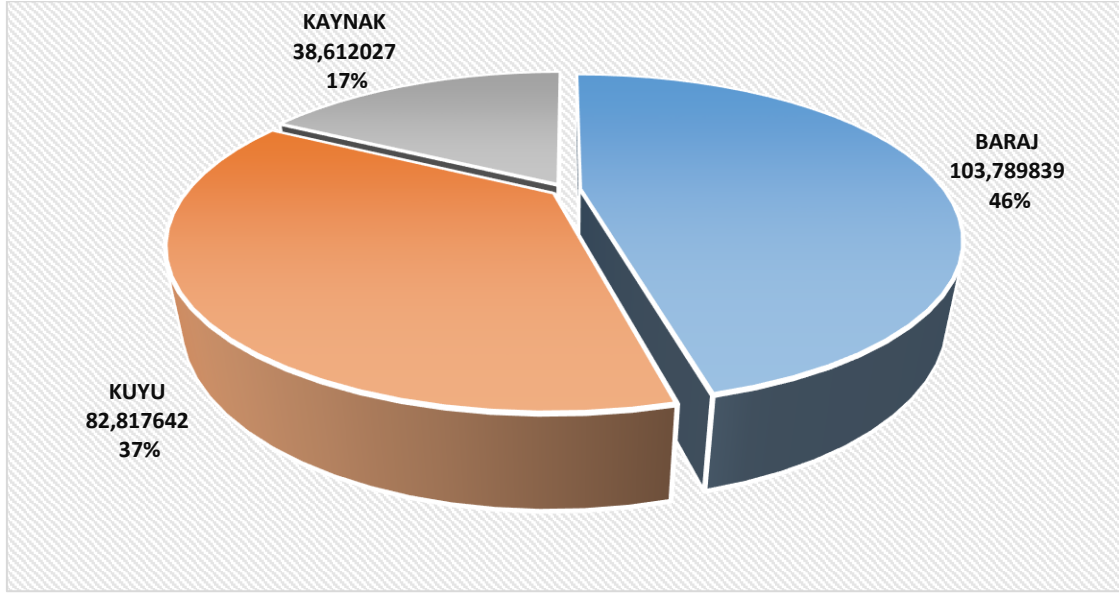
Sıfır Atık Projesinin devamı niteliğinde olan "Sıfır Atık Mavi Hareketi" deniz çöplerine yönelik halkın bilinçlendirilmesi ve gerekli çalışmaların başlatılması çerçevesinde 10.06.2019 tarih ve 2019/09 sayılı "Deniz Çöpleri İl Eylem Planlarının Hazırlanması Genelgesi" nin ilgili maddesi gereğince, "Bursa İli Deniz Çöpleri Eylem Planı" hazırlanmış ve 04.12.2019 tarihli ve 92 karar nolu İl Mahalli Çevre Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

B.5. Sektörel Su Kullanımları ve Yapılan Su Tahsisleri

B.5.1. İçme ve Kullanma Suyu

B.5.1.1 Yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içme suyu arıtma tesisi mevcudiyeti

Grafik B.33 - 2020 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı
(Buski-2020)

İlimize Doğancı ve Nilüfer Barajlarından su temin edilmektedir. Nilüfer çayı üzerinde Doğancı Köyü'nün 3 km membasında inşa edilmiş olan Doğancı Barajı inşaatına 1975 yılında başlanmıştır. 1983 yılında su tutulmuş ve 1985 yılında işletmeye alınmıştır. 65 m yüksekliğindeki barajın hacmi 30 milyon m³ aktif olmak üzere 43 milyon m³'tür. Yılda 110 milyon m³ su alınabilecek kapasiteye sahiptir. Bursa-Keles karayolunun 35.km'sinde ve Doğancı Barajı'nın 20 km membasında, Nilüfer Çayı'nın üzerine ek rezervuar olarak inşa edilmiş olan Nilüfer Barajı'nın devreye girmesiyle Nilüfer Çayı sisteminden yılda 170 milyon m³ su alınabilmektedir. Nilüfer Çayı Sistemi'nden temin edilen su Dobruca İçmesuyu Arıtma Tesisinde arıtma işlemine tabi tutulmaktadır. Kentin batısındaki Dobruca Köyü'nün üzerine inşa edilmiş olan Dobruca İçmesuyu Arıtma Tesisinin toplamı 500.000 m³/gün olan kapasiteli 2 ayrı kademeden oluşmaktadır. 1980 yılında başlayan inşaatın ilk kademesi 1985, ikinci kademesi de 1994 yılında tamamlanıp hizmete girmiştir. Arıtma tesisinden gönderilen suyun depolanması, dağıtılması ve zonlara ayrılması amacıyla, kentin değişik semtlerinde toplam 163.500 m³ kapasiteli 11 adet betonarme su deposu inşa edilmiştir. İlimiz genelinde toplam 33 adet arıtma tesisi bulunmaktadır.

İlimizde BUSKİ Genel Müdürlüğü içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen 17 İlçe Belediyesi bulunmakta olup; 2020 yılı TÜİK verilerine göre Bursa nüfusu 3.101.833'dür. Barajlarımızdan elde edilen su miktarı %46'dır. Bu suyun 2020 yılı evsel su tahakkuku 125.702.489,29 m³, Sanayi su tahakkuku 4.085.495 m³'tür. (Buski-2020)

B.5.1.2. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı ve içme suyu arıtım tesisi mevcudiyeti

İlimizde kullanılan sanayi ve şebeke suyunun %37 si kuyulardan temin edilmektedir. Mustafa Kemalpaşa İlçesi Tatkavaklı PİAT ve Karacabey İlçesi Merkez Arıtma Tesislerinde ham su olarak yer altı kuyu suyu kullanılmaktadır. (BUSKİ-2020)

Resim B.1 - Dobruca İçme Suyu Arıtma Tesisi

Dobruca semtinde 50 dönüm üzerinde yerleşmiş bulunan Su Arıtma Tesisleri, Doğancı Barajından gelen yüzeysel suyu arıtarak Bursa şehrinin İçme ve kullanma suyu ihtiyacını karşılamak amacı ile kurulmuştur. 1985 yılında devreye alınan 1.Kademe ve 1994 yılında hizmete giren 2.Kademe ile toplam 500.000 m³/gün kapasiteye sahip tesistir. (DSİ-2020)

Çizelge B.23 - Bursa ili yeraltı suyu potansiyeli

LOKAL SU KUYULARI	
KUYU NO	VERİM (lt/sn)
İsmetiye	8
Gümüştepe	15
Alaşar	15
Armutlu	15
Panayır-1	15
Panayır-2	8
Doğanevler	15

İsmetiye kuyusu faal olarak kullanılmaktadır. Diğer kuyular ise acil durumlar için korunmaktadır.

B.5.1.3. İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli vb.

Çizelge B.24 - Bursa ilinde bulunan içmesuyu arıtma tesisleri

	İLÇESİ	TESİSİN ADI	KAPASİTE (lt/sn)	KAYNAKLARI
1	OSMANGAZİ	DOBRUCA İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	5.787	Doğancı Barajı
2	OSMANGAZİ	KUŞTEPE PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	2	Yiğitalı Kaynak
3	OSMANGAZİ	ABDALMURAD PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	2	Yiğitalı Kaynak
4	GEMLİK	HAYDARIYE (NACAKLI) İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	130	Nacaklı Deresi
5	GEMLİK	NARLI PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	10	Dermece Yaylası Deresi
6	KELES	HAYDAR PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	1,2	Yarış Alanı Kaynak, Aşağı Mahalle Kuyu
7	KELES	BELENÖREN PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	3	Menteşe Çamı Kaynağı
8	İNEGÖL	İSAÖREN-DİPSİZGÖL PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	7	Sulu Deresi
9	İNEGÖL	MEZİTLER1-2 PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	8	Mezit Deresi
10	İNEGÖL	HAMZABEY PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	3,5	Hamzabey Kuyu
11	İNEGÖL	ALANYURT PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ YUMUŞATMA	23,15	Mesudiye Kuyular
12	KARACABEY	GÖLECİK PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	60	Gölecik Deresi
13	KARACABEY	MERKEZ PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	140	Gölecik Deresi / Şakinköy, Parçaboyu Kuyuları
14	KARACABEY	DAĞKADI - ŞAHMELEK PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	21	Sağnıç Deresi
15	KARACABEY	OVAHAMİDİYE PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	4	Ovahamidiye Kuyu
16	KARACABEY	GÖLKIYI PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	2	Gölkıyı Kuyu
17	M.K.P	AKARCA İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	115	Sarp Deresi, Kara Deresi
18	M.K.P	ÇAN DERESİ İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	210	Sivri Kaya, Kocaalan Dereleri
19	M.K.P	KARADERE PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	60	Kara Deresi
20	M.K.P	SOĞUKPINAR PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	1,5	Hanyeri Kaynak, Kızılelma Kaynak
21	M.K.P	KÖMÜRCÜKADI-ŞAPÇI PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	11	Şapçı Deresi
22	M.K.P	TATKAVAKLI PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	120	Tatkavaklı Kuyular
23	İZNİK	ORHANIYE PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	3,5	Yakaaltı kaynak / Orhaniye Kuyu
24	BÜYÜKORHAN	MERKEZ PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	15	Bayramoğlu1-2, Yaparaklı1-2, İçme Boğazı Kuyuları / Güvencik, Bayramoğlu, Paskelik Kaynakları
25	ORHANELİ	KARINCALI PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	17	Karakova Kaynağı
26	NİLÜFER	ÇINARCIK PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	60	Çınarcık Barajı
27	KESTEL	KESTEL PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	120	Orhaniye Kaynak, Saitabat Kaynak
28	KARACABEY	HARMANLI PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	2	Güngörmez Kaynak / Harmanlı Kuyu
29	M.K.P	KARACALAR PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	1,5	Karacalar Deresi
30	MUDANYA	ESENCE PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	4	Esence Kuyu
31	İZNİK	MÜŞKÜLE PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	2	Müşküle Kuyu
32	İNEGÖL	EYMİR PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	1	Eymir Kuyu
33	KESTEL	ÇATALTEPE PAKET İÇMESUYU ARITMA TESİSİ	2	Aksu Kaynak

Çizelge B.25 - Bursa ilinde bulunan içmesuyu kaynakları

FİİLİ DURUM	İÇMESUYU KAYNAKLARI	FAYDA (hm ³ /yıl)	TOPLAM FAYDA (hm ³ /yıl)	AÇIKLAMA
İŞLETME	Nilüfer+Doğancı Barajları	162,22	237,22	YAS kaynakları kurak ve pik dönemler için ayrılmıştır. Ancak ihtiyaç üzerine diğer kaynaklara ilaveten kullanılmıştır.
	Uludağ Kaynakları	15		
	Tahsis Edilen (YAS)	60		
PROJE	Çınarcık Barajı	35	35	Proje yapımı devam etmektedir. Yapım işi BUSKİ tarafından yapılacaktır.
PLANLAMA	Gölbaşı Barajı	62,84	62,84	Baraj ve içmesuyu tesisleri proje işleri devam etmektedir. Yeni baraj tamamlanana kadar mevcut barajdan dönemsel içmesuyu faydası sağlanması alternatifleri de değerlendirilmektedir.
GENEL TOPLAM			335,06	

Bursa'nın içme suyunu büyük ölçüde karşılayan Doğancı Barajı'nın yüksekliği 65 m, rezerv hacmi 37,8 hm³ olup yılda 115 hm³ su çekilmektedir. Barajdaki içme suyu arıtma tesisinin kapasitesi 500.000 m³/gündür. Bunun dışında işletmede olan sulama amaçlı 8 baraj bulunmaktadır. Bunlar Demirtaş projesi kapsamındaki Demirtaş Barajı, Orhaneli'nde bulunan Akalın Göleti, Gölbaşı projesi kapsamındaki Gölbaşı Barajı ve Burcun Göleti, Uluabat ve Bursa arasında Hasanağa Barajı, İnegöl projesi kapsamındaki Eymir Göleti ile Dönmez Göleti ve Büyükorhan Barajları'dır.

B.5.2. Sulama

Çizelge B.26 - İlin sulama durumu

SULAMA DURUMU	Alan (ha)
Tarım arazisi	347.090
Sulanabilir Arazi	290.456
Toplam Sulanan Alan	142.920
DSİ tarafından sulanan arazi	93.706
BUSKİ tarafından sulanan arazi	32.759,60

(DSİ, BUSKİ,2020)

Tarım alanımızın %42' lik kısmı tarla ürünleri yetiştiriciliğinde değerlendirilmektedir. Bu alanı, %26'lık oranla meyveler alanı takip etmektedir. Meyvelikler arasında en büyük paya yaklaşık %13'lük oranla zeytin alanı sahiptir. İlimizde sebze üretimi de önemli bir paya sahip olup, toplam tarım alanı içerisinde % 12'lik orana tekabül etmektedir.

DSİ 1.Bölge Müdürlüğümüz tarafından Bursa İli hudutlarında 93.706 ha net olan çeşitli tarihlerde işletmeye (sulamaya) açılmıştır. 58.440 ha alanda yağmurlama, dalma ve salma sulama yapılmaktadır. (D.S.İ. 1. Bölge Müdürlüğü 2020)

B.5.2.1. Salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

Bursa İlinde sulanan tarım alanlarında salma veya karık yöntemiyle sulamanın yanı sıra sulama suyunu etkin kullanan basınçlı sulama yöntemlerinden yağmurlama ve damlama sulama

yöntemleri kullanılmaktadır. Salma sulama da ortalama 8000-10000 m³ /ha su verilmektedir. Bursa ilinde 78.977 ha sulama birliklerince, 6.578 ha alan sulama kooperatiflerince, 91 ha alan belediyece, 113 ha alan üniversite tarafından kullanılmaktadır.

Sulama yapılan alanda sulamadan dönen sular ise;

Mustafakemalpaşa sulaması

Karacabey sulaması

İzmit sulaması

Boğazköy Barajı sulaması

Bursa-Demirtaş sulaması

Uluabat Gölüne

Karadereye

İzmit Gölüne

Göksu Çayına

Nilüfer Çayına drene edilmektedir.

(D.S.İ. 1. Bölge Müdürlüğü 2020)

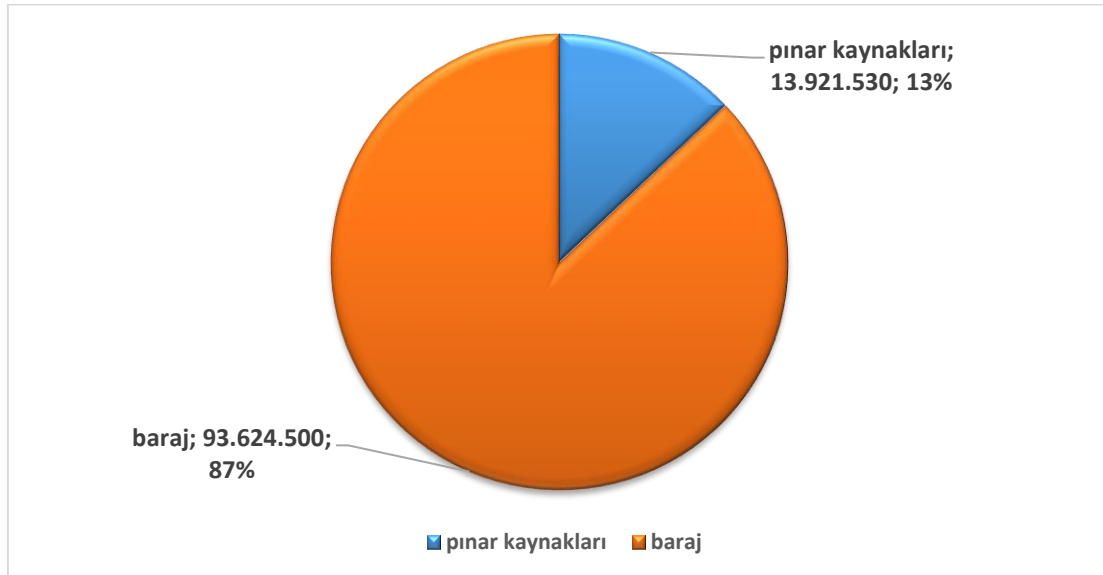
B.5.2.2. Damlama, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

Damlama sulamada 3.500-5.000 m³ /ha, yağmurlama sulamada ise ortalama 4.000-5.500 m³ /ha su kullanılmaktadır. Damlama ve yağmurlama sulamada drenaj sorunu yaşanmamaktadır. (D.S.İ. 1. Bölge Müdürlüğü 2020)

32.759,60 ha alanın tamamında damlama, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılmaktadır. Damlama, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılan alanlarda 56 adet sulama kooperatifi bulunmakta olup, sulamadan dönen sular drene edilmemektedir. (BUSKİ 2020)

B.5.3. Endüstriyel Su Temini

Bursa İl Genelinde Endüstriyel Su Temini, Hasanağa Barajından HOSAB'a 448.413 m³, Demirtaş Barajından ise EÜAŞ'a 273.160 m³ su verilmiştir. Bursa il genelinde yeraltı suyu kaynaklarından 128.500.000 m³ suyun sanayide kullanımına izin verilmiştir.

Grafik B.34 - 2020 yılında endüstrinin kullandığı suyun kaynaklara göre dağılımı
(BUSKİ, 2020)

Geri dönüşüm suyunun kullanılıp kullanılmadığı, suyun nereden (yüzeysel veya yer altı suyu) ne kadar tahsis edildiği, soğutma suyu olarak kullanılan suyun miktarı ve nereye deşarj edildiği, Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinde (SKKY) verilen sektörü belirtilmelidir.

B.5.4. Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı

Nehir yatakları üzerinde,

Egemen HES (Osmangazi) : 19,73 MWm	Boğazköy HES : 10,6MWm
Oylat HES : 1,938 MWm	Uluabat HES : 120 MW
Gözede HES : 2,40 MW	Suluköy HES : 8,27 MWm
Devecikonağı HES : 10,6 MWm	Tüfekçi Konağı HES (İnegöl) : 25,4 MWm
Suuçtu HES : 0,472 MWm	Dereköy HES (İznik) : 0,240 MW
Cerrah HES (İnegöl) : 0,272 MW	

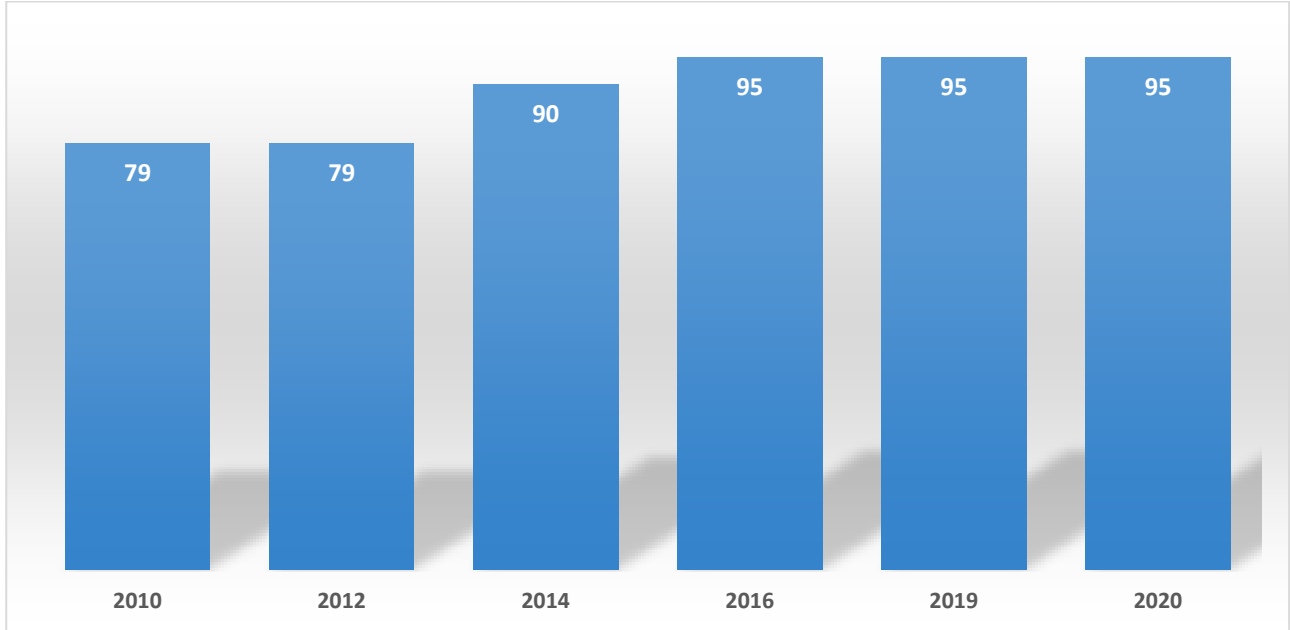
(D.S.İ. 1. Bölge Müdürlüğü 2020)

B.5.5. Rekreatiyonel Su Kullanımı

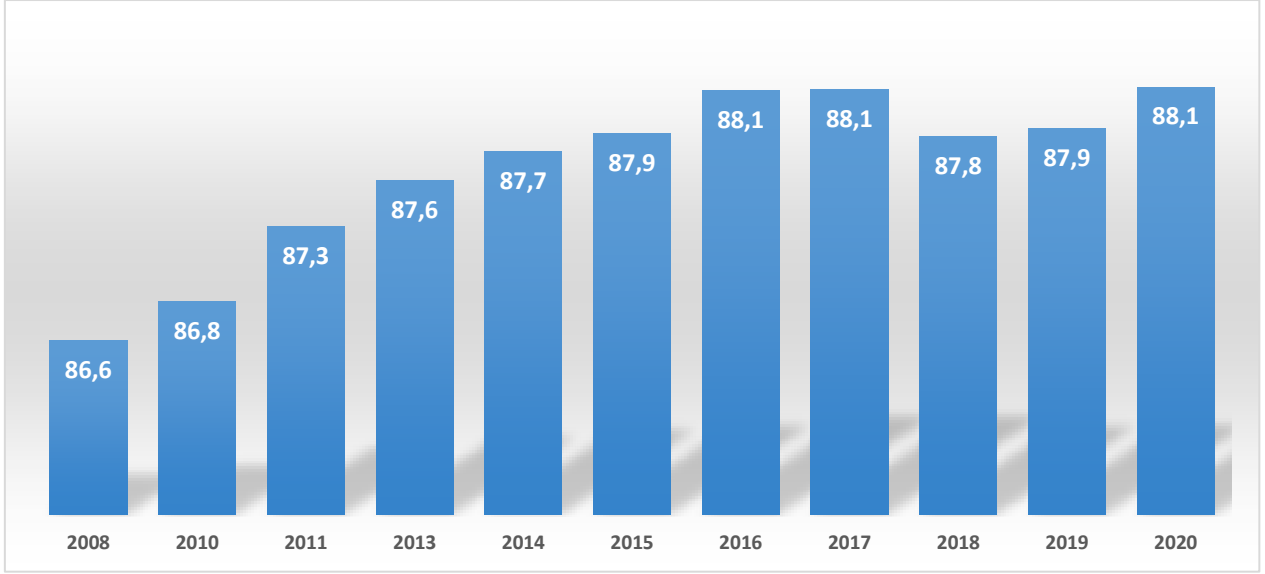
İl genelinde rekreatiyonel amaçlı kullanılan su miktarı 1.004.673 m³'tür.

B.6. Çevresel Altyapı

B.6.1. Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve Atıksu Arıtma Tesisi Hizmetleri

Grafik B.35 – 2020 yılında kanalizasyon şebekesi tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam nüfusa oranı
(BUSKİ, 2021)

Grafik B.36 – 2020 yılında atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı
(TÜİK, 2021)

Çizelge B.27 – 2020 yılı itibariyle kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu
(Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müd.2020)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Olup Olmadığı			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü			Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m ³ /sn)	Deşarj Noktası koordinatları	Deniz Deşarjı	Hizmet Verdiği Nüfus	Oluşan AAT Çamur Miktarı (ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok	Fiziksel	Biyolojik	İleri						
İl Merkezi	DOĞU ATIKSU ARITMA TESİSİ	X			X	X	X	240.000	2,326	422021 - 4455637		1.476.712	156,55
	BATI ATIKSU ARITMA TESİSİ	X			X	X	X	87.500	0,756	407699 - 4456851		415.925	85,02
İlçeler	MUDANYA ATIKSU ARITMA TESİSİ VE DERİN DENİZ DEŞARJI	X			X			21.850	0,133	406785 - 4471208	X	76.176	6,14
	GEMLİK ATIKSU ARITMA TESİSİ VE DERİN DENİZ DEŞARJI	X			X			18.850	0,19	428509 - 4477211	X	98.291	10,72
	K.KUMLA ATIKSU ARITMA TESİSİ VE DERİN DENİZ DEŞARJI	X			X			6.679	0,064	423253 - 4482965	X	7.057	0,694
	KURŞUNLU ATIKSU ARITMA TESİSİ VE DERİN DENİZ DEŞARJI	X			X			10.000	0,051	420835 - 4441370	X	1.388	1,09
	KARACABEY ATIKSU ARITMA TESİSİ	X			X	X		8.500	0,025	362140 - 4455763		63.412	0,5
	NARLI PAKET ATIKSU ARITMA TESİSİ	X			X	X		1.000	0,01	417809 - 4483373		347	0,26
	ORHANGAZI ATIKSU ARITMA TESİSİ	X			X	X	X	19.200	0,212	443446 - 4479338		64.508	23,02
	ORHANELİ ATIKSU ARITMA TESİSİ	X			X	X		1.000	0,011	412417 - 4421105		6.707	2,16
	İZNİK ATIKSU ARITMA TESİSİ	X			X	X	X	8.790	0,048	476914 - 4479207		24.967	18,38
	BOYALICA PAKET ATIKSU ARITMA TESİSİ	X			X	X		250	0,004	464553 - 4483496		2.252	0,0
	YENİŞEHİR ATIKSU ARITMA TESİSİ	X			X	X	X	7.062	0,071	472213 - 4457723		16.433	22,17
	MUSTAFAKEMALPAŞA ATIKSU ARITMA TESİSİ	X			X	X	X	16.900	0,043	40°3'32.50"-28°25'25.84"		16.277	23,69
	NİLÜFER ATIKSU ARITMA TESİSİ	X			X	X	X	12.000	0,206	40 16' 34.14"-28 43' 42. 01"		12.004	-
	AKÇALAR ATIKSU ARITMA TESİSİ	X			X	X	X	4.561	0,042	40 09' 28. 19"-28 43'26.65"		9.283	12,89
HARMANCIK ATIKSU ARITMA TESİSİ		X		X	X	X	1.126	-					

*22.03.2015 tarih ve 29303 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Sürekli Atıksu İzleme Sistemleri (SAİS) Tebliği” kapsamında ülke genelinde kurulu kapasitesi 10.000 m³/gün ve üzerinde olan atıksu arıtma tesisinin çıkış sularında debi, pH, İletkenlik, Çözünmüş Oksijen, Sıcaklık ve KOİ (Kimyasal Oksijen İhtiyacı) ile AKM (Askıda Katı Madde) parametreleri 7/24 online izlenmektedir. Bu sayede tesislerin atıksularını arıtmadan su kaynaklarımıza deşarj etmeleri engellenmektedir.

İlimizde 15 adet AAT’inde SAİS bulunmaktadır.

B.6.2. Organize Sanayi Bölgeleri ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri

Çizelge B.28 – 2020 yılı OSB, Serbest Bölgeler ve Sanayi Sitelerinde atıksu arıtma tesislerinin (AAT) durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı	SAİS VAR/YOK
Bursa O.S.B	Faal	40.000 m ³ /gün	Fiziksel+ Kimyasal+ Biyolojik	29,885 ton/gün	Ayvalı Dere(Susurluk Havzası)	VAR
Demirtaş O.S.B. (DOSAB)	Faal (*)	82.500 ton/gün	Fiziksel+ Kimyasal+ Biyolojik+ MBR	30-40 ton/gün	Nilüfer Çayı	VAR
Hasanağa O.S.B.(HOSAB)	Faal	3.500 m ³ /gün	Fiziksel+ Biyolojik	1,63 ton/gün	Hasanağa Deresi	YOK
İnegöl O.S.B.	Faal	130.000 m ³ /gün	Modifiye Aktif Çamur	20 ton/gün (%85 Katı Madde)	Kalburt Deresi	VAR
Mustafakemalpaşa O.S.B.	Faal	2.000 m ³ /gün	Fiziksel+ Biyolojik	56,640 ton/yıl	Pınarlı Dere	YOK
Mustafakemalpaşa Mermerciler İhtisas O.S.B. (**)	-	-	-	-	-	-
Nilüfer O.S.B.	Faal	792 m ³ /gün	Fiziksel Kimyasal	1,22 ton/gün	Alıcı Ortam (Ayafatma Deresi)	YOK
Yenişehir O.S.B. (YOSAB)	Faal	350 m ³ /gün	Kimyasal Biyolojik	0,147 ton/gün	Kocasu Deresi	YOK
S.S.Yeşil Çevre Arıtma Tesisi İşletme Kooperatifi (***)	Faal	100.000 m ³ /gün	Fiziksel Biyolojik	60 ton/gün	Deliçay	VAR
Bursa Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesi	Faal	8.000 ton/gün	Fiziksel+ Kimyasal+ Biyolojik	40-50 ton/gün	Nilüfer Deresi	YOK
İnegöl Mobilya Ağaç İşleri İhtisas O.S.B.	Atıksu Arıtma tesisi bulunmamaktadır. Oluşan atıksular tesis bazında fosseptikte biriktirilerek İnegöl OSB AAT'ye gönderilmektedir.					
Kayapa OSB	Hasanağa OSB ile yapılan protokol kapsamında yakın zamanda atıksuları Hasanağa OSB Atıksu Arıtma Tesisinde Arıtılacaktır. Mevcut durumda BUSKİ Kanalizasyon hattına verilmektedir.					
Akçalar Islah O.S.B. (Tüzel Kişiliği ortadan kalktı)	Hasanağa OSB ile birleşmiştir. Bölge sanayi tesislerinden toplanan atıksular Hasanağa OSB AAT'de arıtılmaktadır.					
Bursa Tekstil Boyahaneleri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi	Atıksu arıtma tesisi inşaatı devam etmektedir.					
Yenice Islah O.S.B.	Atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır. Kanalizasyon hattıyla İnegöl OSB AAT'ye gönderilmektedir.					

(*) DOSAB Atıksu Arıtma Tesisi Revizyonuna ait "ÇED Olumlu" Kararı ve "AAT Proje Onayı" alınmış olup proje çalışmaları tamamlanmıştır. Revizyon projesi sonucunda toplam kapasite 12.500 ton/gün artarak 82.500 ton/gün'e ulaşmıştır. Ters Osmoz ile su geri kazanım çalışmaları devam etmektedir.

(**) Mustafakemalpaşa Mermerciler İhtisas O.S.B. alanında ortak atıksu arıtma tesisi bulunmayıp tesis bazında evsel atıksular fosseptikte biriktirilmekte ve proses atıksuları geri dönüşümlü olarak kullanılmaktadır.

(***) Uludağ OSB, Kestel OSB ve Barakfakih Islah OSB'lerin atıksuları S.S. Yeşil Çevre Arıtma Tesisi İşletme Kooperatifi Atık Su Arıtma Tesisinde arıtılmaktadır.

-Bursa O.S.B. Müdürlüğü Arıtma Çamuru Analizi: TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Çevre Enstitüsü tarafından yapılmıştır.

BURSA 2020 ÇEVRE DURUM RAPORU

- Hasanağa O.S.B. Müdürlüğü Arıtma Çamuru Analizi: TÜBİTAK MAM tarafından yapılmıştır.
- DEMİRTAŞ O.S.B. (DOSAB) Müdürlüğü TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Çevre Enstitüsü tarafından yapılmıştır.
- Nilüfer O.S.B.(NOSAB) Müdürlüğü Arıtma Çamuru Analizi: TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Çevre Enstitüsü tarafından yapılmıştır.
- Yenişehir O.S.B. Müdürlüğü Arıtma Çamuru Analizi: Anadolu Cam Yenişehir A.Ş. için ve Trakya Yenişehir Cam San. A.Ş. için TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Çevre Enstitüsü tarafından yapılmıştır.
- M.K.Paşa O.S.B. Müdürlüğü Arıtma Çamuru Analizi: TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Çevre Enstitüsü tarafından yapılmıştır.
- İnegöl O.S.B. Müdürlüğü Arıtma Çamuru Analizi: TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Çevre Enstitüsü tarafından yapılmıştır.

Çizelge B.29 – 2020 yılı itibariyle münferit sanayiye ait atıksu arıtma tesisi (AAT) sayısı (Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müd., 2020)

Tesis Statüsü	Toplam Tesis Sayısı	AAT'si Olan Tesis Sayısı
Üretim Sektörü/Sanayi Tesisi	72	72
Turizm Tesisi veya Site Yönetimi	-	-
Diğer	-	-

B.6.3. Katı Atık (Düzenli) Depolama Tesisleri Atıksuları İçin Önlemler

Zemin geçirimsizliğinin sağlandığı Yenikent Katı Atık Depolama alanı toplam 156 ha olup bu alanın 83 ha alan etaplar halinde inşa edilmiş olup, yürürlükteki mevzuatlar çerçevesinde gerekli şartlar sağlanarak yeraltı sularının kirletilmemesi için önlemler alınmıştır. Söz konusu alanda bulunan kontrol amaçlı laboratuvarında yeraltı suyu kalitesinin takibi için açılmış olan yeraltı suyu gözlem kuyularından alınan numunelerin analizleri yapılmaktadır. Zemin geçirimsizliği imalatları ile toplanan çöp sızıntu suları 500 m³/gün kapasiteli biyolojik arıtma tesisinde kanalizasyon deşarj limitlerinde arıtılmaktadır. Sızıntu suyu arıtma tesisi işletimi BUSKİ Genel Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır.

Ayrıca İnegöl Katı Atık Depolama Alanının işletimi de Büyükşehir Belediyesince yapılmaktadır. Bu alan 25 Mart 2014 tarihinde İnegöl Belediye Başkanlığı tarafından Büyükşehir Belediyesine devredilmiştir. Bu alan toplam 24,4 ha olup, çöp döküm alanıdır. Zemin geçirimsizlik imalatları İnegöl Belediyesi tarafından yürürlükteki mevzuatlar çerçevesinde gerekli şartlar sağlanarak yapılmış olup, yeraltı sularının kirletilmemesi için önlemler alınmıştır. Söz konusu alandan yeraltı suyu gözlem kuyularından alınan numunelerin analizi Yenikent Katı Atık Depolama Alanında bulunan Kontrol amaçlı laboratuvarında yapılmaktadır. Zemin geçirimsizliği imalatları ile toplanan çöp sızıntu suları 2.500 m³/gün kapasiteli lagünde toplanarak bertaraf edilmektedir.

B.6.4. Atıksuların Geri Kazanılması ve Tekrar Kullanılması

İlimizde bulunan beton santralleri ve mermer işleme tesislerinin çoğunda; oluşan proses atıksu, üretimde geri dönüşümlü olarak kullanılmaktadır.

Çizelge B.30 – 2020 yılı itibariyle arıtıldıktan sonra bertaraf edilen atıksu durumu (Kaynak, yıl)

ARITILDIKTAN SONRA BERTARAF EDİLEN ATIKSU DURUMU							
Alıcı Ortama Deşarj Edilen (m ³ /yıl)	Kanalizasyona Deşarj Edilen (m ³ /yıl)	Kentsel Yeniden Kullanım (m ³ /yıl)	Tarımsal Yeniden Kullanım (m ³ /yıl)	Endüstriyel Yeniden Kullanım (m ³ /yıl)	Çevresel/Ekolojik Yeniden Kullanım (m ³ /yıl)	Başka Bir Tesise Su Kaynağı (m ³ /yıl)	TOPLAM (m ³ /yıl)

B.7. Toprak Kirliliği ve Kontrolü

B.7.1. Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar

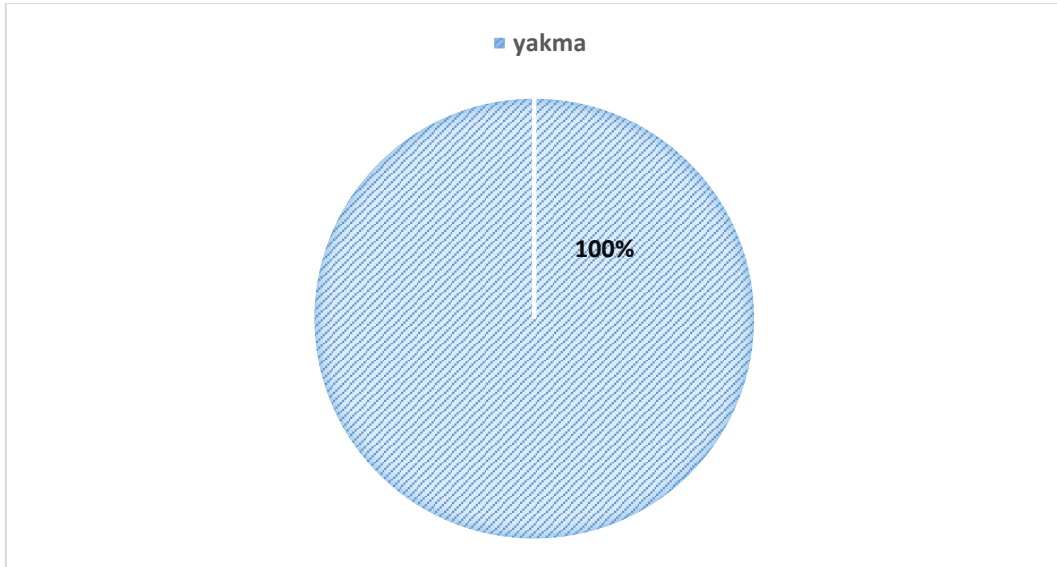
Çizelge B.31 - 2020 yılı için tespit edilen noktasal kaynaklı toprak kirliliğine ilişkin veriler

(BÇŞİM, 2020)

Şüpheli Saha Sayısı	Takip Gerektiren Saha Sayısı	Kirlenmiş Saha Sayısı
-	-	-

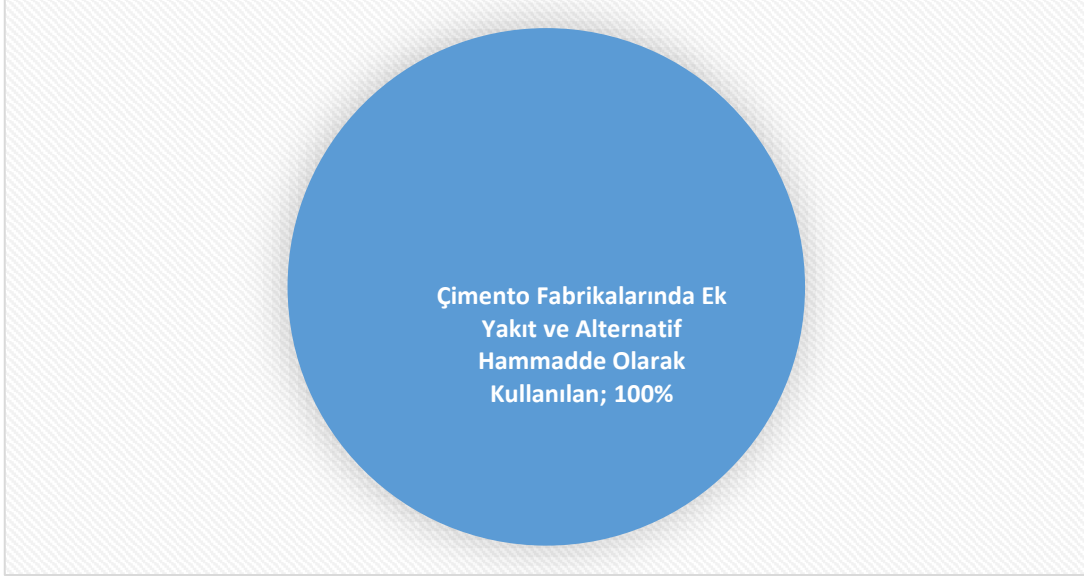
B.7.2. Arıtma Çamurlarının Bertaraf Yöntemi

BUSKİ Genel Müdürlüğü bünyesinde Arıtma Tesisleri Dairesi Başkanlığı sorumluluğunda işletilen tüm atıksu arıtma tesislerinden çıkan arıtma çamurlarının tamamı 400 ton/gün kapasiteli Akışkan Yataklı Çamur Yakma ve Enerji Elde Etme Tesisinde yakılarak enerji elde etme yoluyla bertaraf edilmektedir.

Grafik B.37 - 2020 yılında belediyelerden kaynaklanan arıtma çamurunun yönetimi (BBB, 2020)

Toprakta kullanımı ile ilgili uygulamamız yoktur. Lagünlerde çamur depolaması uygulaması sona ermiştir. Yukarıda yakma uygulaması pasta grafiğine uyarlanmıştır.

Grafik B.38 - 2020 yılında sanayiden kaynaklanan arıtma çamurunun yönetimi
(BBB, 2020)

B.7.3. Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar

Madencilik faaliyetleri ile bozulan orman arazilerinin doğaya yeniden kazandırılmasını Orman Genel Müdürlüğü rehabilitasyon projeleriyle takip etmektedir. İlgili yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten sonra, Eti Bor San. ve Tic. A.Ş.'ye ait Mustafakemalpaşa Orman İşletme Müdürlüğü görev alanındaki 10,00 hektarlık alan ve Türkiye Kömür İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne ait Orhaneli Orman İşletme Müdürlüğü görev alanındaki 317,00 hektarlık alan ağaçlandırılmıştır. Ayrıca yine Orhaneli Orman İşletme Müdürlüğü'nde 172,50 hektarlık alanın rehabilitasyonu tamamlanmış olup, ağaçlandırılarak doğaya kazandırılacaktır. Görev alanlarına göre Bursa Orman İşletme Müdürlüğü'nde 246 adet, İnegöl Orman İşletme Müdürlüğü'nde 64 adet, Keles Orman İşletme Müdürlüğü'nde 10 adet, Mustafakemalpaşa Orman İşletme Müdürlüğü'nde 198 adet, Orhaneli Orman İşletme Müdürlüğü'nde 140 adet rehabilitasyon projesi aktif olup rehabilitasyon faaliyetleri sürmektedir. "Madencilik Faaliyetleri ile Bozulan Arazilerin Doğaya Yeniden Kazandırılması Yönetmeliği" kapsamında ve 5403 Sayılı Toprak Koruma Kanunu ve Arazi Kullanımı Kanunu gereği Tarım alanlarını kısmen veya tümüyle işgal eden maden ocağı sahaları için "Toprak Koruma Projesi" hazırlanmıştır.

B.7.4. Tarımsal Faaliyetler İle Oluşan Toprak Kirliliği

Çizelge B.32 – 2020 yılında kullanılan ticari gübre tüketiminin bitki besin maddesi bazında ve yıllık tüketim miktarları

(Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2020)

Bitki Besin Maddesi	Bitki Besin Maddesi Bazında Kullanılan Miktar (ton)	İlde Ticari Gübre Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)
Azot		278.526,9
Fosfor		
Potas		
TOPLAM	77,366	

Çizelge B.33 - 2020 yılında tarımda kullanılan girdilerden gübreler haricindeki diğer kimyasal maddeleri (tarımsal ilaçlar vb)

(Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2020)

Kimyasal Maddenin Adı	Kullanım Amacı	Miktarı (ton)	İlde Tarımsal İlaç Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)
İnsektisitler	Böcek ve Haşere zararları için	282,418	
Herbisitler	Yabancı ot Mücadelesi	104,163	
Fungisitler	Mantari Hastalıklar	1.545,364	
Rodentisitler	Fare vb. büyük zararlılar	0,073	
Nematositler	Nemotodlar	-	
Akarisitler	Akarlar	16,292	
Kışlık ve Yazlık Yağlar		64,312	
Diğer			
TOPLAM		1.948,315	

Çizelge B.34 - 2020 yılında topraktaki pestisit vb tarım ilacı birikimini tespit etmek amacıyla yapılmış analizin sonuçları

(Kaynak, yıl)

Analizi Yapan Kurum/Kuruluş	Analiz Yapılan Yer (İlçe, Köy, Mevkii, Koordinatları)	Analiz Tarihi	Analiz Edilen Madde	Tespit Edilen Birikim Miktarı (µg/kg- fırın kuru toprak)
-	-	-	-	-

B.8. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde su kullanımı temini korunması hakkında iş ve işlemler Tarım ve Orman Bakanlığı 2. Bölge Müdürlüğü, DSİ 1. Bölge Müdürlüğü, Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve İl Müdürlüğümüz tarafından yürütülmektedir.

Kaynaklar

DSİ 1. Bölge Müdürlüğü
Büyükşehir/Belediye Başkanlığı
Tarım ve Orman Bakanlığı 2. Bölge Müdürlüğü
Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

C. ATIK

C.1. Belediye Atıkları (Katı Atık Bertaraf Tesisleri)

İlimiz Katı Atık Bertaraf Tesisi, Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından işletilen Hamitler Kent Katı Atık Depolama Sahasında bulunmaktadır. Hamitler Süzüntü Suyu Arıtma Tesisi, iki etapta gerçekleştirilecektir. Tesis iki aşamalı olarak 2020 yılı 500 m³/gün çöp süzüntü suyunun arıtılmasına hizmet edecek kapasitede projelendirilmiştir. Birinci aşaması, 2004 yılında tamamlanmış, işleme alınmıştır.

Kent Katı Atık Depolama Alanı Süzüntü Suyu Arıtma Tesisi, Bursa kentinin katı atıklarının depolandığı Hamitler Kent Katı Atık Depolama Alanından kaynaklanan süzüntü sularının toprağı, yeraltı suyunu ve yüzeysel suları kirletmesini önlemek amacıyla yapılmıştır.

Zemin geçirimsizliğinin sağlandığı Yenikent Katı Atık Depolama alanı toplam 156 ha olup bu alanın 83 ha alan etaplar halinde inşa edilmiş olup, yürürlükteki mevzuatlar çerçevesinde gerekli şartlar sağlanarak yeraltı sularının kirletilmemesi için önlemler alınmıştır. Söz konusu alanda bulunan kontrol amaçlı laboratuvarında yeraltı su kalitesinin takibi için açılmış olan yeraltı suyu gözlem kuyularından alınan numunelerin analizleri yapılmaktadır. Zemin geçirimsizliği imalatları ile toplanan çöp süzüntü suları 500 m³/gün kapasiteli biyolojik arıtma tesisinde kanalizasyon deşarj limitlerinde arıtılmaktadır. Süzüntü suyu arıtma tesisi işletimi BUSKİ Genel Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır.

Ayrıca İnegöl Katı Atık Depolama Alanının işletimi de Büyükşehir Belediyesince yapılmaktadır. Bu alan 25 Mart 2014 tarihinde İnegöl Belediye Başkanlığı tarafından Büyükşehir Belediyesine devredilmiştir. Bu alan toplam 24,4 ha olup, çöp döküm alanıdır. Zemin geçirimsizlik imalatları İnegöl Belediyesi tarafından yürürlükteki mevzuatlar çerçevesinde gerekli şartlar sağlanarak yapılmış olup, yeraltı sularının kirletilmemesi için önlemler alınmıştır. Söz konusu alandan yeraltı suyu gözlem kuyularından alınan numunelerin analizi Yenikent Katı Atık Depolama Alanında bulunan Kontrol amaçlı laboratuvarında yapılmaktadır. Zemin geçirimsizliği imalatları ile toplanan çöp süzüntü suları 2.500 m³/gün kapasiteli lagünde toplanarak bertaraf edilmektedir.

Çizelge C.35 - 2020 yılı için il/ilçe belediyelerince toplanan ve yerel yönetimlerce (büyükşehir belediyesi/ belediye/ birliklerce) yönetilen belediye atığı miktarı ve toplanma, taşınma ve bertaraf yöntemleri
(Kaynak, yıl)

Büyükşehir/İl/İlçe Belediye veya	Birliğin Adı Büyükşehir Belediyesi/ Birlik ise birliğe üye olan belediyeler	Nüfus		Üretilen Katı Atık Miktarı (ton/gün)	Toplanan Katı Atık Miktarı (ton/gün)		Kişi Başına Üretilen Ortalama Katı Atık Miktarı (kg/gün)		Transfer İstasyonu Varsa Sayısı	Atık Yönetimi Hizmetlerini Kim Yürütüyor? (Belediye (B), Özel Sektör (OS), Belediye Şirketi (BŞ))	Mevcut Belediye Atığı Yönetim Tesisi				
		Yaz	Kış		Yaz	Kış	Yaz	Kış			Düzenli Depolama	Ön İşlem (Mekanik Ayırma/ Biyokurutma/ Kompost/ Biyometanizasyon)	Yakma	Düzensiz Depolama	Depo Gazından Enerji Üretimi
Osmangazi Belediyesi	-	876,048	-	859.0	839,8	878,1	1,043	0,997			Yenikent Katı Atık Düzenli Depolama Alanı	-	-	-	Yenikent Metan Gazından Enerji Üretim Tesisi
Yıldırım Belediyesi	-	657,994	-	613.8	613.0	614,6	1,073	1,070			Yenikent Katı Atık Düzenli Depolama Alanı	-	-	-	Yenikent Metan Gazından Enerji Üretim Tesisi
Nilüfer Belediyesi	-	465,956	-	471.4	452.7	490.0	1,029	0,950			Yenikent Katı Atık Düzenli Depolama Alanı	-	-	-	Yenikent Metan Gazından Enerji Üretim Tesisi
Gürsu Belediyesi	-	93,788	-	82.6	80.4	84.7	1,165	1,107			Yenikent Katı Atık Düzenli Depolama Alanı	-	-	-	Yenikent Metan Gazından Enerji Üretim Tesisi

BURSA 2020 ÇEVRE DURUM RAPORU

Kestel Belediyesi	-	68,204	-	59.4	57.3	61.6	1,190	1,106			Yenikent Katı Atık Düzenli Depolama Alanı	-	-	-	Yenikent Metan Gazından Enerji Üretim Tesisi
Mudanya Belediyesi	-	97,631	-	171.2	181.3	161.0	0,538	0,606			Yenikent Katı Atık Düzenli Depolama Alanı	-	-	-	Yenikent Metan Gazından Enerji Üretim Tesisi
Gemlik Belediyesi	-	113,493	-	115.1	115.1	115.2	0,985	0,985			Yenikent Katı Atık Düzenli Depolama Alanı	-	-	-	Yenikent Metan Gazından Enerji Üretim Tesisi
Orhangazi Belediyesi	-	79,145	-	80.0	86.0	74.0	0,920	1,069			Yenikent Katı Atık Düzenli Depolama Alanı	-	-	-	Yenikent Metan Gazından Enerji Üretim Tesisi
Mustafakemalpaşa Belediyesi	-	101,820	-	91.09	96.03	85.65	1,060	1,190	1		Yenikent Katı Atık Düzenli Depolama Alanı	-	-	-	Yenikent Metan Gazından Enerji Üretim Tesisi
Karacabey Belediyesi	-	84,666	-	80.47	88.24	72.25	0,959	1,171			Yenikent Katı Atık Düzenli Depolama Alanı	-	-	-	Yenikent Metan Gazından Enerji Üretim Tesisi

BURSA 2020 ÇEVRE DURUM RAPORU

İznik Belediyesi	-	43,425	-	37.1	37.7		1,150	1.192			İnegöl Katı Atık Düzenli Depolama Alanı			-	İnegöl Metan Gazından Enerji Üretim Tesisi
İnegöl Belediyesi	-	229,812	-	234.2	247.5		0,928	1.040			İnegöl Katı Atık Düzenli Depolama Alanı	-	-	-	İnegöl Metan Gazından Enerji Üretim
Yenişehir Belediyesi	-	53,704	-	55.1	59.3		0,906	1.054			İnegöl Katı Atık Düzenli Depolama Alanı			-	İnegöl Metan Gazından Enerji Tesisi
Orhaneli Belediyesi	-	19,055	-											Vahşi Depolama Alanı	
Keles Belediyesi	-	11,499	-											Vahşi Depolama Alanı	
Büyükorhan Belediyesi	-	9,485	-											Vahşi Depolama Alanı	
Harmancık Belediyesi	-	6,145	-											Vahşi Depolama Alanı	
İl Geneli															

C.2. Hafriyat Toprağı, İnşaat Ve Yıkıntı Atıkları

Çizelge C.36 – 2020 yılı itibariyle hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları yönetimi
(Bursa İlçe Belediyeleri Hafriyat Yönetim Sistemi, 2020)

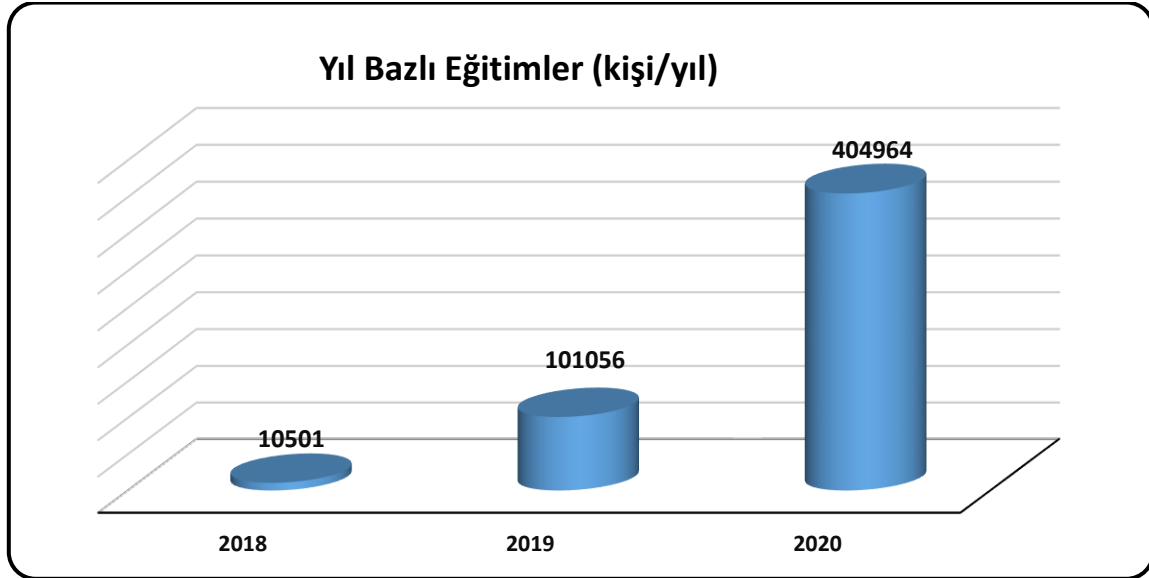
Belediye Adı	Üretilen İnşaat /Yıkıntı Atığı Miktarı (m ³ /yıl)	Ortaya Çıkan Hafriyat Toprağı Miktarı (m ³ /yıl)	İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Yönetimi		Hafriyat Toprağı Yönetimi
			Geri Kazanım Tesisi Sayısı	Düzenli Depolama Tesisi Sayısı	Döküm Sahası Sayısı
İnegöl Belediyesi	43.722,00	274.678,00	1	-	3
Yıldırım Belediyesi	8.109,00	101.024,00	-	-	-
Orhangazi Belediyesi	8.670,00	33.158,00	-	-	-
Osmangazi Belediyesi	29.820,00	103.278,00	4	-	3
Nilüfer Belediyesi	-	118.551,00	-	-	8
M.Kemalpaşa Belediyesi	950,00	133.589,00	-	-	2
Yenişehir Belediyesi	13.701,00	9.441,00	-	-	1
Mudanya Belediyesi	950,00	133.589,00	1	-	-
Kestel Belediyesi	-	41.806,00	-	-	3
Karacabey Belediyesi	5.648,00	61.031,00	-	-	1
Gürsu Belediyesi	1.032,00	18.843,00	1	-	1
Gemlik Belediyesi	3.178,00	20.820,00	-	-	6
Orhaneli Belediyesi	14.988,00	1.174,00	-	-	1
Büyükorhan Belediyesi	-	321,00	-	-	1
İl Geneli (Toplam)	130.768,00	1.050.303,00	7	-	30

C.3. Sıfır Atık Yönetimi

C.3.1. Eğitimler

Çizelge C.37 – 2020 yılında sıfır atık yönetimi kapsamında verilen eğitimler
(Sıfır Atık Bilgi Sistemi, 2021)

Hedef Kitle	Düzenlenen Eğitim Sayısı	Eğitim Verilen Kişi Sayısı
Kurum Temsilcileri	233	9.225
Öğrenci	1.236	255.441
Personel	3.134	106.127
Vatandaş	149	34.171

Grafik C.39 – Yıllar bazında sıfır atık yönetimi kapsamında verilen eğitimlere katılan kişi sayısı
(Sıfır Atık Bilgi Sistemi, 2021)

C.3.2. Atık Getirme Merkezleri

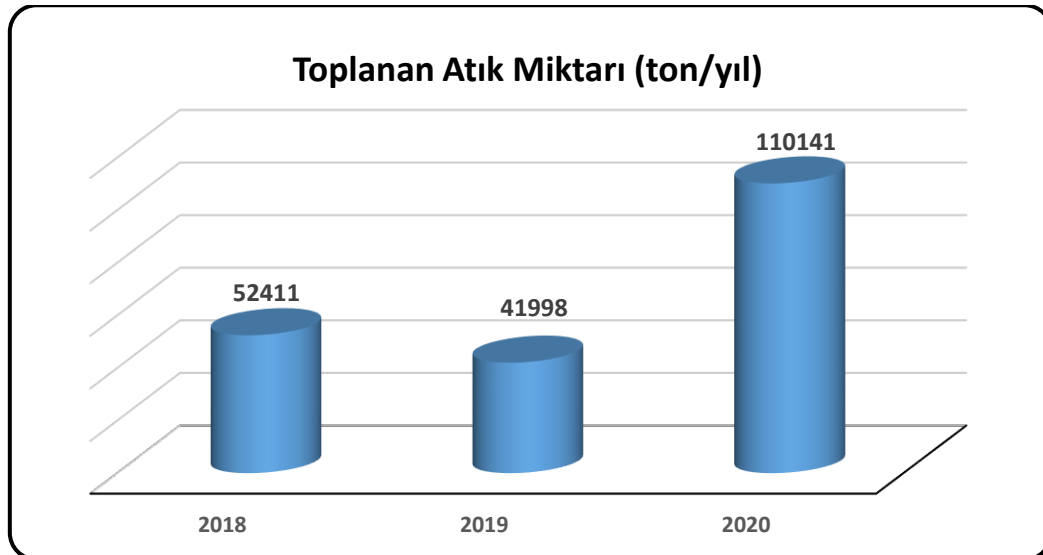
Çizelge C.38 – 2020 yılı itibariyle Atık Getirme Merkezleri (MOTAT, 2021)

Atık Getirme Merkezi (AGM)	Belediye/AVM/ OSB/Üniversite/ Site/havaalanı	İlçesi	Toplanan Atık Türü Sayısı	Toplanan Atık Grupları
1. Sınıf AGM	MUSTAFA KEMAL PAŞA BELEDİYESİ	MUSTAFAKEMAL PAŞA	34	13
	NİLÜFER BELEDİYESİ	NİLÜFER	42	14
2. Sınıf AGM	TORUN ALIŞVERİŞ MERKEZLERİ YATIRIM VE YÖNETİM ANONİM ŞİRKETİ	OSMANGAZİ	20	7
	ZAFER PLAZA İŞLETMECİLİK A.Ş.	OSMANGAZİ	20	7
	KENT MEYDANI İNŞAAT YATIRIM VE YÖNETİM ADI ORTAKLIĞI	OSMANGAZİ	20	7
3. Sınıf AGM	MUSTAFAKEMALPAŞA ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ - ATIKSU ARITMA TESİSİ	MUSTAFAKEMALPAŞA	15	5
	TURGUT SEYHAN VE KARDEŞLERİ SANAYİ TİCARET LİMİTED ŞİRKET	MUDANYA	15	5
Mobil Atık Getirme Merkezi	-	-	-	-

C.3.3. Atık Miktarları

Çizelge C.39 – 2020 yılında sıfır atık yönetimi kapsamında toplanan atık miktarı (SABS,2021)

	İlçe	Toplanan Atık Miktarı (Kg)
Kağıt, karton (15 01 01, 15 01 05, 20 01 01)	17 İlçe	-
Plastik (15 01 02, 15 01 05, 17 02 03, 20 01 39)	17 İlçe	-
Metal (15 01 04, 17 04 07, 20 01 40)	17 İlçe	-
Cam (15 01 07, 17 02 02, 20 01 02)	17 İlçe	21.713.836,00
Ahşap (15 01 03, 17 02 01, 20 01 38)	17 İlçe	-
Tekstil (15 01 09, 20 01 10, 20 01 11)	17 İlçe	-
Pil(16 06 01*)	17 İlçe	9.702,00
Akü (16 06 02*, 16 06 03*, 16 06 04, 16 06 05, 20 01 33*, 20 01 34)	17 İlçe	-
Toner-Kartuş (08 03 17*, 20 01 27*)	17 İlçe	2.072,00
Aydınlatma (20 01 21*)	17 İlçe	4.122,00
Elektrikli ve Elektronik Eşyalar (20 01 23*, 20 01 35*, 20 01 36, 16 02 13*, 16 02 14*, 09 01 10, 09 01 11, 09 01 12)	17 İlçe	26.513,00
İlaçlar (20 01 31*, 18 01 08*, 18 02 07*, 20 01 32)	17 İlçe	-
Bitkisel atık yağ (20 01 25, 20 01 26*)	17 İlçe	52.300,00
Hacimli atıklar (20 03 07)	17 İlçe	-
Araç bakım/onarım(16 01 03, 16 01 07*)	17 İlçe	-
Tehlikeli atık (20 01 13*, 20 01 14*, 20 01 15*, 20 01 17*, 20 01 19*, 20 01 27*, 20 01 29*, 20 01 37*)	17 İlçe	-
Organik atık	17 İlçe	-
Karışık (plastik, kağıt, cam, metal)	17 İlçe	88.332.628,00
TOPLAM	17 İlçe	110.141.173,00

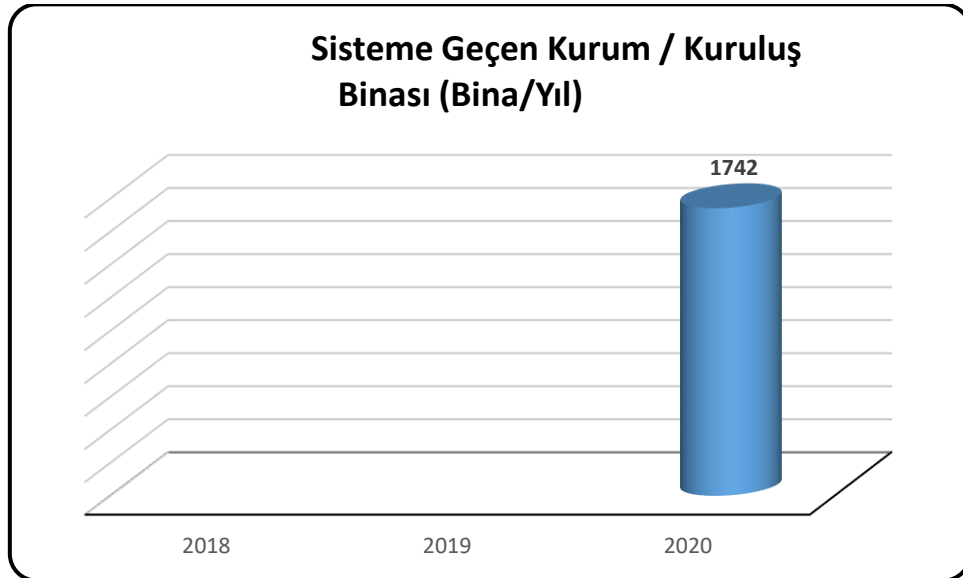

Grafik C.40 – Yıllar bazında sıfır atık yönetimi kapsamında toplanan atık miktarı (Sıfır Atık Bilgi Sistemi, 2021; Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2019; 2020; 2021)

C.3.4. Sisteme Geçen Kuruluş Sayısı

Çizelge C.40 – 2020 yılı itibariyle sıfır atık sistemini uygulayan kurum/kuruluş sayısı
(Sıfır Atık Bilgi Sistemi/2021)

Kurum Türü	Toplam Kurum Sayı	Sisteme Geçen Kurum Sayısı
300 ve Üzeri Konuta Sahip Siteler	46	-
Akaryakıt istasyonları ve Dinlenme Tesisi	383	229
Alışveriş Merkezi	16	7
Belediye	17	-
ÇED Yönetmeliği Ek-1 Listesinde Yer Alan Sanayi Tesisi	124	50
ÇED Yönetmeliği Ek-2 Listesinde Yer Alan Sanayi Tesisi	716	15
Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	2	2
Eğitim Kurumu ve Yurtlar	1134	325
Havalimanı	1	1
İl Özel İdaresi	-	-
İş merkezi ve Ticari Plaza	102	-
Kamu Kurum ve Kuruluşu	2997	521
Konaklama İşletmeleri	79	16
Liman	5	4
Organize Sanayi Bölgesi	18	14
Sağlık Kuruluşu	396	65
Tren ve Otobüs Terminali	11	-
Zincir Marketler	1125	493

Grafik C.41 – Yıllar itibariyle sıfır atık sistemine geçen kurum/kuruluş binası sayısı
(Sıfır Atık Bilgi Sistemi/2021)

Sıfır Atık Yönetmeliği'nde belge alma yükümlülüğü 12.01.2020 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiş olup, 2018 ve 2019 yılları arasında bu neden ile bilgi yer almamaktadır.

C.3.5. Ekipman

Çizelge C.41 – 2020 yılı itibariyle sıfır atık yönetimi kapsamındaki ekipmanlar
(Sıfır Atık Bilgi Sistemi/2021)

Kurumlardaki Kumbara Sayısı	Kurumlardaki Konteyner Sayısı	Belediye Genelindeki Konteyner Sayısı
2.731	590	120

C.3.6. Kompost

Çizelge C.42 – 2020 yılı itibariyle sıfır atık yönetimi kapsamında kompost üretimi bilgileri
(Sıfır Atık Bilgi Sistemi/2021)

	Kompost Tesisi Sayısı	Toplam Kapasitesi	Yıllık Üretilen Kompost Miktarı (kg)
Belediye Geneli	1	73.000 lt/gün	9.600
Kurum/Kuruluşlar	1	6.840.000 kg/yıl	10.260.000

C.3.7. Sıfır Atık Belgesi

Çizelge C.43 - Temel Seviye Sıfır Atık Belgesi almış kurum türlerine ilişkin bilgiler
(Sıfır Atık Bilgi Sistemi/2021)

Kurum Türü	Sıfır atık sisteminde faaliyet bildiren sayısı	Sıfır Atık Belgesi alan sayısı
300 ve Üzeri Konuta Sahip Siteler	3	-
Akaryakıt istasyonları ve Dinlenme Tesisi	267	229
Alışveriş Merkezi	18	7
Belediye	25	-
ÇED Yönetmeliği Ek-1 Listesinde Yer Alan Sanayi Tesisi	71	50
ÇED Yönetmeliği Ek-2 Listesinde Yer Alan Sanayi Tesisi	172	15
Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	1	1
Eğitim Kurumu ve Yurtlar	664	325
Havalimanı	1	1
İl Özel İdaresi	-	-
İş merkezi ve Ticari Plaza	-	-
Kamu Kurum ve Kuruluşu	758	521
Konaklama İşletmeleri	29	16
Liman	2	4
Organize Sanayi Bölgesi	13	14
Sağlık Kuruluşu	69	65
Tren ve Otobüs Terminali	-	-
Zincir Marketler	549	493

C.4. Ambalaj Atıkları

İlimizde ambalaj atıklarının belirli bir yönetim sistemi içinde kaynağında ayrı biriktirilmesi, toplanması, taşınması, ayrılmasına ve geri dönüşümüne ilişkin iş ve işlemler, 27.12.2017 tarihli ve 30283 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında yürütülmektedir.

İlimizde 2019 yılı içerisinde toplanan ve geri kazanılan ambalaj atıklarına dair miktarları aşağıdaki çizelgede verilmektedir.

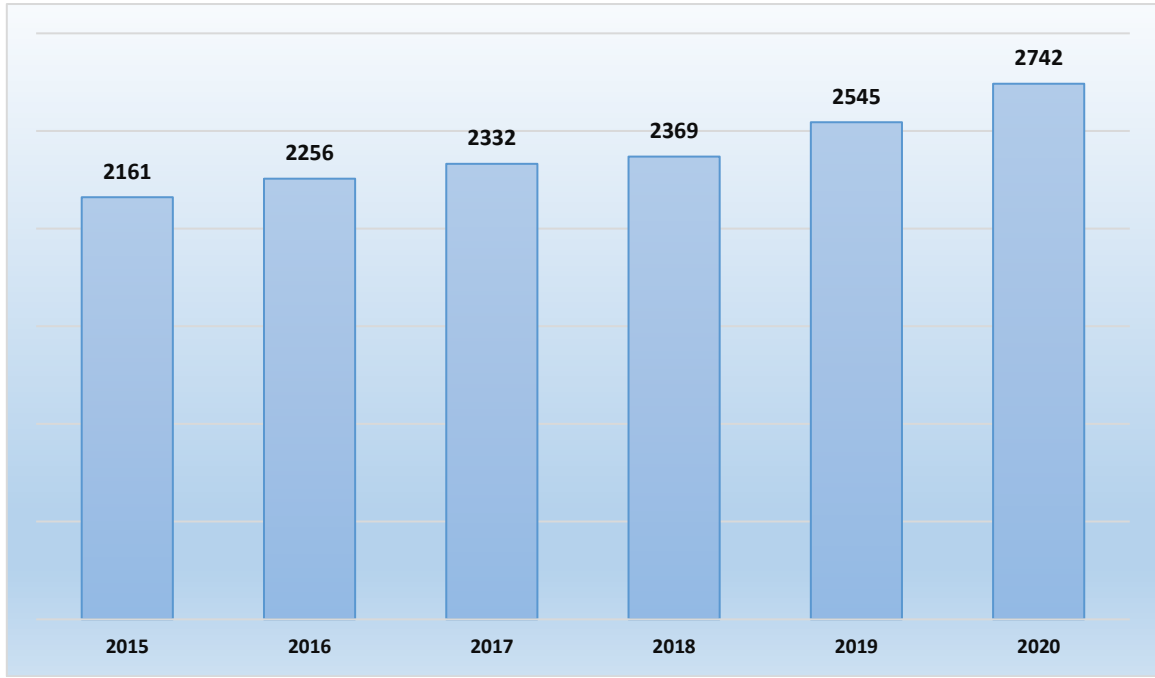
Çizelge C.44 - 2019 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları*
(Ambalaj Bilgi Sistemi, 2021)

Ambalaj Cinsi	Toplanan Ambalaj Atığı Miktarı (kg)	Geri Kazanılan Ambalaj Atığı Miktarı (kg)
Plastik	11.632.746	34.940.557
Metal	545.621	1.241.804
Kompozit	687.124	1.465
Kağıt Karton	40.973.639	0
Cam	3.334.730	55.660
Ahşap	32.555.576	44.953.654
Karışık	31.580.231	0
Toplam	121.309.667	81.193.140

İlimizde 2020 yılı itibariyle 2.199 tane piyasaya süren, 169 tane ambalaj üreticisi, 374 tane de tedarikçi sayısı işletme bulunmakta olup ilgili çizelge aşağıda verilmektedir.

Çizelge C.45 - 2020 yılında kayıtlı ekonomik işletme sayısı
(Ambalaj Bilgi Sistemi, 2021)

Piyasaya Süren İşletme Sayısı	2.199
Ambalaj Üreticisi Sayısı	169
Tedarikçi Sayısı	374

Grafik C.42 – Yıl bazında kayıtlı ekonomik işletme sayısı
(Ambalaj Bilgi Sistemi, 2021)

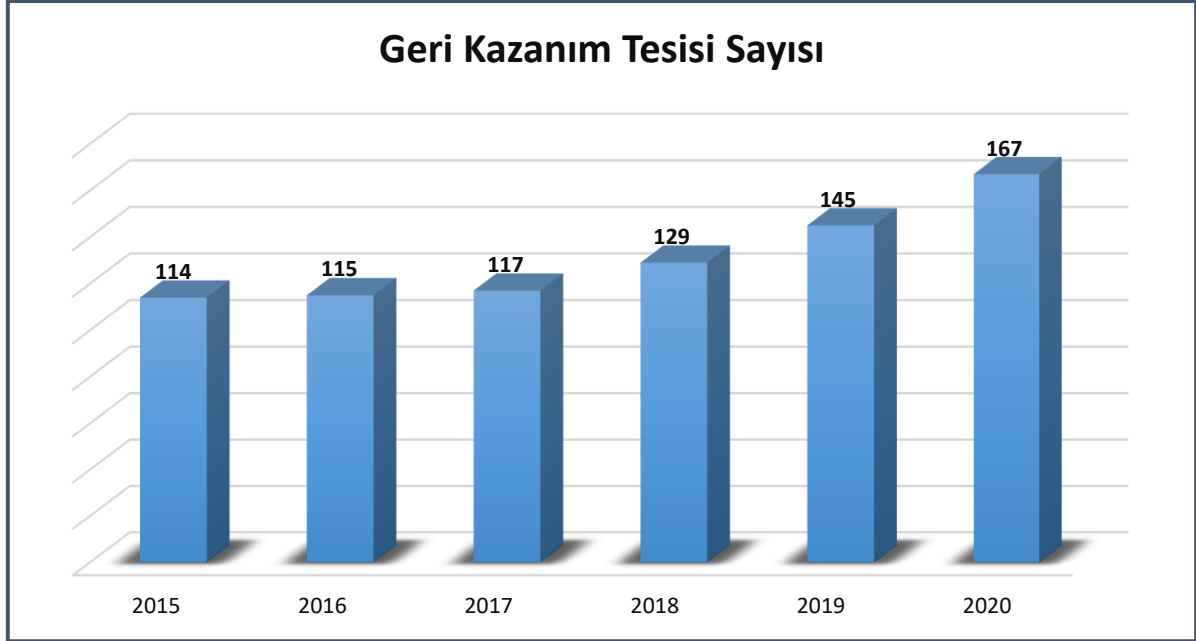
Çizelge C.46 - 2020 yılında kayıtlı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi sayısı
(Ambalaj Bilgi Sistemi, 2021)

Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisleri (TAT) Sayısı Toplam	1. Tip TAT Sayısı	2. Tip TAT Sayısı	3. Tip TAT Sayısı
86	4	5	6

Çizelge C.47 - 2020 yılında ambalaj atığı geri kazanım tesisi sayısı
(Ambalaj Bilgi Sistemi, 2021)

Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisleri (GKT) Sayısı Toplam	Plastik Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Kağıt- Karton Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Cam Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Metal Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Ahşap Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Kompozit Ambalaj Atığı GKT Sayısı	Tekstil Ambalaj Atığı GKT Sayısı
167	119	35	28	29	36	28	27

*Bir geri kazanım tesisi birden fazla ambalaj atığı işleyebileceğinden toplam Geri Kazanım Tesis Sayısı farklı olabilir.

Grafik C.43 – Yıl bazında bulunan ambalaj atığı geri kazanım tesisi sayısı
(Ambalaj Bilgi Sistemi, 2021)

İlimizde bulunan belediyelerin nüfusları ve Belediyelerin Ambalaj Atık Yönetim Planlarına ilişkin durumları aşağıdaki çizelgede verilmektedir.

Çizelge C.48 – 2020 yılında Belediyelerin Ambalaj Atık Yönetim Planı (AAYP) durumu
(Ambalaj Bilgi Sistemi, 2021)

Belediye Adı	Nüfusu	AAYP Durumu (Var-Yok)	AAYP Onay Tarihi
Büyükorhan	9.485	Var	26.01.2018
Gemlik	115.404	Var	02.07.2019
Gürsu	96.985	Var	30.11.2018
Harmançık	6.145	Var	21.05.2018
İnegöl	281.384	Var	13.09.2020
İzmit	44.102	Var	06.07.2020
Karacabey	84.666	Var	18.11.2020
Keles	11.499	Var	19.08.2020
Kestel	70.865	Var	21.02.2017
Mudanya	102.523	Var	01.07.2016
Mustafakemalpaşa	101.820	Var	08.04.2020
Nilüfer	484.832	Var	24.06.2020
Orhaneli	19.055	Yok	-
Orhangazi	80.118	Var	30.12.2019
Osmangazi	881.459	Var	17.01.2018
Yenişehir	54.315	Var	09.03.2021
Yıldırım	657.176	Var	16.09.2019

İlimizde 2020 yılında ikisi 1. Sınıf, üçü 2. sınıf, ikisi ise 3. sınıf olmak üzere toplamda 7 tane atık getirme merkezi bulunmaktadır. İlimizde bulunan atık getirme merkezlerine ilişkin sayısal veriler aşağıdaki çizelgede verilmektedir.

Çizelge C.49 - 2020 yılında Atık Getirme Merkezleri ile ilgili durum

(Atık Yönetim Uygulaması, 2020)

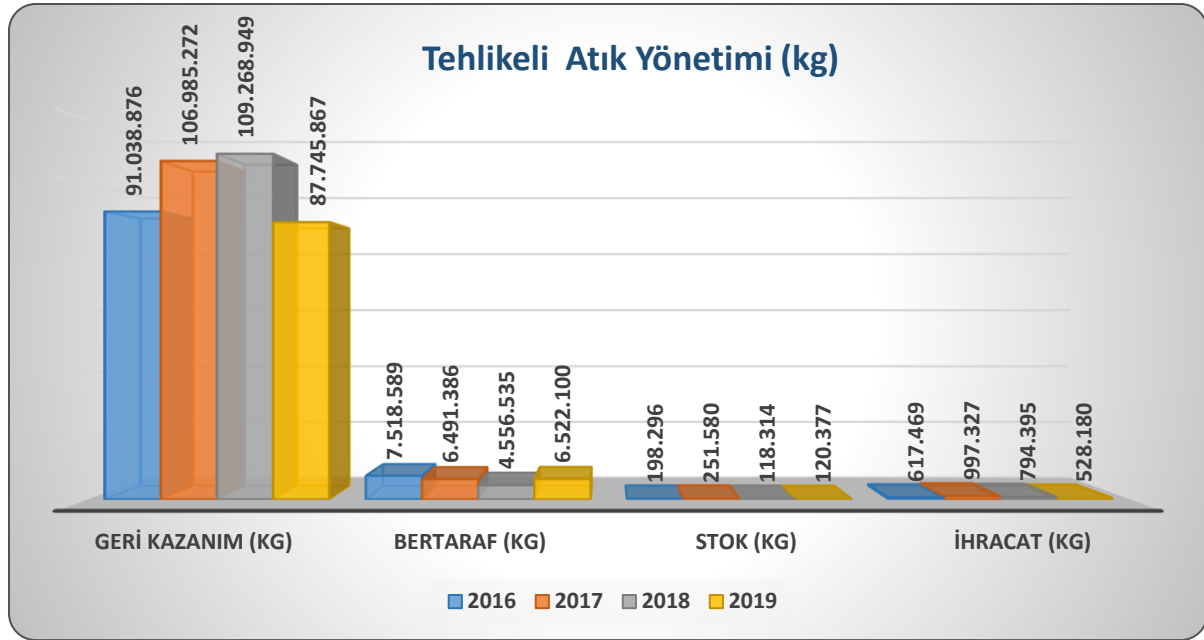
Atık Getirme Merkezi (AGM)	Sahibi	Kurucu Türü (Belediye-AVM-OSB- Havalimanı-Satış Noktası vb.)	Adresi	İzin/Onay tarihi	Atık Grupları
1. Sınıf AGM	Nilüfer Belediye Başkanlığı	Belediye	Alaaddinbey Mah. 611. Sk. No:1 Nilüfer/BURSA	31.12.2020	Kağıt ve kağıt/karton ambalaj, plastik ve plastik ambalaj, metal ve metal ambalaj, cam ve cam ambalaj, ahşap ve ahşap ambalaj, giysi, tekstil ve tekstil ambalaj, kurşunlu piller, pil ve akümülatörler, floresan lambalar, elektrikli ve elektronik ekipmanlar, sitotoksik ve sitostatik ilaçlar, sıvı ve katı yağlar, hacimli atıklar ile ömrünü tamamlamış lastik, evlerden kaynaklı tehlikeli atıklar
1. Sınıf AGM	Mustafakemalpaşa Belediye Başkanlığı	Belediye	Orta Mahallesi Eski Bursa Caddesi No:133/2 Mustafakemalpaşa/BURSA	17.10.2019	Kağıt ve kağıt/karton ambalaj, plastik ve plastik ambalaj, metal ve metal ambalaj, cam ve cam ambalaj, ahşap ve ahşap ambalaj, giysi, tekstil ve tekstil ambalaj, pil ve akümülatörler, floresan lambalar

BURSA 2020 ÇEVRE DURUM RAPORU

2. Sınıf AGM	Kent Meydanı İnş. Yatırım ve Adi Ortaklığı	AVM	Santral Garaj Mah. Kıbrıs Şehitleri Cad. No:64 Osmangazi/BURSA	13.02.2018	Kağıt ve kağıt/karton ambalaj, plastik ve plastik ambalaj, metal ve metal ambalaj, cam ve cam ambalaj, ahşap ve ahşap ambalaj, giysi, tekstil ve tekstil ambalaj, pil ve akümülatörler
2. Sınıf AGM	Zafer Plaza İşletmecilik A.Ş	AVM	Şehreküstü mah. Cemal Nadir Cd. No:22-28 Osmangazi/BURSA	09.09.2016	Kağıt ve kağıt/karton ambalaj, plastik ve plastik ambalaj, metal ve metal ambalaj, cam ve cam ambalaj, pil ve akümülatörler
2. Sınıf AGM	Torun Alışveriş Merkezleri Yatırım Ve Yönetim Anonim Şirketi Korupark 2. Sınıf Atık Getirme Merkezi	AVM	Adnan Menderes Mah. Mudanya Cad. No:2 Emek Osmangazi/BURSA	11.11.2015	Kağıt ve kağıt/karton ambalaj, plastik ve plastik ambalaj, metal ve metal ambalaj, cam ve cam ambalaj, pil ve akümülatörler
3. Sınıf AGM	Turgut Seyhan Ve Kard. Mar. İşl. Gıda Un. Mamul. Bilg. ve Bilişim Tekn. İnş. Tarım Ve Hayv. Yemek İm. ve Lok. San. Tic. Ltd. Şti.	AVM	Bademli Mh. Asma Cd. No:14 Mudanya/BURSA	29.04.2016	Kağıt ve kağıt/karton ambalaj, plastik ve plastik ambalaj, metal ve metal ambalaj, cam ve cam ambalaj, pil ve akümülatörler
3. Sınıf AGM	Mustafakemalpaşa Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü	OSB	İzmir Yolu 7.Km. Güllüce Köyü Karşısı Mustafakemalpaşa/BURSA	28.07.2017	Kağıt ve kağıt/karton ambalaj, plastik ve plastik ambalaj, metal ve metal ambalaj, cam ve cam ambalaj, pil ve akümülatörler

C.5. Tehlikeli Atıklar

İlimizde tehlikeli atıkların yönetimi 2872 sayılı Çevre Kanunu ve bu kanuna bağlı olarak çıkarılan yönetmelikler çerçevesinde yürütülmekte olup ilimizdeki Atık Yönetim Uygulaması sistemine kayıtlı tesislerden elde edilen veriler doğrultusunda hazırlanan veriler aşağıdaki çizelge ve grafiklerle gösterilmiştir.

Grafik C.44 – Atık yönetim uygulaması verilerine göre ilimizdeki tehlikeli atık yönetimi
(Atık Yönetim Uygulaması, 2021)

Çizelge C.50 - 2019 yılında atık işleme yöntemine göre atık miktarları*
(Atık Yönetim Uygulaması, 2021)

ATIK İŞLEME YÖNTEMİ KODU (R/D)	ATIK İŞLEME YÖNTEMİ ADI	MİKTAR (kg)
R1	Enerji üretimi amacıyla başlıca yakıt olarak veya başka şekillerde kullanma	16.308.767
R2	Solvent (çözücü) ıslahı/yeniden üretimi	646.546
R3	Solvent olarak kullanılmayan organik maddelerin ıslahı/ geri dönüşümü (kompost ve diğer biyolojik dönüşüm süreçleri dahil)	9.371.962
R4	Metallerin ve metal bileşiklerinin ıslahı/geri dönüşümü	14.077.064
R5	Diğer anorganik maddelerin ıslahı/geri dönüşümü	2.533
R6	Asitlerin veya bazların yeniden üretimi	880.140
R8	Katalizör parçalarının (bileşenlerinin) geri kazanımı	460
R9	Kullanılmış yağların yeniden rafine edilmesi veya diğer tekrar kullanımları	3.020.850
R12	Atıkların R1 ile R11 arasındaki işlemlerden herhangi birine tabi tutulmak üzere değişimi	26.649.843
R13	R1 ile R12 arasında belirtilen işlemlerden herhangi birine tabi tutuluncaya kadar atıkların stoklanması (atığın üretildiği alan içinde geçici depolama, toplama hariç)	16.787.702
D5	Özel mühendislik gerektiren toprağın altında veya üstünde düzenli depolama (çevreden ve her biri ayrı olarak izole edilmiş ve örtülmüş hücresel depolama ve benzeri)	349.469
D8	D1 ile D12 arasında verilen işlemlerden herhangi biri ile bertaraf edilen nihai bileşiklere veya karışımlara uygulanan ve bu ekin başka bir yerinde ifade edilmeyen biyolojik işlemler	172

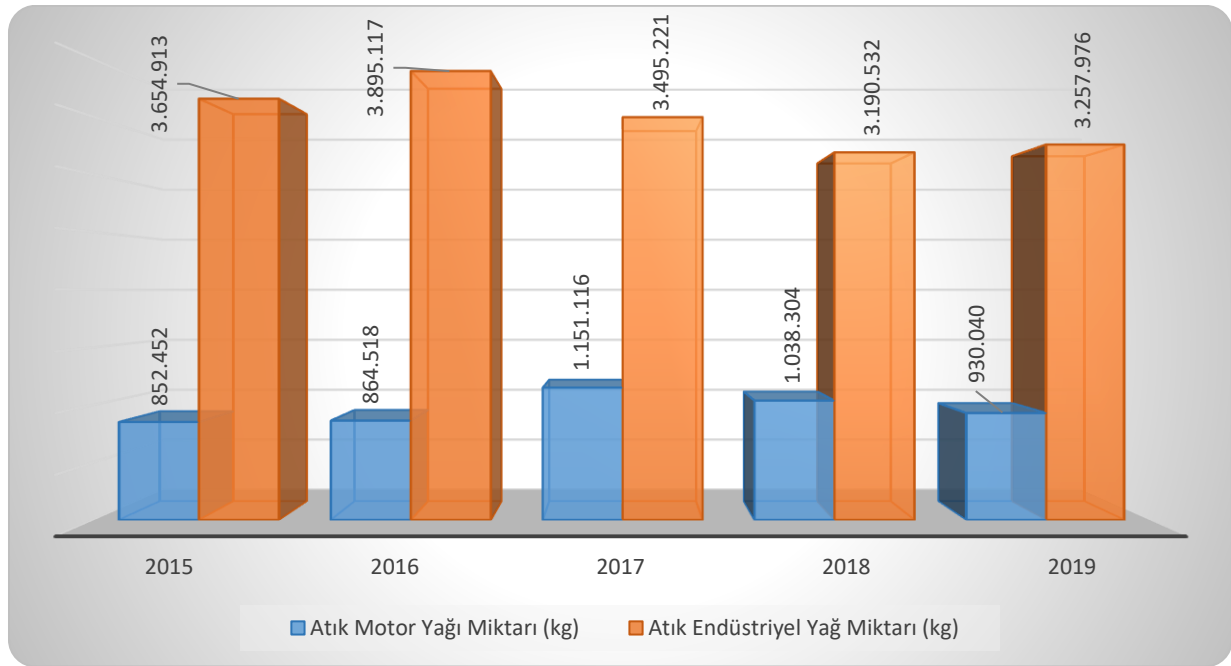
BURSA 2020 ÇEVRE DURUM RAPORU

D9	D1 ile D12 arasında verilen işlemlerden herhangi biri ile bertaraf edilen nihai bileşiklere veya karışımlara uygulanan ve bu ekin başka bir yerinde ifade edilmeyen fiziksel-kimyasal işlemler (örn: buharlaştırma, kurutma, kalsinasyon ve benzeri)	5.811.390
D10	Yakma (karada)	314.928
D15	D1 ile D14 arasında belirtilen işlemlerden herhangi birine tabi tutuluncaya kadar atığın üretildiği alan içinde geçici depolama (ara depolama tesisleri ve toplama işlemi hariç)	46.141

*Atık Beyan Sisteminde yer alan tehlikeli atık verisi, atık üreticilerinin gerçekleştirdikleri beyanlardan oluşmakta olup beyan yılında atık üreticisinin tesiste oluşan ve geri kazanım/bertaraf amacıyla atık işleme tesisine gönderilen tehlikeli atık verisini içermektedir.

C.6. Atık Madeni Yağlar

İlimizde oluşan atık madeni yağların yönetimi Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği çerçevesinde yürütülmektedir. İlimizde 2020 yılı içerisinde 125 tane işletme motor yağı değişim noktası yetki belgesi (MOYDEN) almış olup ilimizde gerçekleştirilen işleme ve atık yağ toplama miktarlarına ilişkin çizelge ve grafikler aşağıda verilmektedir.

Grafik C.45 – Yıllar itibariyle ilinde atık madeni yağ toplama miktarları & (Atık Yönetim Uygulaması, 2021)

& Atık Yönetim Uygulamasında beyan edilen atık miktarı stok hariç olarak değerlendirilmektedir.

Atık motor yağı kodları : 13 02 04*, 13 02 05*, 13 02 06*, 13 02 07*, 13 02 08*

Atık endüstriyel yağ kodları : 12 01 06*, 12 01 07*, 12 01 10*, 12 01 12*, 13 01 01*, 13 01 04*, 13 01 05*, 13 01 09*, 13 01 10*, 13 01 11*, 13 01 12*, 13 01 13*, 13 03 01*, 13 03 06*, 13 03 07*, 13 03 08*, 13 03 09*, 13 03 10*, 13 05 06*, 19 02 07*

Çizelge C.51 – 2019 yılı için atık madeni yağ geri kazanım ve bertaraf miktarları^{&&}
(Atık Yönetim Uygulaması, 2021)

Geri kazanım* (kg)	Nihai bertaraf (kg)	İhracat (kg)	Stok (kg)
3.633.923	25.913	528.180	16.569

^{&&} Ek yakıt olarak kullanım dahildir.

C.7. Atık Pil ve Akümülatörler

İlimizdeki pil ve akümülatörlerin yönetimi Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği çerçevesinde yürütülmekte olup konuyla ilgili sayısal veriler aşağıdaki çizelge ve grafiklerde verilmektedir.

Çizelge C.52 – Yıllar itibariyle toplanan atık akü ve pil miktarı (kg)*
(Atık Yönetimi Uygulaması, 2020)

	2015	2016	2017	2018	2019
Atık Akü	706.313	837.050	911.854	727.861	1.311.274
Atık Pil	786	8.019	1.172	8.615	895

*Atık kodları:

160601 Kurşunlu piller ve akümülatörler

160602 Nikel kadmiyum piller

160603 Cıva içeren piller

160604 Alkali piller (16 06 03 hariç)

160605 Diğer piller ve akümülatörler

160606 Piller ve akümülatörlerden ayrı toplanmış elektrolitler

200133 16 06 01, 16 06 02 veya 16 06 03'un altında geçen pil ve akümülatörler ve bu pilleri içeren sınıflandırılmamış karışık pil ve akümülatörler

200134 20 01 33 dışındaki pil ve akümülatörler

C.8. Bitkisel Atık Yağlar

İlimizde oluşan bitkisel atık yağların yönetimi "Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında gerçekleştirilmektedir. Bu doğrultuda; ilimizde 6 adet lisanslı bitkisel atık yağ ara depolama tesisi bulunmakta olup lisanslı geri kazanım tesisi mevcut değildir.

Çizelge C.53 – 2019 yılı için atık bitkisel yağlarla ilgili veriler
(Atık Yönetim Uygulaması, 2021)

Bitkisel Atık Yağ Ara Depolama Lisansı Verilen Tesis Sayısı ¹	Toplanan Bitkisel Atık Yağ Miktarı (kg) ²		Lisans Alan Geri Kazanım Tesis Sayısı
	Kullanılmış Kızartmalık Yağ (20 01 26*)	Kullanım Ömrü Dolmuş Yağlar (20 01 25)	
6	587.382	4.545	-

¹ Bitkisel atık yağlar için 6.6.2015 tarihinden önce verilen Bitkisel Atık Yağ Geçici Depolama İzinleri dahil

² Atık Yönetim Uygulamasında beyan edilen atık miktarı stok hariç olarak değerlendirilmektedir.

C.9. Ömrünü Tamamlamış Lastikler

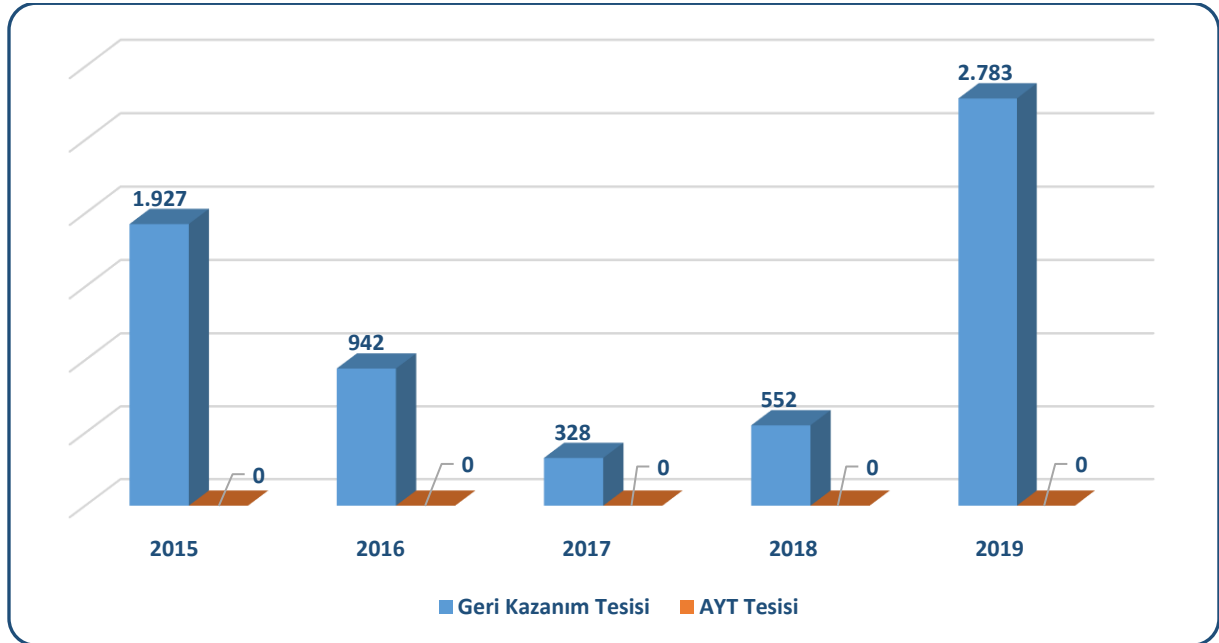
İlimizde “Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında yapılan çalışmalara göre Çizelge C.54, Çizelge C.55 ve Grafik C.46 oluşturulmuştur.

Çizelge C.54 –2020 yılında oluşan ömrünü tamamlamış lastikler ile ilgili veriler
(EÇBS, 2021)

ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ LASTİKLER (ÖTL)					
ÖTL Geçici Depolama Alanı Sayısı	Geçici Depolama Alanlarındaki ÖTL Miktarı (ton)	ÖTL Geri Kazanım Tesisi Sayısı	Geri Kazanılan ÖTL Miktarı (ton)	ÖTL Bertaraf Tesisi Sayısı	Bertaraf Edilen ÖTL Miktarı (ton)
3	11.840	1	4.317	-	-

Çizelge C.55 – Yıllar itibariyle geri kazanım tesislerine ve Atık Yakma Tesislerine gönderilen toplam ÖTL miktarları (ton/yıl)
(EÇBS, 2021)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Geri Kazanım Tesisi	369	1.927	942	328	552	2.783
AYT Tesisi	-	-	-	-	-	-

Grafik C.46 – Yıllar itibariyle geri kazanım tesislerine ve Atık Yakma Tesislerine gönderilen toplam ÖTL miktarları (ton/yıl)
(Atık Yönetim Uygulaması, 2021)

C.10. Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyalar

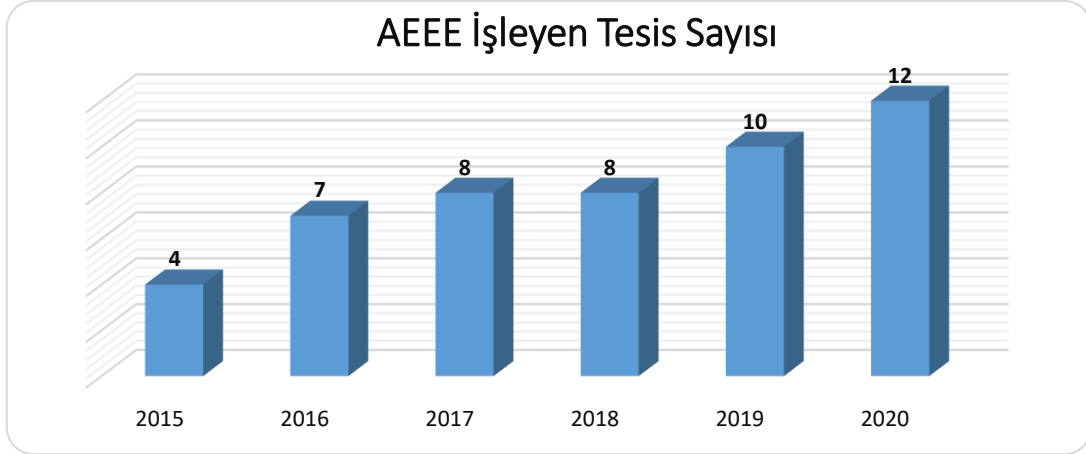
Avrupa Birliği'nin 2002/96/EC sayılı Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya Direktifi ile elektrikli ve elektronik eşyaların üretiminde kullanılan tehlikeli maddelerin kullanılmasını yasaklayan 2002/95/EC sayılı elektrikli ve elektronik eşyalarda bazı zararlı maddelerin kullanımının sınırlandırılmasına ilişkin direktiflerin ulusal mevzuatımıza uyumlaştırılması çalışmaları kapsamında "Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Kontrolü (AEEE) Yönetmeliği" hazırlanarak 22.05.2012 tarih ve 28300 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelik büyük ev eşyaları, küçük ev aletleri, bilişim ve telekomünikasyon ekipmanları, tüketici ekipmanları, aydınlatma ekipmanları, elektrikli ve elektronik aletler (büyük ve sabit sanayi aletleri hariç olmak üzere), oyuncaklar, eğlence ve spor aletleri, tıbbi cihazlar (implantasyon ürünleri ve hastalık bulaşıcı temaslarda bulunan ürünler hariç), izleme ve kontrol aletleri ve otomat sınıflarına dâhil olan elektrikli ve elektronik eşyalar ile elektrik ampulleri ve evsel amaçlı kullanılan aydınlatma gereçlerini kapsamaktadır.

Bursa ilinde Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Kontrolü (AEEE) Yönetmeliği kapsamında yapılan çalışmalara ait veriler aşağıda yer alan grafiklerde verilmiştir.

Grafik C.47 - Yıllar itibariyle atık elektrikli ve elektronik eşya toplama miktarları (ton)
(Atık Yönetim Uygulaması, 2021)

Grafik C.48 - Yıllar itibariyle AEEE işleyen tesis sayısı
(Atık Yönetim Uygulaması, 2021)

Çizelge C.56 –2020 yılı AEEE toplanan ve işlenen miktarlar
(Atık Yönetim Uygulaması, 2021)

Belediyeler Tarafından Oluşturulan AEEE'nin Toplandığı Getirme Merkezleri ¹ Sayısı	AEEE'lerin Toplandığı Aktarma Merkezleri Sayısı	Getirme Merkezlerinde ve Aktarma Merkezlerinde Biriken AEEE Miktarı (ton)	AEEE İşleme Tesisi Sayısı	İşlenen AEEE Miktarı (ton)
3	-	-	12	512

C.11. Ömrünü Tamamlamış Araçlar

“Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamında ilimizde mevcut durum Çizelge C.57’de verilmektedir.

Çizelge C.57 - 2020 yılı teslim alınan ÖTA sayısı
(Atık Yönetim Uygulaması, 2021)

ÖTA Teslim Yerleri Sayısı	ÖTA Geçici Depolama Alanı Sayısı	ÖTA İşleme Tesisi Sayısı	Teslim Alınan ÖTA Sayısı	İşlenen ÖTA Miktarı (ton)
1	3	10	-	15.085

C.12. Tehlikesiz Atıklar

Çizelge C.58 – 2019 yılı için sanayi tesislerinde oluşan tehlikesiz atıkların toplanma ve bertaraf edilmesi ile ilgili verileri
(Atık Yönetim Uygulaması, 2021)

Atık Kodu	Atık İşleme Yöntemi Kodu	Toplam (kg)
100102	D5	417.959
100202	R12	244.131
190814	D5	745.924
190805	R1	854.411

C.12.1 Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları

Çizelge C.59 –2020 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri, cüruf ve bertaraf yöntemi
(Kaynak, yıl)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı	Cüruf Miktarı	Bertaraf Yöntemi
Asil Çelik San. Tic. A.Ş.	371.449 ton/yıl	35.523 ton/yıl	Çevre ve Şehircilik Bakanlığının 08.07.2019 tarih ve 153511 sayılı Uygunluk yazısı ile cüruf yan ürün olarak değerlendirilmeye başlanmış olup yol, altyapı, dolgu, temel dolgu ve çeşitli inşaat işleri uygulamalarında yapay agrega olarak kullanılmaktadır.
Çemtaş Çelik Makine San. Ve Tic. A.Ş.	167.694 ton/yıl	33.359 ton/yıl	Geri Kazanım (Oretec Mineral San. Ve Tic. Ltd.Şti.)
TOPLAM	539.143 ton/yıl	68.882 ton/yıl	

C.12.2 Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül

Çizelge C.60 –2019 yılı termik santrallerde kullanılan kömür, oluşan cüruf ve uçucu kül miktarı
(Kaynak, yıl)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf (ton/yıl)
Çelikler Orhaneli Termik santrali	1.601.235	332.921	142.680
TOPLAM	1.601.235	332.921	142.680

C.12.3 Atıksu Arıtma Tesisi Çamurları

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	SAİS Kabini Durumu (var/yok)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/yıl)	Deşarj Ortamı
Bursa O.S.B.	Faal	85.000	Var	Fiziksel Kimyasal Biyolojik	2704,521	Ayvalı Dere (Susurluk Havzası)
Demirtaş O.S.B. (DOSAB)	Faal	83.000	Var	Fiziksel Kimyasal Biyolojik	937,531	Nilüfer Çayı
Hasanağa O.S.B	Faal	7.500	Yok	Fiziksel Biyolojik	483,100	Hasanağa Deresi
İnegöl O.S.B	Faal	130.000	Var	Modifiye Aktif Çamur	2396,495	Kalbur Deresi
Mustafakemalpaşa O.S.B	Faal	2.000	Yok	Fiziksel Biyolojik	56,640	Pınarlı Dere
Mustafakemalpaşa Mermerciler İhtisas O.S.B	-	-	-	-	-	-
Nilüfer O.S.B	Faal	800		Fiziksel Kimyasal	385.160	Ayafatma Deresi
Yenice Islah O.S.B	Yenice Islah O.S.B. bünyesinde atıksu arıtma tesisi olmayıp, Bölge sanayi tesislerinden toplanan atık sular İnegöl O.S.B. atıksu arıtma tesisine deşarj edilmektedir.					
Kayapa Islah O.S.B	Kayapa Islah O.S.B. bünyesinde atıksu arıtma tesisi olmayıp, Bölge sanayi tesislerinden toplanan atık sular Hasanağa O.S.B. atıksu arıtma tesisine deşarj edilmektedir.					
Yenişehir O.S.B	Faal	1.000	Yok	Kimyasal Biyolojik	53,60	Kocası Deresi
S.S. Yeşil Çevre Arıtma Tesisi İşletme Koop.	Faal	100.000	Var	Fiziksel Biyolojik	13.387	Deliçay
Bursa İhtisas Deri O.S.B	Faal	8.000	Yok	Fiziksel Kimyasal Biyolojik	167,856	Nilüfer Deresi
İnegöl Mobilya Ağaç İşleri İhtisas O.S.B	Proje aşamasında					
Bursa Tekstil Boyahaneleri İhtisas O.S.B	Faal değil					

C.13. Tıbbi Atıklar

Çizelge C.61 – 2020 yılında il sınırları içinde oluşan yıllık tıbbi atık miktarı
(Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2020)

İl/ilçe Belediyesinin Adı	Tıbbi Atık Yönetim Planı		Tıbbi Atık Taşıma araç sayısı		Toplanan tıbbi atık miktarı ton/yıl	Bertaraf Yöntemi		Bertaraf Tesisi Sterilizasyon/ Yakma		
	Var	Yok	Özel	Kamu		Yakma	Sterilizasyon	Belediyenin	Yetkili Firmanın	Tesisin Bulunduğu İl
Bursa Büyükşehir Belediyesi	x		x		4.678		x	x		Bursa

İlimizde tıbbi atıkların toplanması ve taşınması için Era Çevre Teknolojileri A.Ş. adına kayıtlı 8 adet lisanslı araç kullanılmaktadır.

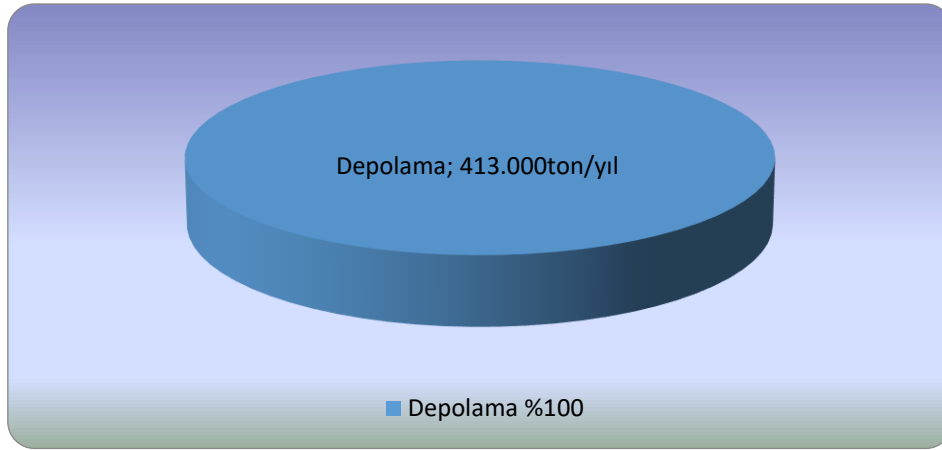
Çizelge C.62 - Yıllara göre tıbbi atık miktarı
(Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2020))

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Tıbbi Atık Miktarı (ton)	2.852	2.905	2.952	2.982	3.312	3.399	4.678

C.14. Maden Atıkları

Çizelge C.63 – 2020 yılında maden zenginleştirme tesislerinden kaynaklanan atık miktarı
(EÇBS, 2020)

İşlenen Cevherin Adı	Toplam Tesis Sayısı	Zenginleştirme Atığı Miktarı (ton/yıl)	Kategori A Tesis Sayısı	Kategori B Tesis Sayısı
Krom Cevheri (Kromit)	5	413.000	3	1
Olivin	1	2020 yılında faaliyet göstermemiştir.		1

Grafik C.49 – 2020 yılında madencilikte proses atıklarının bertarafı
(EÇBS, 2020)

	Maden Atık Depolama Tesisleri (Atık Barajı, Yığın Liçi, Asit Üreten Pasa Depolama Alanı) Sayısı	İnert Maden Atık Depolama Tesisleri Sayısı	Kapatılmış ve Rehabilit Edilmiş Maden Atık Depolama Tesisleri Sayısı (Atık Barajı, Yığın Liçi (Özütlemesi), Pasa Depolama Alanı)	Terkedilmiş Maden Atık Depolama Sahaları Sayısı (Atık Barajı, Pasa Depolama Alanı)
2020	5	79	-	-

C.15. Sonuç ve Değerlendirme

Çizelge C.64 – 2020 yılı itibariyle bulunan atık işleme tesisi sayısı
(Bursa ÇŞİM, 2021)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	133
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	32
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	-
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	-
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	-
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	171
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	12
Maden Atığı Bertaraf Tesisi Sayısı	1

Kaynaklar

Entegre Çevre Bilgi Sistemi
Atık Yönetim Uygulaması
Bursa Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı

Ç. BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALARIN ÖNLENMESİ ÇALIŞMALARI

Ç.1. Büyük Endüstriyel Kazalar

“Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik” kapsamında tehlikeli maddeleri bulunduran ya da bulundurması muhtemel kuruluşlar Yönetmeliğin bildirim maddesi uyarınca Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Entegre Çevre Bilgi Sistemi altında çalışan BEKRA Bildirim Sistemine bildirimlerini yapmakla yükümlüdür.

Çizelge Ç.65 – 2020 yılında BEKRA kuruluşlarının sayısı
(BEKRA, 2020)

KURULUŞ	SAYISI
Alt Seviye	7
Üst Seviye	11
TOPLAM	18

Çizelge Ç.66 – 2020 yılında BEKRA bildirimleri sorgulanan kuruluş sayıları
(BEKRA, 2020)

KURULUŞ	DENETİM SAYISI
Alt Seviye	7
Üst Seviye	11
Kapsam Dışı	521
TOPLAM	539

Ç.2. Sonuç ve Değerlendirme

“Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik” kapsamında İl Müdürlüğümüzce rutin denetimler yapılmakta olup il genelinde 7 adet alt seviyeli ve 11 adet de üst seviyeli kuruluş bulunmaktadır.

Kaynaklar

BEKRA Bildirim Sistemi

D. DOĞA KORUMA VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK

D.1. Flora

Bursa İli'nde 1808 damarlı bitki taksonu yayılış göstermektedir. Bu taksonların 140'ı endemik, 34'ü ise lokal endemiktir.

Isoetes olympica (Uludağ Çim Eğreltisi) ve *Amsonia orientalis* (Mavi yıldız) olmak üzere iki tür Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) kırmızı listesinde “CR-Nesli kritik derecede tehdit altında olan türler” kategorisinde yer almaktadır. *Rhus coriaria* (Sumak), *Luzula campestris* (Luzul otu) ve *Plantago lanceolata* (Damarlıca) türleri “VU-Hassas”; *Juglans regia* (Ceviz) ve *Alchemilla bursensis* (Bursa pençesi) türleri ise “NT-Nesli tehdit altına girebilir” kategorilerinde yer almaktadır. “LC-Asgari endişe” kategorisinde ise 121 tür bulunmaktadır.

Bursa'da yayılış gösteren 6 tür, Avrupa Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarının Korunması (BERN) Sözleşmesi'nin Ek-I / Mutlak Koruma Altındaki Bitki Türleri Listesi uyarınca koruma altındadır.

Takson Adı	Türkçe Adı	BERN
<i>Salvinia natans</i>	Su eğreltisi	EK-I
<i>Vaccinium arctostaphylos</i>	Likarpa	EK-I
<i>Teucrium lamiifolium</i> ssp. <i>Lamiifolium</i>	Kumacıotu	Ek-I
<i>Ophrys oestriifera</i> ssp. <i>Oestriifera</i>	Sinek salebi	Ek-I
<i>Cyclamen coum</i> ssp. <i>Coum</i>	Yer somunu	EK-I
<i>Verbascum afyonense</i>	Afyon sığırkuyruğu	EK-I
<i>Verbascum basivelatum</i>	Kadife sığırkuyruğu	EK-I

30 bitki türü ise “Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (The Convention on International Trade In Endangered Species of Wild Fauna and Flora - CITES)”nin Ek-II listesi uyarınca koruma altındadır. CITES Ek-II listesi, nesilleri mutlak olarak tükenme tehdidiyle karşı karşıya olmamakla birlikte, nesillerinin devamıyla bağdaşmayan kullanımları önlemek amacıyla ticaretleri belirli esaslara bağlanan türleri içerir.

Takson Adı	Türkçe Adı	CITES
<i>Galanthus elwesii</i>	Kardelen	Ek-II
<i>Galanthus gracilis</i>	İnce kardelen	Ek-II
<i>Galanthus plicatus</i> ssp. <i>Byzantinus</i>	Kardelen	Ek-II
<i>Sternbergia lutea</i>	Karanergis	Ek-II
<i>Anacamptis pyramidalis</i>	Sivrisalep	Ek-II
<i>Cephalanthera damasonium</i>	Ormankuşçuğu	Ek-II
<i>Cephalanthera longifolia</i>	Kuşu salebi	Ek-II
<i>Cephalanthera rubra</i>	Çamçiçeği	Ek-II
<i>Dactylorhiza iberica</i>	Kırım salebi	Ek-II
<i>Dactylorhiza maculata</i>	Benli balkaymak	Ek-II
<i>Dactylorhiza nieschalkiorum</i>	Kocadudaklı	Ek-II
<i>Dactylorhiza romana</i> ssp. <i>Romana</i>	Elcik	Ek-II
<i>Dactylorhiza x abantiana</i>	Abant balkaymağı	Ek-II
<i>Epipactis helleborine</i> ssp. <i>Bithynica</i>	Ulu bindallı	Ek-II
<i>Epipactis helleborine</i> ssp. <i>Helleborine</i>	Bindallı çiçeği	Ek-II

<i>Gymnadenia conopsea</i>	Başaksalebi	Ek-II
<i>Limodorum abortivum</i> var. <i>Rubrum</i>	Saçuzatan	Ek-II
<i>Ophrys apifera</i>	Arı salebi	Ek-II
<i>Ophrys speculum</i> ssp. <i>speculum</i>	Ayna salebi	Ek-II
<i>Orchis anatolica</i>	Arisalebi	Ek-II
<i>Orchis laxiflora</i>	Salep sümbülü	Ek-II
<i>Orchis mascula</i> ssp. <i>Pinetorum</i>	Er salebi	Ek-II
<i>Orchis pallens</i>	Solgun salep	Ek-II
<i>Orchis purpurea</i>	Hasancık	Ek-II
<i>Orchis tridentata</i>	Katran alacası	Ek-II
<i>Platanthera chlorantha</i>	Çarpık salep	Ek-II
<i>Serapias vomeracea</i>	Sağır kulağı	Ek-II
<i>Spiranthes spiralis</i>	İnci salebi	Ek-II
<i>Cyclamen coum</i> ssp. <i>Coum</i>	Yer somunu	Ek-II
<i>Cyclamen intaminatum</i>	Kayaburun	Ek-II

Bursa İli, iklimi, coğrafi konumu ve sahip olduğu topografik özellikler nedeniyle farklı vejetasyonlara ev sahipliği yapmaktadır.

Akdeniz iklim tipinin çeşitli versiyonlarının etkisi altında olan Eumediterranean biyoiklim katında *Phillyrea latifolia* ve *Quercus coccifera*'nın fizyonomiyi tayin ettiği pseudomaki toplulukları yaygındır. *Oleo-Ceratonion* ve *Quercion ilicis* alyansına bağlanan bu topluluklar antropojen etkilerden arındırıldığı takdirde klimaks olan orman vejetasyonuna doğru süksesyonel ilerleyişini devam ettirebilecektir.

Higrofil=Mezofil Karakterli Yaprak Döken Orman Vejetasyonu *Fagus*, *Carpinus*, *Castanea*, *Quercus*, *Tilia* vb. yapraklı türlerin bazen saf bazen karışık formasyonlarından oluşur. *Querco-Fagetea* ve *Quercetea pubescentis* sınıflarının hakim olduğu bu formasyonlar bölgenin klimaks toplulukları olup bölgenin genel iklimi üzerinde dengeleyici bir unsur olmaları nedeniyle yayılış alanlarının korunmasında ve geliştirilmesinde yarar vardır. *Abies nordmanniana* ssp. *equi-trojani*, *Pinus nigra*, *Pinus brutia* ve lokal olarak *P. pinea*'nın hakim olduğu doğal ibreli orman vejetasyonu orman rejimi altında olup özellikle *P. pinea* toplulukları aşırı yararlanma nedeniyle baskı altındadır.

Bursa İli 135 km kıyı bandına sahip olup, Eşkel'den başlayıp aralıklarla batıda Yeniköy'e kadar uzanan genişliği 50-500 m arasında değişen ve alçak tepelerden oluşan kumullar kıyıya paralel olarak uzanmaktadır. Kumul vejetasyonu, *Juncusağır*lıklı ön cephe kumul bitki örtüsü karaya doğru iyi gelişim gösteren *Lavandula pedunculata* ssp. *cariensis* sabit kumul topluluğuna geçiş yapar. Turizm baskısı altında olan kumullar da *Ammophiletea* sınıfına bağlı *Ammophiletalia* ordosu ve buna bağlı *Ammophilion* alyansı bireyselleşir.

Kumul vejetasyonunun devamı niteliğinde olan sahil sklerofil maki vejetasyonunda Akdeniz kumullarının karakteristik türü olan *Echium angustifolium*'a da yer yer rastlanır. *Lavandula* sabit kumulları içinde, yer yer *Fraxinus angustifolia*, *Populus alba* ve *Quercus robur*, *Paliurus spina-christi* toplulukları yer alır. Kumul hareketlerinin önlenmesi açısından bu toplulukların korunması ve izlenmesinde yarar vardır.

Sulak alan vejetasyonu özellikle İznik Gölü, Uluabat gölü ile bu gölleri besleyen dere ağzlarında, Nilüfer ve Kocaçay dere kenarlarında gelişim gösterir. Primer verimlilik ve diğer türlere sağladığı beslenme, barınma ve üreme alanı olanakları açısından son derece zengin ve dinamik olan bu vejetasyon tipinin korunması son derece önemlidir.

Karacabey-Yeniköy’de sahil kumulun 50-100 m gerisinde, Kocaçay’ın denize döküldüğü yerde, özellikle yağışlı kış mevsiminde toprak yüzeyinin su tabakasıyla kaplanmasıyla meydana gelen alanlarda gelişen **longoz (su basar) ormanları** hidroserin son safhası olan *Fraxinus angustifolia*, *Alnus glutinosa* ve *Populus alba*’dan oluşan klimaks ormanları oluşturmaktadır. Bulunduğu biyocografik bölge için ender ve nadir olan bu vejetasyon tipinin korunması ve İzlenmesi mutlak gerekliliktir.

Ekorşe çayır vejetasyonu özellikle 2.000 metreden sonra Uludağ’ın üst kesimlerinde yaygın olup biyolojik çeşitlilik açısından son derece zengindir. Bu yüksekliklerde dağın kuzey yamaçlarında çok güzel buzul yalakları görülür. Ayrıca karstik özellikte bazı göller ve bataklıklar da görülebilir. Şist arazi üzerinde birçok kaynak bulunmakta olup bunlar küçük ya da biraz daha büyük dere ve derecikler oluşturur. Son zamanlarda artan turizm ve yaylacılık faaliyetleri nedeniyle risk altındadır. Bu alanlar buzul ve buzul arası dönemlerden kalan çok sayıda relikt form içermesi açısından son derece önemlidir.

D.2. Fauna

Bursa ilinde yayılış gösteren omurgalı fauna türleri (iç su balıkları, amfibiler, sürüngenler, kuşlar, memeliler) ve uluslararası ölçekte koruma statüleri aşağıda verilmiştir.

Koruma statüleri için kullanılan kısaltmalara ilişkin açıklamalar:

IUCN: Uluslararası Doğa Koruma Birliği Nesli Tehdit Altındaki Türler Kırmızı Listesi (The IUCN Red List of Threatened Species™)

CR (Critically Endangered): Nesli kritik derecede tehdit altında olan türler

EN (Endangered): Nesli tehdit altındaki türler

VU (Vulnerable): Hassas

NT (Near Threatened): Nesli tehdit altına girebilir

LC (Least Concern): Düşük riskli (Asgari ölçüde tehdit altında)

BERN: Avrupa Yaban Hayatı ve Doğal Habitatlara Korunması Sözleşmesi (The Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats)

Ek-II: Mutlak koruma altındaki hayvan türleri

Ek-III: Koruma altındaki hayvan türleri

CITES: Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (The Convention on International Trade In Endangered Species of Wild Fauna and Flora)

Ek-I: 1: Bu türlerin nesli tehlike altındadır ve ticaretleri yasaktır.

Ek-II: Türlerin nesilleri mutlak olarak tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olmamakla birlikte, nesillerinin devamıyla bağdaşmayan kullarımlarını önlemek amacıyla ticaretleri belirli esaslara bağlanmıştır.

Ek-III: Taraflardan herhangi birinin aşırı kullanımını önlemek veya kısıtlamak amacıyla kendi yetki alanında düzenlemeye tabi tutulan ve ticaretinin denetime alınmasında diğer taraflar ile işbirliğine ihtiyaç duyduğu belirtilen bütün türleri kapsar.

D.2.1 İç Su Balıkları

Literatürde, Bursa ilinin balık faunası için 38 adet tür seviyesinde ve 4 adet alt tür seviyesinde olmak üzere toplam 42 takson verildiği saptanmıştır. Ancak, verilen türlerin bir kısmı günümüzde sinonim olmuş; alt türler ise tamamen kullanımdan kalkmıştır. Arazi çalışmaları sonucunda Bursa İlinde yayılış gösteren 38 tür belirlenmiştir.

Bu türlerden uluslararası koruma statüsüne sahip olanlar:

IUCN

CR: *Oxynoemacheilus simavica* (Simav çöpçüsü), *Oxynoemacheilus phoxinoides* (Çöpçü balığı)

EN: *Alburnus carinatus* (Manyas inci balığı)

VU: *Gobio cf. kovatschevi* (Varna dere kayası balığı), *Cyprinus carpio* (Sazan balığı)

NT: *Barbus niluferensis* (Simav bıyıklısı)

LC: 29 tür

BERN

Ek-III: *Rutilus frisii* (Akbalık)

CITES

Ek-II: *Esox lucius* (Turna)

D.2.2. Amfibiler

Literatür ve arazi çalışması kayıtlarına göre Bursa İli sınırları içerisinde 10 amfibi (iki yaşamlı) türü saptanmıştır. Bunlardan 5'i nesli tehdit altına girebilecek türlerdir.

IUCN

NT: *Ommatotriton ophryticus* (Karadeniz şeritli semenderi)

BERN

Ek-II: *Triturus karelinii* (Pürtüklü semender), *Hyla orientalis* (Ağaç kurbağası), *Pelobates syriacus* (Toprak kurbağası), *Rana dalmatina* (Çevik kurbağa)

D.2.3. Sürüngenler

Bursa İli sınırları içerisinde, literatür kayıtlarına göre 3 kaplumbağa, 14 kertenkele ve 14 yılan türü olmak üzere toplam 31 sürüngen türü yayılış göstermektedir. Arazi çalışmalarında ise sahada 30 tür tespit edilmiştir. Literatürde bildirilmiş olan türlerin 29'u sahada gözlenmiştir. Literatür kaydı bulunan *Eryx jaculus* ve *Telescopus fallax* türlerine sahada rastlanmamıştır. Arazi çalışmalarında saptanan *Vipera barani* (Baran Engereği) ise Bursa ili için yeni kayıttır.

IUCN

VU: *Testudo graeca* (Tosbağa)

NT: *Emys orbicularis* (Benekli kaplumbağa), *Vipera barani* (Baran engereği)

LC: 18 tür

BERN

Ek-II: 16 tür

Ek-III: 14 tür

CITES

Ek-II: *Testudo graeca* (Tosbağa)

D.2.4. Kuşlar

Bursa ilinde, farklı ailelerden toplam 268 kuş türüne ait kayıt bulunmaktadır. Bu türlerden nesli tehdit altında ve/veya uluslararası koruma statüsüne sahip olan türler:

EN: *Oxyura leucocephala* (Dikkuyruk), *Neophron percnopterus* (Küçük akbaba)

VU: *Pelecanus crispus* (Tepeli pelikan), *Puffinus yelkouan* (Yelkovan), *Aquila clanga* (Büyük orman kartalı)

NT: *Aythya nyroca* (Pasbaş patka), *Aegypius monachus* (Kara akbaba), *Coracias garrulus* (Gökkuzgun), *Falco vespertinus* (Aladoğan), *Ficedula semitorquata* (Alaca sinekkapan), *Gallinago media* (Büyük Suçulluğu), *Limosa limosa* (Çamurçulluğu), *Numenius arquata* (Kervançulluğu)

LC: 197 tür

BERN

Ek-II: 116 tür

Ek-III: 79 tür

CITES

Ek-I: *Pelecanus crispus* (Tepeli pelikan), *Falco peregrinus* (Gökdoğan)

Ek-II: 22 tür

D.2.5. Memeliler

Bursa ilinde 49 memeli türü tespit edilmiştir. Saz kedisi (*Felis chaus*), Yaban kedisi (*Felis silvestris*), Çöl sıçanı (*Meriones tristrami*), Akdeniz tarlafaresi (*Microtus guentheri*), Sakallı yarasa (*Myotis blythii*), Beyaz şeritli yarasa (*Pipistrellus kuhlii*), Göçmen sıçan (*Rattus norvegicus*), Akdeniz nalburunlu yarasası (*Rhinolophus euryale*), Kızıl sincap (*Sciurus vulgaris*) ve Cüce sivrifare (*Suncus etruscus*) ilde yayılış gösteren önemli türlerdir.

Uluslararası ölçekte koruma statüsüne sahip türler ise aşağıdaki şekilde kategorize edilmiştir:

VU: *Myotis capaccinii* (Uzunayaklı yarasa)

NT: *Miniopterus schreibersii* (Uzunkanatlı yarasa), *Rhinolophus euryale* (Akdeniz nalburunlu yarasası), *Nyctalus lasiopterus* (Büyük akşamcı yarasa), *Lutra lutra* (Su samuru)

LC: 51 tür

BERN

Ek-II: 17 tür

Ek-III: 14 tür

CITES

Ek-II: *Ursus arctos* (Boz ayı)

D.3. Ormanlar, Milli Parklar ve Tabiat Parkları

D.3.1. Ormanlar

Bursa'nın yüksek nüfus yoğunluğuna sahip olması ve devamlı göç alması, tarım potansiyelinin yanında bir endüstri şehri olması doğal habitatlar açısından olumsuzluklar yaratmaktadır. Bu bağlamda özellikle doğal alanların tarım alanlarına ve endüstri alanlarına çevrilmesi, doğal habitatların tahribini ve tür etkileşimini önemli oranda tehdit etmektedir.

Türkiye'nin ilk Milli parklarından biri olan Uludağ (11.338 ha) 1961 yılında koruma altına alınmış ve Milli Park sınırına kadar olan Uludağ yamaçları farklı zamanlarda Doğal Sit alanı ilan edilmiştir. Uludağ Bern sözleşmesine göre tehlike altında olan habitat ve türleri içermektedir. Uludağ'ın Milli Park sınırları içerisinde nadir, endemik ve sadece Uludağ'da yayılışı olan bitki türleri bulunmaktadır. Örneğin dağda 1980'den önce çok yaygın bulunan **Gentiana lutea** ssp. **symphyandra** (Sarı jensiyan) illegal şekilde aşırı toplama nedeni ile günümüzde çok lokal alanlara sığınmış durumdadır.

Bursa'nın Kemalpaşa ilçesi çevresi dünyanın ve Türkiye'nin en önemli bor ve mermer yataklarına sahiptir. Bu nedenle oluşan kirlenmeler ve atıklar çevre akarsulara (Kirmastıkaradere-Kocaçay) verilmekte olup balık ölümleri ve çevredeki işletmelerin duyarsızlığı doğal habitatların tahribine neden olmaktadır. (Foto mermer yatakları ve işletmeleri). Bu bölgede mermer ocaklarından uzak alanlar Bursa'nın en güzel meşe ve çok iyi boniteti olan kayın ormanlarına sahip alanlardır. Bu ormanların korunabilmesi için etrafında faaliyet gösteren mermer ocakları ve maden sahalarının mutlaka denetim altına alınması gerekir.

Diğer önemli bir alan Karacabey Yeniköy'deki Kocaçay Deltası ve burada yer alan kumul ve subasar (longoz) ormanlarıdır. Bu alanın hemen batısında yer alan Yeniköy beldesinde yazlık konutların hızla genişleyerek longoz ormanlarına dayanması büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Ayrıca kumullardan kum çekilmesi, bu alanların beldenin çöplük alanı olarak kullanılması, otlatma ve hayvancılık yapılması, kanalizasyonun bu kumullara bırakılması, Kemalpaşa ve çevresinin sanayi atıklarının Kocaçay'a atılması ile oluşan kirlilik, ülkemizde sadece 7 yerde bulunan subasar orman habitatlarını ve bu bölgede yer alan türlerin popülasyonlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Ülkemizde lokal olarak farklı alanlarda ve Bursa-Gemlik Körfezi yamaçlarında doğal olarak bulunan Pinus pinea-Fıstık çamı ormanlarının, bu bölgelerin yazlık turizme açık alanlar olması nedeniyle, tahribatının da göz ardı edilmemesi gerekir. Örneğin Fıstıklı üstlerinde global ölçekte tehdit altında olan endemik Centaurea hermanni ve popülasyonu giderek azalan Verbascum bugulifolium bu ormanlar içerisinde tehdit altında olan türlerdir.

D.3.2. Milli Parklar

D.3.2.1. Uludağ Milli Parkı

1/25.000 Ölçekli haritalar üzerinde yapılan ölçümlere göre Uludağ Milli Parkı; Greenwich meridyenine göre 29° 03' 16"- 29° 16' 34" doğu boylamlarıyla, 40° 03' 28"- 40° 10' 17" kuzey enlemleri arasındadır. Sahanın en alçak yeri Kaplıkaya'nın dereye birleştiği yer olup rakımı 400 m'dir. En yüksek yer ise 2.542 m rakımı olan Uludağ Tepedir.

Bilimsel, kültürel ve doğal kaynak değerlerinin gelecek kuşaklara bırakılması için koruma altına alınarak 1961 yılında Milli Park ilan edilmiştir. Uludağ ülkemizin önde gelen kış sporları ve kayak merkezidir. Büyük yerleşim yerlerine yakınlığı, kamp ve günübirlik kullanım alanlarının çokluğu nedeniyle Bursa ve çevre illerinin rekreasyonel isteklerine cevap vermektedir. Uludağ Milli Parkı'nın yıllık ziyaretçi sayısı 1.000.000 kişi civarındadır. Bursa'dan Milli Park giriş kapısına (Karabelen) 22 km'lik asfalt yol ile ulaşılabilen ve giriş kapısından sonra 11 km'lik asfalt yol ile Oteller Bölgesine ulaşılabilir. Bursa'dan Milli Parkın Sarıalan Kamp ve Günübirlik Kullanım Alanına 20 dakikalık teleferik yolculuğu ile de çıkılabilir.

Uludağ'ın eteklerinden zirveye doğru değişen iklimsel özellikler nedeniyle biyolojik çeşitlilik oldukça zengindir. Uludağ'da 104 endemik tür tespit edilmiş olup, bunun 32 adedi Uludağ endemiğidir. Ayrıca, küresel ölçekte nesli tehlike altında olan 3, Avrupa ölçeğinde ise 54 türün yaşam alanını oluşturmaktadır.

Alanda yer alan Bern Sözleşmesine göre tehlike altındaki habitatlar:

- Akdeniz dağlık sık *Nardus stricta* meraları,
- Batı Karadeniz doğu kayını ormanları,
- Batı Karadeniz göknar-doğu kayını ormanları,
- Batı Karadeniz'in alt kesimlerinde yetişen doğu kayını-göknar ormanları,
- Batı Karadeniz'in alt kesimlerinde yetişen göknar ormanlarıdır.

Milli Parkta, uluslararası ölçekte nesli tehdit altında olan (IUCN-VU) kelebek türlerinden Apollo Kelebeği'nin endemik bir alt türü olan *Parnassius apollo graslini* Oberthür, 1891 yayılış göstermektedir. Ayrıca Milli Park, dünyada sayıları azalma eğiliminde olduğundan yakın gelecekte nesli tehdit altına girmesi muhtemel kuş türlerinden Sakallı Akbaba (*Gypaetus barbatus*)'ya da ev sahipliği yapmaktadır.

Milli Park sahası içinde yaban domuzu, ayı, kurt, tilki, çakal, sansar, tavşan, gelincik, yılan, kurbağa, kertenkele, kaplumbağa, akbaba, dağ kartalı, ağaçkakan, baykuş, kumru, dağ bülbülü, serçe, tahtalı, keklük ve birçok kabuklu canlı, örümcek çeşitleri ve böcek türleri yaşamlarını sürdürmektedir. Ayrıca, Milli Parkta 46 tür kelebek ve 11 tür bombus arısı tespit edilmiştir.

Ayrıca Uludağ, ülkemizde yer alan 144 **Önemli Bitki Alanından (ÖBA)** biridir. Uludağ Sakallı Akbaba ve Kaya Kartalının üreme popülasyonlarını barındırması nedeniyle **Önemli Kuş Alanı (ÖKA)** olarak belirlenmiştir.

Milli Parkın bir başka özelliği de, Bursa ovasından Uludağ'ın doruklarına doğru değişen bitki topluluklarının meydana getirdiği orman kuşaklarıdır. Botanik bilimci MAYR'ın bitki kuşaklarını muhtelif yüksekliklerde karakterize etmesi bakımından Dünya Ormancılık Literatüründe özel bir önemi vardır (Lauretum, Castanetum, Fagetum, Abietum, Alpinetum).

12.762 ha alana sahip Uludağ Milli Parkı'nın %71'i orman, %28'i mera ve kayalık alanlar, %0,4'ü açık alanlar, %0,1'i su ile kaplı alan, %0,5'i yerleşim alanıdır.

Uludağ'ın zirvelerinde bir kısmı yazın kuruyan 9 adet buzul gölü (Sirk) mevcuttur. Buzulların Uludağ'ın yüksek kesimlerinde gelişmesi ve buzul aşındırması sonucu oluşan teknelerin sularla dolması sonucu oluşmuşlardır. En önemliler Karagöl, Kilimli göl, Aynalı göl ve Buzlu göldür.

D.3.3. Tabiat Parkları

D.3.3.1. Sadağı Kanyonu Tabiat Parkı

Sadağı Kanyonu, Orhaneli İlçe merkezine 6 km, Bursa İl Merkezine 56 km, İstanbul'a 299 km, Bilecik'e 151 km mesafe uzaklıktadır. Sadağı Kanyonuna kadar asfalt yolla ulaşmak mümkündür.

Mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı, II. Bölge Müdürlüğü Bursa Şube Müdürlüğü faaliyet alanında bulunan Sadağı Kanyonu, Orhaneli İlçesi mülki sınırları içinde yer almaktadır. Sadağı Kanyonuna özel araç dışında ulaşım bulunmamaktadır.

Doğal güzellikleri ile Türkiye'nin birkaç kanyonu arasında gösterilen Sadağı kanyonu, tarihi ve doğal güzellikler yanında birbirinden ilginç kaya şekilleri ile de dikkat çekmektedir. Alan içerisinde insan ve hayvan figürleri oluşturan kayalar, yerel halk tarafından benzerlik gösterdiği nesnenin ismiyle adlandırılmaktadır (Cadı kaya, Goril, Firavun, Deve kaya gibi). Alanın içerisinde tarihi kaya hamamları; civarında höyük, bazilika, sur ve yerleşim kalıntılarının yanında Roma İmparatoru Adrianus tarafından av mahalli olarak kullanılmış bölge yer almaktadır. Tarihi hamam Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce anıt olarak tescil edilmiştir.

D.3.3.2. Suuçtu Kanyonu Tabiat Parkı

Mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı II. Bölge Müdürlüğü Bursa Şube Müdürlüğü faaliyet alanında bulunan Suuçtu Tabiat Parkı, MustafaKemalpaşa mülki sınırları içinde yer almaktadır.

Suuçtu Tabiat Parkı, İlimiz Mustafakemalpaşa İlçe merkezine 17 km, Bursa İl Merkezine 93 km, İstanbul'a 336, Ankara'ya 476, Balıkesir İl Merkezine 93 km mesafe uzaklıktadır. Tabiat Parkına MustafaKemalpaşa İlçesinden itibaren Muradiye Sarnıç Köyü asfalt yolu ile ulaşmak mümkündür. Özel araç dışında, Belediye (Halk) Otobüsleri ile de Tabiat Parkı'na gidilebilmektedir.

Kentsel yapıya estetik ve işlevsel katkı sağlayan, kent insanına rekreatif imkanlar sunan Suuçtu Tabiat Parkı, özellikle sahip olduğu doğal, rekreasyonel ve görsel değerler ile ormanlık alanlar içerisinde tercih edilen, rekreasyonel kaynaklardan biridir. Alanın en önemli kaynak değeri 38 m yükseklikten dökülen Suuçtu Şelalesi'dir.

Kayın ormanları içinde yer alan Suuçtu Tabiat Parkı, Suuçtu şelalesinin yanısıra bol oksijenli havası ile doyumsuz doğal güzellikte bir alandır. Özellikle ulaşımın kolay, Mustafakemalpaşa ve Karacabey gibi tarıma dayalı sanayileşmesi yüksek ve nüfus yoğunluğu fazla olan yerleşim yerlerine yakın olması, günübirlik ziyaretçilerin Suuçtu Tabiat Parkını tercih etmelerinde etken olmaktadır. Ayrıca, Orta Doğu ülkelerinden gelen turistlerin de tabiat parkına yoğun ilgisi sözkonusudur.

Suuçtu Tabiat Parkı 1980 yılında mesire yeri olarak, 11.07.2011 gün ve 903 sayılı Bakanlık oluru ile Tabiat Parkı olarak tescil edilmiştir. Suuçtu Tabiat Parkı'nın sahip olduğu potansiyelin, koruma-kullanma dengesi içinde değerlendirilmesi amacıyla, Gelişme Planı hazırlanmıştır. Sahanın arazi çalışmalarında 1/25000 ölçekli orman amenajman planı, meşçere haritası ve topoğrafya haritalarından; planlama çalışmalarında ise 1/1000 ölçekli hâlihazır

haritalar ve 1/5000 ölçekli kadastro haritalarından faydalanılmıştır. Gelişme Planı, 26-03-2012 tarih ve B.23.0.DMP.0.10.02-415.01-14038 sayılı “Tabiat Parkları Gelişme Planı Teknik İzahnamesi”ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tabiat Parkı ve yakın çevresi 1.derece doğal sit alanıdır. Kaynak değeri 1 büyük 2 küçük şelale dışında alanı diğer ormanlık alanlardan farklı ve önemli kılan hassas, nadir ekosistem, habitat, ekolojik yapı ile doğal oluşum, endemizm vb özellikler bulunmamaktadır.

D.4. Çayır ve Mera

4342 Sayılı Mera Kanunu'nun 28.02.1998 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Meraların tespit, tehdit ve tahsis işlemlerinin yapılması için Kanun'un 6. maddesi gereği İllerde Mera Komisyonları kurulmuştur. Ayrıca Komisyona bağlı Teknik Ekipler oluşturulmuştur.

Tespit sonucu toplam 736 köyden 300 köyde mera, yaylak, kışlak ve umuma ait otlak ve çayır kaydına rastlanmamıştır. Diğer 436 köyde toplam 24.345,2 ha mera, yaylak, kışlak ve umuma ait otlak ve çayırların olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak mera parselleri küçük olduğundan kullanımı rantabl değildir. İyi sınıf ve büyük mera parselleri daha çok Karacabey, Mustafakemalpaşa ve Yenişehir İlçelerimizde bulunmaktadır.

İlimiz mevcut meraları aşırı ve düzensiz otlatamadan dolayı genel olarak zayıf ve orta sınıf vasfındadır. Ayrıca İlimiz sanayi bölgesi olmasından dolayı meralar üzerinde aşırı vasıf değişikliği talebi mevcut olup Mera Kanunu çıktığından bu yana 1797,68 ha mera alanının vasfı değiştirilmiştir.

D.5. Sulak Alanlar

D.5.1. Uluabat Gölü Sulak Alanı

Önemli sulak alanlarımızdan biri olan Uluabat Gölü Bursa kent merkezine 34 km mesafede olup, Marmara Denizi'nin 20 km güneyi, Kuş (Manyas) Gölü'nün yaklaşık 35 km doğusu ve Uludağ'ın 40 km batısında yer almaktadır. Avrupa'dan Asya'ya uzanan önemli kuş göç yollarından bir tanesinin üzerindedir. Göl alanı 120-240 km² arasında değişmektedir. Kabaca üçgen şeklinde olan gölün doğu-batı yönündeki uzunluğu yaklaşık 23 km, kuzey-güney yönündeki genişliği ise yaklaşık 10,5 km kadardır. Alanları 0,25 ha ile 190 ha arasında değişen büyüklükte 8 adayı içeren büyük ve sığ bir tatlı su gölüdür. Göl ortalama 3 m derinliğe sahiptir. Bu derinlik yaz aylarında 0,8-1 metreye kadar gerilemektedir. Gölün alan ve hacmi su seviyesine bağlı olarak değişir. Ancak kabaca alanı 135 km², hacmi ise 150 hm³'tür. Denizden yüksekliği yaklaşık 8 metredir. Gölün kıyılarında nilüferlerle kaplı koylar, geniş sazlıklar, söğütler ve tatlı su bataklıkları bulunur. Gölün güneybatı kısmında Mustafakemalpaşa Çayı ağzı ve çevresinde, Mustafakemalpaşa Çayı'ndan gelen sedimentin çökmesi nedeniyle büyük ve geniş bir delta oluşmuştur.

Uluabat Gölü; zengin tür çeşitliliğine sahip olması, önemli kuş göç yolu üzerinde bulunması, zengin bir flora ve faunaya sahip olması nedeniyle 15.04.1998 tarihinde Uluslararası Önemli Sahip Sulak Alan ilan edilerek Ramsar Sözleşmesi ile koruma altına

alınmıştır. Uluabat Gölü Yönetim Planı ise 27.12.2002 tarihinde yürürlüğe girmiş, 2007, 2011 ve 2015 yıllarında revize edilmiştir.

Uluabat Gölü Sulak Alanı, Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) kırmızı listesinde “Hassas-VU” ve “Tehdite Yakın-NT” kategorilerinde yer alan *Pelecanus crispus* (tepeli pelikan), *Hirudo medicinalis* (tıbbi sülük), *Sagittaria sagittifolia* ve *Stachys palustris* gibi türlere ev sahipliği yapmaktadır. Memeli ve kuş türlerinin biyolojik döngülerinin kritik safhaları açısından önemli bir alandır. *Lutra lutra* (su samuru) Uluabat Gölü'nün etrafında yaşayan ve uluslararası koruma altında olan türlerden biridir. Ayrıca birçok su kuşu alanı dinlenmek, kışı geçirmek ve üremek amacıyla kullanılmaktadır. 1998 yılı Uluabat Gölü üreyen kuşlar araştırmasına göre, alanda ulusal ve uluslararası öneme sahip 85 türden 5000 civarında çift üremektedir. Uluabat Gölü, *Phalacrocorax pygmeus*'un (küçük karabatak) ürettiği önemli alanlardan biridir. Alanda düzenli olarak yüksek sayılarda su kuşu bulunmaktadır. 1996 yılı Kış Ortası Su Kuşu Sayımlarında 429.437; 2002 yılında 25.000; 2007 yılında 55.089; 2013 yılında 37 türden 36.883; 2015 yılında ise 25 türden 86.187 su kuşu sayılmıştır.

2019 yılı Kış Ortası Kuş Sayımı(KOSK) çalışmalarında Uluabat Gölü sulak alanında 37 adet Türe ait 121.102 adet kuş sayımı gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca göl, balıkların üreme ve beslenmeleri açısından da önemli bir yaşam alanıdır.

D.5.2. İznik Gölü Sulak Alanı

İznik Gölü, 40° 26' kuzey enlemleri ile ve 29° 32' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Bursa'ya 45 km mesafededir. Göl, doğu-batı doğrultusunda 32 km; kuzey-güney doğrultusunda ise 12 km genişliğindedir ve gölün denizden yüksekliği yaklaşık 87 metredir. Gölün en derin noktası 84 metre derinliktedir. Su seviyesinde 330 km²'lik bir yüzey alanına sahip olan göl, toplam 936 km²'lik bir yağış alanına sahiptir. Tanımlanan bu boyutlar içerisinde 12,2 milyar metreküp su hacmine sahip olmakla birlikte, yıllık su verimi 80 milyon metreküptür. Gölün mülkiyeti hazineye aittir.

Yaklaşık üçte birini İznik Gölü yüzey alanının oluşturduğu yağış havzasında 69 adet yerleşim birimi bulunmakta olup bunlardan Orhangazi ve İznik başta olmak üzere 19 tanesinin göle kıyısı bulunmaktadır.

İznik Gölü, gerek kapladığı alan, gerekse de topladığı su miktarı ile ülkemizin beşinci, Marmara Bölgesi'nin ise en büyük doğal tatlı su gölüdür. İznik Gölü, sadece su kapasitesi ile ilgili özellikleriyle değil; sulama, endüstri suyu temini, su ürünleri üretimi, yüzme, amatör balıkçılık, su sporları ve günü birlik tatil olanakları ile tarım, endüstri ve sosyal aktiviteler yönüyle bulunduğu yöre için oldukça önemli bir göldür. Gölün çevresindeki tarımsal ve endüstriyel faaliyetler ile kentleşme sonucunda ortaya çıkan atıklar, gölü besleyen derelere veya doğrudan göle verilmektedir. Bu nedenle göl, son yıllarda hızlı bir kirlenme sürecine girmiştir. Bununla birlikte, gölden başta tarımsal sulama olmak üzere mevcut faydalanım da devam etmektedir. İznik depresyonunun batısından yük ve yolcu trafiğinin çok yoğun olduğu İstanbul- Bursa karayolu geçmektedir. Depresyonun doğu bölümü ve İznik ilçesi ise fazla işlek olmayan sapa bir yol üzerindedir. Ancak İznik kenti, yüzyıllar boyu tarih sayfalarının başköşelerinde yerini almış, dört imparatorluğa başkentlik yapmış, Roma İmparatorluğu'ndan Osmanlı İmparatorluğu'na kadar olan tarihi dönemde

dini, ticari ve idari yönden son derece önemli bir merkez olmuştur. Günümüzde ise zengin tarihi dokusu, arkeolojik alanları, kış ve yaz sporlarına elverişli dağları, sağlık turizmi için gerekli olan termal bölgeleri ve kıyı turizmüne alternatif bölgeleriyle önemli bir turizm potansiyeline sahiptir.

İzник Gölü Sulak Alanı, çok farklı habitat tiplerine ev sahipliği yaptığından, fauna ve flora açısından oldukça zengin bir bölgedir. Mülga Orman ve Su İşleri Bakanlığı II. Bölge Müdürlüğüne 2012-2013 yıllarında gerçekleştirilen “İzник Gölü Sulak Alan Yönetim Planı Projesi İzник Gölü Sulak Alan Alt Havzası Biyolojik Çeşitlilik Araştırma Alt Projesi” kapsamında, alanda 11 familyaya ait 24 sürüngen türü; 5 familyaya ait 8 iki yaşamlı türü; 44 familyaya ait 172 kuş türü ve 16 familyaya ait 37 memeli türünün yayılış gösterdiği belirlenmiştir. Sonuç olarak; İzник Gölü Sulak Alanı ve çevresinde toplam (balıklar hariç) 76 familyaya ait 241 omurgalı tür belirlenmiştir. Tüm Türkiye’deki (balıklar hariç) omurgalı tür sayısı dikkate alındığında, İzник Gölü ve çevresinde Türkiye’deki omurgalı türlerinin yaklaşık 1/3’üne rastlanıldığı sonucuna varılmaktadır. Bölgede tanımlanan 19 balık türünün 5’i endemik, 1 tanesi de Bern Sözleşmesi Ek-III kapsamında yer almakta olduğundan, endemik tür bulunması bakımından önemli bir alandır. Saha çalışmalarından elde edilen bulgulara göre, bölgede, 16 takım ve 44 kuş familyasına ait toplam 172 kuş türünün olduğu belirlenmiştir. Bu kuş türlerinden 50 tanesi su kuşu, 122 tanesi de karasal kuşlar kategorisinde yer almaktadır. Buna göre, bölgede varlığı tespit edilen kuş türü sayısı, Türkiye ornitofaunasına kayıtlı kuş türü sayısının (463 kuş türü) yaklaşık % 37’sidir (yaklaşık 1/3’ ü). Bu açıdan bakıldığında, bölgenin kuş türü çeşitliliğinin zengin olduğu sonucuna varılmaktadır. Alanda Avrupa ölçeğinde koruma önceliği olan türler kategorisinde yer alan *Phalacrocorax pygmeus* (cüce karabatak), *Aythya nyroca* (pasbaş patka) ve *Circus macrourus* (bozkır delicesi) türlerinin yer alması, alanın önemli kuş alanı olarak nitelendirilmesini sağlamaktadır. İzник Gölü Sulak Alanı’nda yapılan floristik çalışmalar sonucunda 88 familyaya ait 497 tür ve tür altı seviyede takson tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 11’i ülkemize özgü endemiktir ve endemizm oranı %4.97’dir. Alandan tespit edilen ve lokal endemik olan *Rumex bithynicus* “CR”; bölgesel endemik olan *Verbascum bombyciferum* ve *Lathyrus undulatus* “VU”, geniş yayılışlı endemiklerden *Verbascum lagurus* “NT”; diğerleri ise “LC” kategorilerinde yer almaktadırlar.

2019 yılı Kış Ortası Kuş Sayımı(KOSK) çalışmalarında İzник Gölü sulak alanında 20 adet türe ait 5.070 adet kuş sayımı gerçekleştirilmiştir.

13.08.2018 tarih ve 142628 sayılı Tarım ve Orman Bakanlığının olurları ile Ulusal Önemli haiz sulak alan olarak tescil edilmiştir. Sulak Alan Yönetim Planı çalışmaları devam etmektedir.

D.5.3. Koçacay Deltası Sulak Alanı

Başta Susurluk Irmağı ve Nilüfer Çayı olmak üzere Güney Marmara akarsularının büyük bölümünün birleşmesiyle oluşan Kocaçay, Bursa’nın Karacabey ilçesine bağlı Yeniköy yakınlarında Marmara Denizi ile buluşmaktadır. Bu buluşma noktasında bulunan ve ülkemizde yer alan 135 uluslararası öneme sahip sulak alandan biri olan Kocaçay Deltası, barındırdığı doğal yaşam alanlarının çeşitliliği bakımından eşsiz bir zenginliğe sahiptir. Delta, kumul bitkileri, bataklıkları, longoz ormanları ve gölleriyle farklı habitatlara ev sahipliği yapmaktadır. Kocaçay Deltası Sulak Alanı’nda Dalyan, Poyraz ve Arapçiftliği gölleri yer almaktadır. Göller, sazlık ve çoğu yerde bir metre derinliğindeki su tabakasıyla kaplı dişbudak (*Fraxinus sp.*), kızılgağaç (*Alnus glutinosa*) ve söğütlerden (*Salix sp.*) oluşan

longoz ormanlarıyla çevrelenmiş durumdadır. Delta nilüfer, sümbül, göl soğanı ve tavşanmemesi gibi sucul bitkilere de ev sahipliği yapmaktadır. Delta, ayrıca, yılan balıklarının (*Anguilla anguilla*) yaşam döngüleri için çok önemli bir alandır. Üreme döneminde Meksika Körfezi'nden yola çıkan yılan balıkları, Atlantik Okyanusu, Akdeniz, Ege ve Marmara Denizlerini aştıktan sonra Kocaçay Deltası kıyılarına gelirler. Gölle deniz arasındaki kumulu sürünerek aşar ve bölgedeki göllere yumurtalarını bıraktıktan sonra yaşam alanları olan Meksika Körfezi'ne geri dönerler.

Kocaçay Deltası, kuş göç yolları üzerinde bulunması nedeniyle, önemli bir sulak alandır. Kocaçay Deltası'nda 14 ordo ve 44 familyaya ait 114 kuş türü tespit edilmiştir. Deltada yapılan çalışmalarda 38 türün yerli (deltada üreyen), 22 türün yaz göçmeni, 11 türün kış göçmeni, 16 türün transit tür olduğu tespit edilmiştir. 27 türün arazide 1 veya 2 kez gözlenmeleri nedeniyle statüleri hakkında karar verilememiştir. 114 kuş türünden 46'sı su kuşu olup, bu su kuşlarından 12'si deltada üremektedir. Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) kriterlerine göre deltada tespit edilen 114 türden 110'u "Düşük Riskli-LC", 2'si "Hassas-VU", 1'i de "Tehdide Yakın-NT" kategorisinde yer almaktadır. "Hassas-VU" tehlike sınıfında yer alan türler *Pelecanus crispus* (Tepeli pelikan) ve *Aquila clanga* (Büyük bağırğan kartal)'dır. *Aythya nyroca* (Pasbaş patka) ise "Tehdide Yakın-NT" olarak değerlendirilmiştir. Alan; *Ciconia nigra* (Kara leylek), *Glareola pratincola* (Bataklik kırlangıcı), *Charadrius alexandrinus*'un (Kesik kolye yağmur kuşu) üreyen popülasyonlarıyla Önemli Kuş Alanı (ÖKA) statüsü kazanmıştır.

2019 yılı Kış Ortası Kuş Sayımı (KOSK) çalışmalarında Kocaçay Deltası sulak alanında 26 adet Türe ait 8.310 adet kuş sayımı gerçekleştirilmiştir.

13.08.2018 tarih ve 142318 sayılı Tarım ve Orman Bakanlığının olurları ile Ulusal Önele haiz sulak alan olarak tescil edilmiştir. Sulak Alan Yönetim Planı çalışmaları devam etmektedir.

D.6. Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

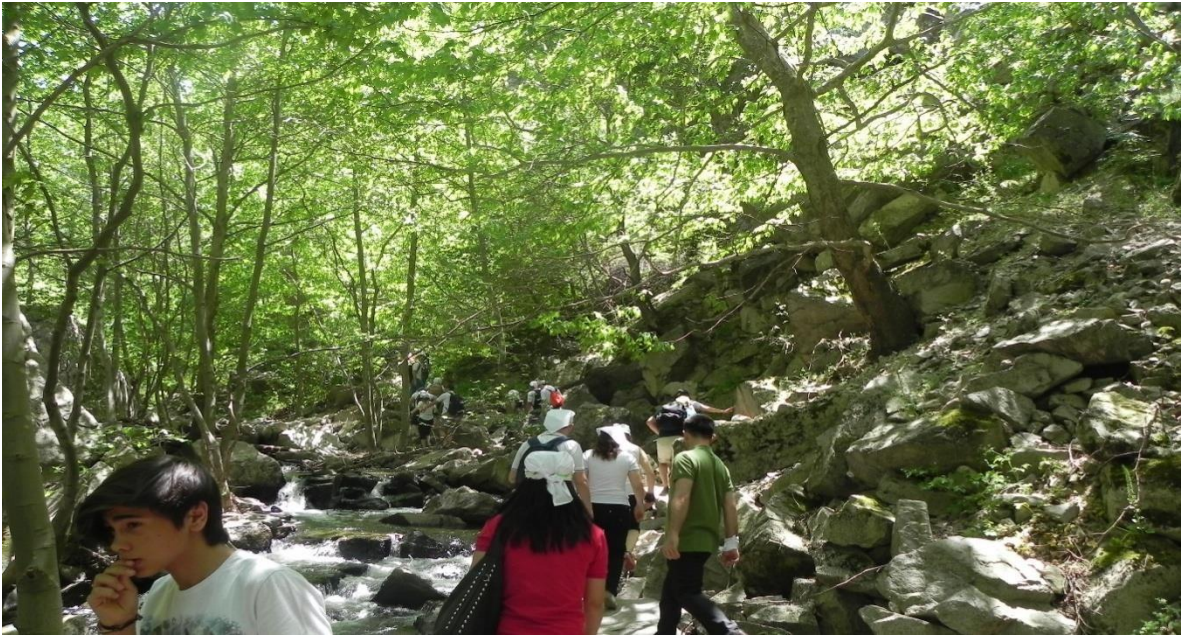
İlimiz sınırları içerisinde 1 adet Milli Park 2 adet Tabiat Parkı ve 1 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası bulunmaktadır. Bursa ilinin toplam yüz ölçüsünün %8,6'sı korunan alandır.

Uludağ Milli Parkı: Bursa ili Osmangazi, Yıldırım, Kestel, Keles, İnegöl sınırları içerisinde bulunmaktadır. Uludağ Milli Parkı'nın en yüksek noktası 2.543 m olup alanı 12.762 ha'dır. Milli Parkın Uzun Devreli Gelişme Planı bulunmakta olup; alan içerisinde 1320 bitki türü tespiti yapılmış olup; 30 tanesi Uludağ endemiği, 141'i Türkiye endemiği olmak üzere 171 endemik bitki türüne sahiptir. Endemik türlerin korunması amaçlı teknik personelce belirli zaman periyotların da izleme çalışmaları devam etmektedir.

Sadağı Kanyonu: Bursa İli Orhaneli ilçe sınırlarında içerisinde yer almaktadır. Tabiat Parkının toplam alanı 436 ha olup; Alan Gelişme planı hükümleri doğrultusunda yönetilmektedir. Koruma Çalışmaları kapsamında 142 adet bitki türü ile 13 adet fauna tespiti yapılmıştır. Endemik olarak bulunan fauna türlerinden Lutra lutra (su samuru) izleme çalışması devam etmektedir.

Suuçtu Tabiat Parkı: Bursa ili Mustafakemalpaşa ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. Tabiat parkının Toplam alanı 43 ha olup, Suuçtu Şelalesinin bulunduğu yer ve çevresi Nitelikli Koruma alanıdır. Alanın Gelişme Planı mevcut olup, Plan hükümleri kapsamında koruma çalışmaları devam etmektedir.

D.6.1. Tabiat Anıtları

İlimiz sınırları içerisinde Mustafakemalpaşa İlçesinde Ayıni Mağarası, Osmangazi İlçesi Avdancık Mağarası ve İnegöl İlçesi Oylat Mağarası olmak üzere toplamda 4 adet anıt tescilli mağara bulunmakta olup ayrıca yetkimiz dahilinde ki Yalova İlinde, Merkez, Soğucak Mağarası bulunmaktadır.

İlimiz sınırları içerisinde Mustafakemalpaşa İlçesi Ayvaini Mağarası, Mustafakemalpaşa İlçesi Çavuşköy yakınındaki mağara, Keles İlçesi Gavurini Mağarası ve İznik Elmalı Mahallesiindeki mağara olmak üzere 4 adet mağara ve bölgesinin tescillenerek doğal sit olarak ilan edilmesi yönünde müracaat bulunmakta olup çalışmalar devam etmektedir.

D.6.2. Tabiatı Koruma Alanları

İlimizde, tabiatı koruma alanı bulunmamaktadır.

D.6.3. Anıt Ağaçlar

Anıt ağaçlar başlığı altında, doğal yapısı, ölçüleri ve diğer özellikleri bakımından anıtsal nitelikler kazanmış ve Kültür ve Tabiat Varlıkları tarafından tescilli yapılmış ağaçlardan bahsedilmektedir. Bunlar Çınar (Platanus), Selvi, Manolya (Magnolia), Meşe (Quercus) vs. türü ağaçlardan meydana gelmektedir.

İlimiz sınırları dahilinde 1.250 adet tescilli ağaç, 14 adet ağaç topluluğu mevcuttur. İlimizde yüzlerce yıllık yaşamlarıyla birer doğal anıt durumunu alan çok sayıda çınar vardır. Bunlardan bazıları şunlardır;

Orhan Camisi Çınarı: 569 yaşında dip çevresi 12 m. olan ulu bir çınardır.

Ulufeli Çınar: Oto garajı yakınındaki bu ağacın Yıldırım Beyazıt zamanında dikildiği söylenir. Dip çevresi 21,5 m olan ağacın gövdesinde geniş bir kovuk vardır.

İnkaya Çınarı: 600 yaşında olduğu hesaplanan İnkaya Çınarı'nın dip çevresi 9,2 m, çapı ise 3 m'dir. Turistlerin çok ilgisini çeken bu ağacın çevresinde 1964'te duvarlar örülmüş ve piknik masaları yerleştirilmiştir. İnkaya Çınarı'nın üzerinde sonradan yaptırılan bir de çeşme bulunmaktadır. İnkaya Çınarı çevre düzenlemesi 1991 yılında Osmangazi Belediyesi tarafından yaptırılmıştır.

Karacabey Bayramdere Mahallesinde aynı bölgede 1.100, 900, 610 ve 600 yaşlarında 2, 5 ile 3 m gövde çapında, 16 ile 25 m tepe çaplarında olan 4 adet çınar bulunmakta olup, bu çınarların bulunduğu bölge koruma altına alınmıştır.

Bunlardan başka İlimizde Tophane Semtindeki Kavaklı Camisi Çınarı ile Muradiye Türbesi, Tahtakale Camisi avlusu ve Setbaşı meydanındaki çınar ağaçları bulunmaktadır.

D.6.4. Özel Çevre Koruma Bilgileri

İlimizde, özel çevre koruma alanı bulunmamaktadır.

D.6.5. Doğal Sit Alanları

Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünleri olup yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari v.b. özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gereken alanlar olarak tanımlanabilen Sit Alanları, *Kentsel Sit*, *Tarihi Sit*, *Arkeolojik Sit* ve *Doğal Sit* başlıkları altında incelenmektedir.

Doğal Sit: Bilimsel muhafaza veya doğal güzellik açısından istisnai evrensel değeri olan alanlardır. Bursa merkez, ilçe ve köylerinde bulunan doğal sit alanları çizelgede de verilmiştir.

Çizelge D.67 - Bursa merkez, ilçe ve mahallelerinde bulunan doğal sit alanları

Uludağ	Merkez	1.Derece Doğal Sit Alanı
Balat	Nilüfer	1.Derece Doğal Sit Alanı
Cephanelik	Nilüfer	1.Derece Doğal Sit Alanı
Paşa Çiftliği-Acemler-Veledrom	Nilüfer-Osmangazi	1.Derece Doğal Sit Alanı
Soğanlı Botanik Parkı	Osmangazi	Sürdürülebilir KKA-Nitelikli DKA
Pınarbaşı	Merkez	1.Derece Doğal Sit Alanı
Ürünlü Gençlik Parkı	Nilüfer	1.Derece Doğal Sit Alanı
Cerrah	İnegöl	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Gedelek Pınarbaşı	Orhangazi	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Suçtu Şelalesi	M Kemalpaşa	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Tatkavaklı	M Kemalpaşa	1.Derece Doğal Sit Alanı
Çamlık(Karacabey Parkı)	Karacabey	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Yeniköy-Malkara Boğaz	Karacabey	1.Derece Doğal Sit Alanı
Keramet Sıcaksu	Orhangazi	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Ankara Yolu Kuzeyi	Merkez	3.Derece Doğal Sit Alanı
Ankara Yolu Güneyi	Merkez	3.Derece Doğal Sit Alanı
Teferruç	Yıldırım	3.Derece Doğal Sit Alanı
Zümrütevler	Yıldırım	3.Derece Doğal Sit Alanı
Yenimahalle	Yıldırım	3.Derece Doğal Sit Alanı
Kumyaka	Mudanya	Sürdürülebilir KKA
Umurbey	Gemlik	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Dobruca	Osmangazi	Birden Fazla Derecesi Olan Doğal Sit Alanı

Çekirge-Kükürtlü Sıcaksu Alanları	Osmangazi	Birden Fazla Derecesi Olan Doğal Sit Alanı
Hamalıkızık-Derekızık Çevresi	Yıldırım-Kestel	Birden Fazla Derecesi Olan Doğal Sit Alanı
Karacabey Harası	Karacabey	Birden Fazla Derecesi Olan Doğal Sit Alanı
Akarca	M Kemalpaşa	Birden Fazla Derecesi Olan Doğal Sit Alanı
Zeytinbağı	Mudanya	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Gümüštepe	Nilüfer	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Şirinevler	Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Soğukpınar	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA

Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü) ihalesi yapılan “Bursa ve Yalova İlleri Doğal Sit Alanlarının Ön Değerlendirilmesi Projesi” işi kapsamında Bursa ve Yalova İli içerisindeki bütün sit alanları yeniden değerlendirilmiş, proje kapsamında hazırlanmış olan 29 Gruba ait raporlar ve alanlara ait sınırların yeniden tescil işlemleri devam etmektedir.

Bursa ve Yalova İlleri Ekolojik Temelli Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında 29 gruptan ve 6. Grup olan Uludağ ve Etekleri kendi içerisinde 94 alt gruptan oluşmaktadır.

Ayrıca 2. İhalesi yapılan “Bursa ve Yalova İlleri Doğal Sit Alanlarının Ön Değerlendirilmesi Projesi” işi kapsamında hazırlanmış olan 4 Gruba ait raporlar ve söz konusu alanlara ait sınırların tescil işlemleri devam etmektedir.

Çizelge D.68 - Bursa merkez, ilçe ve mahallelerinde bulunan doğal sit alanları

Grup-1	Hürriyet-Ziraat	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-2	Şirinevler	Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-3	Hacıvat Deresi	Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-4	Soğanlı Botanik Parkı	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-5	Gökdere	Osmangazi-Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA
Grup-6	Uludağ ve Etekleri	Nilüfer-Osmangazi-Yıldırım-Kestel-İnegöl	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA-Kesin Korunacak Hassas Alan
Grup-7	Gümüštepe	Nilüfer	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-8	Cerrah	İnegöl	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-9	Umurbey	Gemlik	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-10	Gedelek	Orhangazi	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-12	Keramet	Orhangazi	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-13	İznic	İznic	Sürdürülebilir KKKA
Grup-15	Kocaçay Deltası	Karacabey-Mudanya	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA-Kesin Korunacak Hassas Alan
Grup-16	Tigem Çiftliği	Karacabey	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-17	Karacabey Parkı	Karacabey	Sürdürülebilir KKKA
Grup-18	Tirilye-Kumyaka	Mudanya	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-19	Sadağı Kanyonu	Orhaneli	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA-Kesin Korunacak Hassas Alan
Grup-20	Balat Kent Ormanı	Nilüfer	Nitelikli DKA
Grup-21	Ürnlü	Nilüfer	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-22	Ayıını-Ayvaini Mağarası	Mustafakemalpaşa	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-23	Garipçetekke	Mustafakemalpaşa	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-24	Tümbüldek Kaplıcaları	Mustafakemalpaşa	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-25	Suuçtu Şelalesi	Mustafakemalpaşa	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-26	İnegazi	Nilüfer	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-27	Cephanelik	Nilüfer	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-28	Hamitler	Osmangazi	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-29	Kurşunlu	Karacabey	Nitelikli Doğal Koruma Alanı

Çizelge D.69 - Bakanlıkça tescil edilen sit alanları (17 BÖLGE):

Grup-1	Hürriyet-Ziraat	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-2	Şirinevler	Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-3	Hacıvat Deresi	Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-4	Soğanlı Botanik Parkı	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-5	Gökdere	Osmangazi-Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA
Grup-6	Soğukpınar	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-7	Gümüštepe	Nilüfer	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-8	Cerrah	İnegöl	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-9	Umurbey	Gemlik	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-10	Gedelek	Orhangazi	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-12	Keramet	Orhangazi	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-13	İznik	İznik	Sürdürülebilir KKKA
Grup-17	Karacabey parkı(Çamlık)	Karacabey	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-18	Tirilye-Kumyaka	Mudanya	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-19	Sadağı Kanyonu	Orhaneli	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA- Kesin Korunacak Hassas Alan
Grup-24	Tümbüldek Kaplıcaları	Mustafakemalpaşa	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-25	Suuçtu Şelalesi	Mustafakemalpaşa	Nitelikli Doğal Koruma Alanı

Çizelge D.70 - Bursa ilinde tescil edilmek üzere Bakanlığa gönderilen sit alanları (11 Bölge)

Grup-6	Uludağ ve Etekleri	Nilüfer-Osmangazi- Kestel	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA- Kesin Korunacak Hassas Alan
Grup-15	Kocaçay Deltası	Karacabey-Mudanya	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA- Kesin Korunacak Hassas Alan
Grup-16	Tigem Çiftliği	Karacabey	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-20	Balat Kent Ormanı	Nilüfer	Nitelikli DKA
Grup-21	Ürnlü	Nilüfer	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
Grup-22	Ayını-Ayvaini Mağarası	Mustafakemalpaşa	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-23	Garipçetekke	Mustafakemalpaşa	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-26	İnegazi	Nilüfer	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-27	Cephanelik	Nilüfer	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-28	Hamitler	Osmangazi	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
Grup-29	Kurşunlu	Karacabey	Nitelikli Doğal Koruma Alanı

Çizelge D.71 - Bursa İlinde 6 Grup İçerisinde Tescil Edilmek Üzere Bakanlığa Gönderilen Sit Alanları (22 Bölge)

6-1_3 ve 6-11	Derekızık Cıvarı	Yıldırı-Kestel	Sürdürülebilir KKKA- Kesin KHA
6-51, 6-17, 6-49 ve 6-1_6	Saitabat	Kestel	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
6-16 ve 6-48	Saitabat-Orhaniye-Osmaniye	Kestel	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
6-47 ve 6-1_2	Alaçam	Kestel	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
6-60	Buski Arıtma Tesisleri	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA
6-61	İnkaya	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA
6-75	Yiğitalı	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA
6-15, 6-72, 6-73 ve 6-74	Hüseyinalan ve Kirazlı	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
6-74_2	Soğukpınar	Osmangazi	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
6-29 ve 6-43	Hüdavendigar ve Dobruca	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
6-33	Acemler Kavşağı ve Etrafı	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
6-7	Gümüštepe	Nilüfer	Sürdürülebilir KKKA
6-62	Oduluk	Nilüfer	Sürdürülebilir KKKA
6-63 ve 6-64	Oduluk	Nilüfer	Sürdürülebilir KKKA
6-65	Oduluk	Nilüfer	Sürdürülebilir KKKA
6-66_3	Oduluk	Nilüfer	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
6-66_1, 6-66_2 ve 6-66_4	Muhtelif Mahalleler	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
6-82	Kirazlı (Senatoryum)	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
6-83	Kirazlı (Sarıalan)	Osmangazi	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
6-84	Kirazlı (Kadiyayla Teleferik İstasyonu)	Osmangazi	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
6-85	Kirazlı (Bakacak)	Osmangazi	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
6-90, 6-91, 6-92, 6-93 ve 6-94	Kirazlı (Oteller Bölgesi)	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA

Çizelge D.72 - Bursa İlinde Tescil Edilmek Üzere Bakanlığa Gönderilecek Osmangazi Uludağ Mahalleleri Sit Alanları (10 Bölge)

6-14 ve 6-71	Tuzaklı	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA
6-18 ve 6-69	Karaislah	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA
6-67 ve 6-68	Gökçeören	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA
6-76	Mürseller	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA
6-77	Kirazlı	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA
6-78 ve 6-79	Süleymaniye	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA
6-86	Güneybayırı	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA
6-87	Bağlı Yaylası	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA
6-88	Bağlı	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA
6-70 ve 6-89	Çaybaşı	Osmangazi	Sürdürülebilir KKKA

Çizelge D.73 - Bursa ilinde tescil edilmek üzere Bakanlığa gönderilecek diğer sit alanları (16 Bölge)

6-57, 6-58 ve 6-3	Muhtelif Mahalleler	Osmangazi-Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
6-32, 6-37, 6-38 ve 6-44	Muhtelif Mahalleler	Yıldırım	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
6-31 ve 6-59	(Teleferik İstasyonu) Muhtelif Mahalleler	Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA-Nitelikli DKA
6-30	Değirmenlikızık (Akçağlayan Toki)	Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA
6-80	Değirmenlikızık (Zeyniler)	Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA
6-81	75. Yıl (Erikli yayla)	Yıldırım	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
6-46	Muhtelif Mahalleler (Hacıvat Deresi)	Yıldırım	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
6-28	Fidyekızık	Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA
6-45	Fidyekızık	Yıldırım	Nitelikli Doğal Koruma Alanı
6-27	Fidyekızık	Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA
6-52	75. Yıl (Balaban)	Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA
6-26	75. Yıl (Park Alanı)	Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA
6-34	Hamamlıkızık	Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA
6-54	Hamamlıkızık	Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA
6-55	Cumalıkızık	Yıldırım	Sürdürülebilir KKKA
6-56	Muhtelif Mahalleler	Yıldırım	Nitelikli Doğal Koruma Alanı

D.6.6. Karacabey Karadağı-Ovakorusu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

Karacabey ve Mudanya İlçeleri mülki sınırları içerisinde yer almaktadır. Sahanın karayolu ile Karacabey ve Mudanya İlçelerine, Bursa ve Balıkesir İllerine bağlantısı vardır. Alanın toplam yüzölçümü 28.575,77 ha (285.757.691 m²) olup, deniz seviyesinden yüksekliği 0 – 833 m (Karatepe) arasında değişmektedir. Gelişme ve Yönetim planı hükümleri doğrultusunda korunması sağlanmaktadır.

Saha, engebeli bir arazi yapısına sahiptir. Sahada büyük oranda ormanlık alanlar bulunmakta; tarım arazileri, yerleşim yerleri ve orman içi açıklıklar göreceli olarak daha az alan kaplamaktadır. Ülkemizin önemli sulak alanlarından biri olan Kocaçay Deltası da, yaban hayatı geliştirme sahası içerisinde yer almaktadır. Saha içerisindeki yükseklik farkları, arazi şekilleri ve iklim pek çok farklı ekosistemin oluşmasını sağlamıştır.

Karacabey Karadağı-Ovakorusu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nın hedef türü Phasianus colchicus'dur (sülün). Sahanın koruma ve yönetim gerektiren diğer değerleri ise Capreolus capreolus (karaca), subasar (longoz) ormanı, Kocaçay Deltası sulak alanı, yaban hayvanı rehabilitasyon merkezi, ayı barınağı ve endemik türlere ev sahipliği yapan kıyı kumul ekosistemidir.

Yaban Hayatı Geliştirme Sahası içerisinde yer alan Ovakorusu Ayı Barınağı ve Celal Acar Yaban Hayvanları Kurtarma ve Rehabilitasyon Merkezi Bursa Şube Müdürlüğümüz bünyesinde hizmet vermektedir.

D.7. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde bulunan tabiat parkları ve milli parkları koruma çalışmaları devam etmektedir.

Kaynaklar

Tarım ve Orman Bakanlığı 2. Bölge müdürlüğü,

Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (Tabiat Varlıklarını Koruma Şube Müdürlüğü)

<http://www.milliparklar.gov.tr/korunan-alanlar/milli-parklar>

<http://www.turkiyesulakalanlari.com/> <http://www.milliparklar.gov.tr/korunan-alanlar/ta>

<http://www.milliparklar.gov.tr/korunan-alanlar/tabiat-parklari>

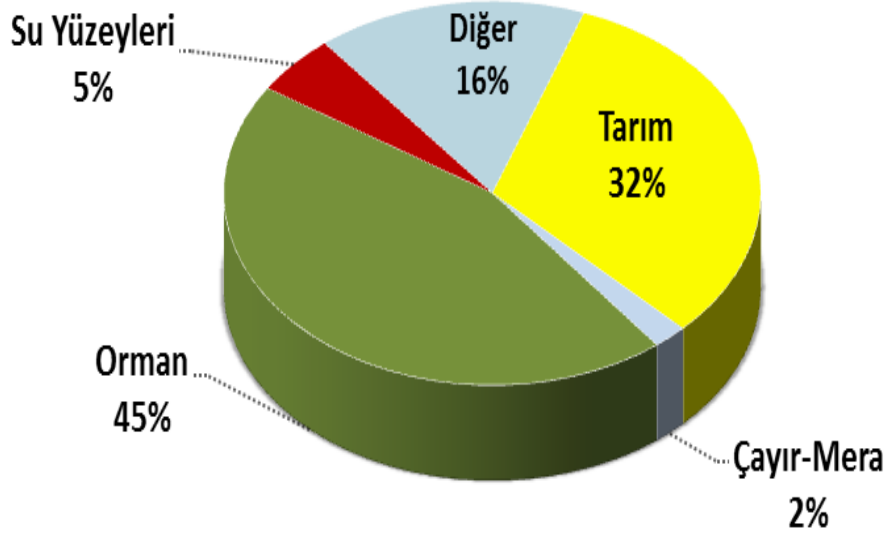
<http://www.milliparklar.gov.tr/korunan-alanlar/tp> <http://www.milliparklar.gov.tr/korunan->

[alanlar/tp3](http://www.milliparklar.gov.tr/korunan-alanlar/tp3) <http://www.milliparklar.gov.tr/korunan-alanlar/tp4>

<http://www.milliparklar.gov.tr/resmiistatistikler>

E. ARAZİ KULLANIMI

E.1. Arazi Kullanım Verileri

Grafik E.50 – 2020 yılı arazi kullanım durumuna göre arazi sınıflandırması
(TÜİK,2019)

Çizelge E.74 – Arazi kullanım sınıflandırması

(https://corinecbs.tarimorman.gov.tr/, 2021)

	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ									
	1990		2000		2006		2012		2018	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	16.980,35	1,57	28.120,54	2,6	33.196,34	3,07	37.827,84	3,5	40.921,25	3,78
2) Tarımsal Alanlar	489.771,97	45,28	480.168,49	44,39	479.105,79	44,29	482.512,35	44,61	480.567,32	44,43
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	524.983,43	48,53	523.389,28	48,39	519.444,72	48,02	509.978,72	47,15	508.595,52	47,02
4) Sulak Alanlar	4.076,20	0,38	5.631,72	0,52	5.644,39	0,52	5.702,87	0,53	5.702,87	0,53
5) Su Yapıları	45.850,59	4,24	44.365,38	4,1	44.284,17	4,09	45.653,63	4,22	45.888,45	4,24
TOPLAM	1.081.662,54	100	1.081.675,41	100	1.081.675,41	100	1.081.675,41	100	1.081.675,41	100

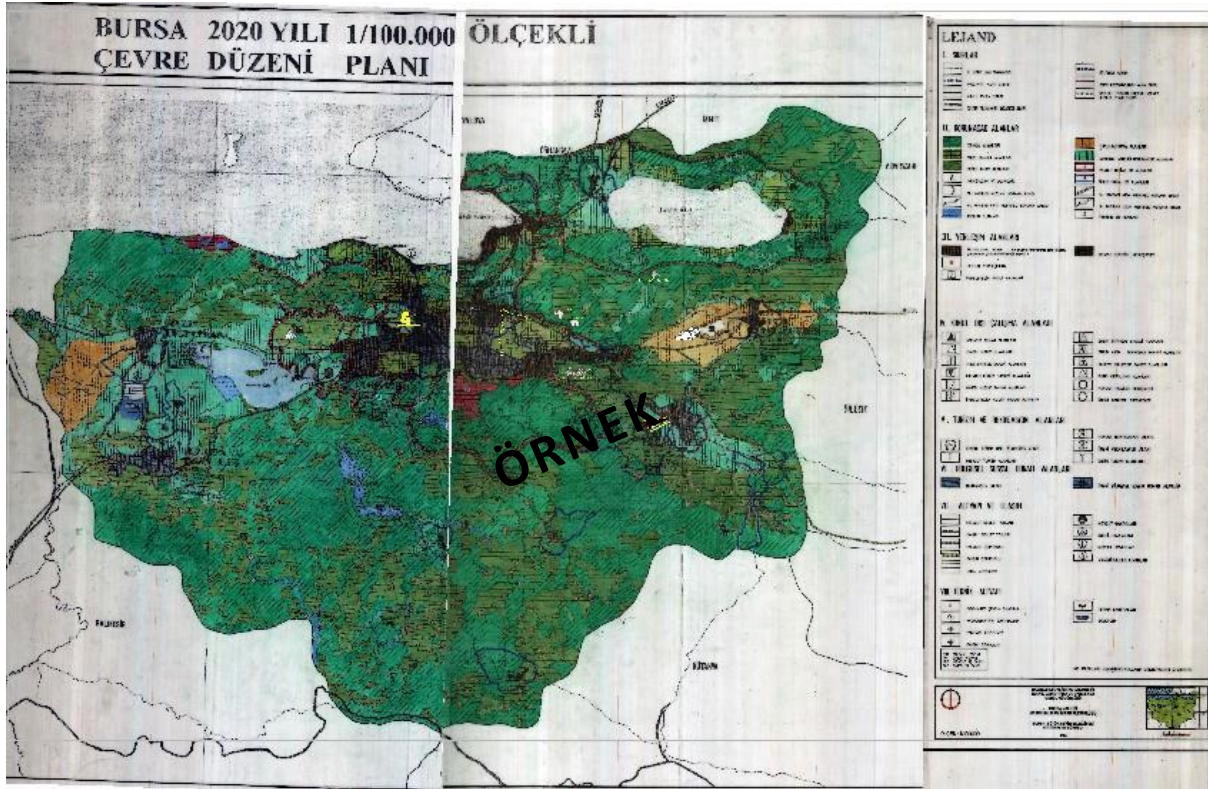

E.2. Mekânsal Planlama

E.2.1. Çevre Düzeni Planı

Bursa 2020 Yılı 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 19.01.1998 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

02.10.2015/1816 sayılı BBB meclis kararı ile “Bursa İnegöl-Yenice Islah Organize Sanayi Bölgesi”ne ilişkin “Bursa 2020 Yılı 1/100000 ölçekli Çevre Düzeni Planı” değişikliği onaylanmıştır.

Harita E.4 – Bursa İlinin Çevre Düzeni Planı
(BÇŞİM, 2018)

I. AMAÇ

Bursa 2020 Yılı 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, 2020 yılını hedef alarak, Bursa İl’inde sürdürülebilir, yaşanabilir bir çevre yaratılmasını; tarımsal, turistik ve tarihsel kimliğinin korunmasını ve Türkiye’nin kalkınma politikası kapsamında sektörel gelişme hedeflerine uygun olarak belirlenen planlama ilkeleri doğrultusunda sağlıklı gelişmeyi ve büyüme hedeflerini sağlamayı amaçlamaktadır.

II. KAPSAM

Bu çevre düzeni planı, Bursa İl’i bütününe kapsayan plan onama sınırları içinde; bu planın amacına yönelik planlama ilke ve hedeflerini, ana kararlarını, gelişme önerilerini ve sorunlara müdahale stratejilerini kapsamaktadır.

100.000 ÖLÇ. ÇDP DEĞİŞİKLİK TARİH VE SAYISI (2016 YILI)	PİN NO
1) 21.01.2016/49	3635, 11
2) 21.01.2016/1038	3635, 12
3) 17.03.2016/527	3635, 13
4) 19.04.2016/900	3635, 14
5) 14.04.2016/792	3635, 15
6) 14.04.2016/792	3635, 16
7) 23.05.2016/1014	3635, 17
8) 28.06.2016/1463	3635, 18
9) 23.06.2016/1305	3635, 19

E.3. Sonuç ve Değerlendirme

Bursa 2020 Yılı 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı İlin gelişme önerileri ve sorunları çerçevesinde stratejiler belirlenir.

Kaynaklar

Tarım ve Orman Bakanlığı (<https://corinecbs.tarimorman.gov.tr/>)
Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
TUIK

F. ÇED, ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ

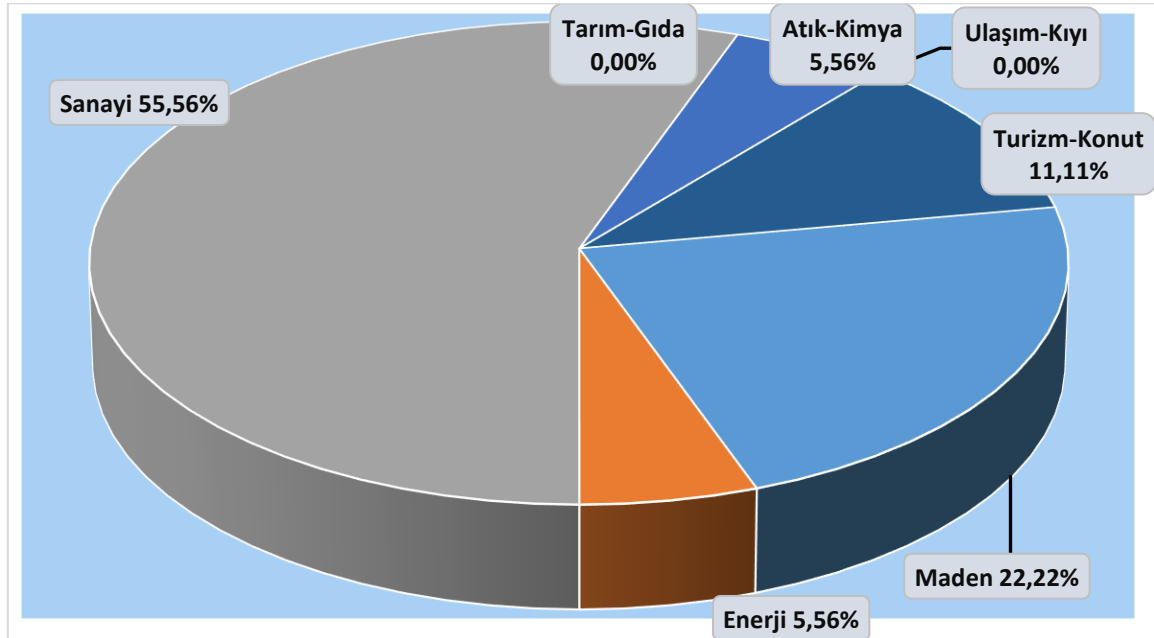
F.1. Çevresel Etki Değerlendirmesi İşlemleri

2020 Yılı içerisinde “Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliği” kapsamında Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (ÇŞİM) tarafından verilen Ek-2 Listesi ÇED Gereklidir ya da Gerekli Değildir Kararları, sayıları ve bunların sektörel dağılımları ve Çizelge F.75, Grafik F.51 ve Grafik F.52 belirtilmektedir.

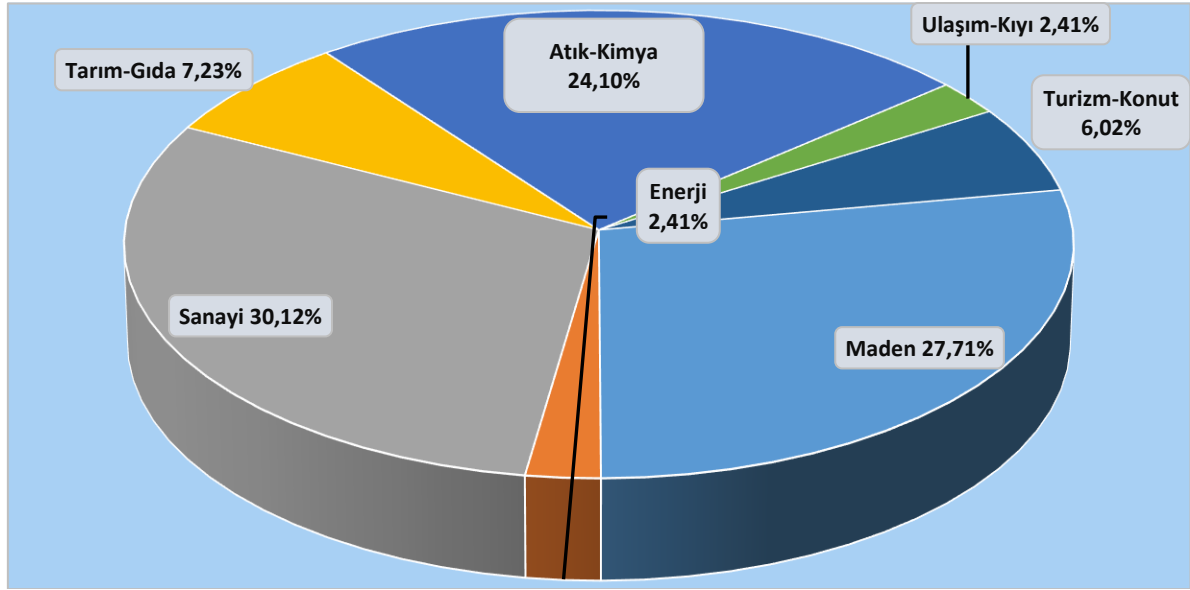
Çizelge F.75 – Bakanlık merkez ve Bursa ÇŞİM tarafından 2020 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı

(e-ÇED Yazılımı, <https://ced.csb.gov.tr/>, 2021)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	23	2	25	6	20	2	5	81
ÇED Gereklidir	0	0	0	0	0	0	0	0
ÇED Olumlu Kararı	4	1	10	0	1	0	2	18
ÇED Olumsuz Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

Grafik F.51 – 2020 yılında ÇED Olumlu Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı (e-ÇED Yazılımı, <https://ced.csb.gov.tr/>, 2020)

Grafik F.52 – 2020 yılında ÇED Gerekli Değildir Kararı alınan projelerin sektörel dağılımı

(e-ÇED Yazılımı, <https://ced.csb.gov.tr/>, 2020)

Çizelge F.76 – Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2014-2020 yılları arasında verilen muafiyet kararlarının sektörel dağılımı

(e-ÇED Yazılımı; <https://ced.csb.gov.tr/>, verinin alındığı Temmuz/2021)

Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
125	270	3121	361	662	128	325	4992

Çizelge F.77 – 2014-2020 yılları arasında verilen iade/iptal kararlarının sektörel dağılımı
(e-ÇED Yazılımı; <https://ced.csb.gov.tr/>, verinin alındığı ay/ yıl belirtilmelidir)

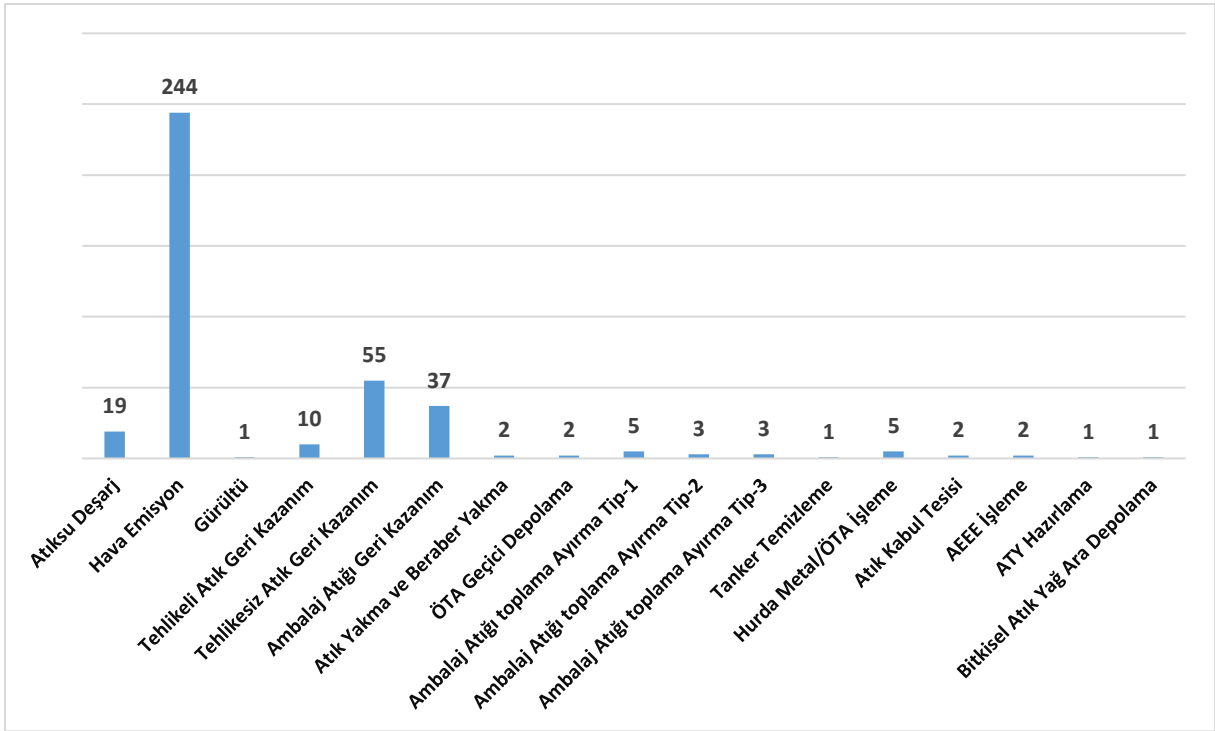
Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
12	2	2	1	4	0	1	22

F.2. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge F.78 – 2020 yılında Bakanlık Merkez teşkilatı ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları

(e-İzin Yazılımı, 2021)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	30	134	164
Çevre İzin/Çevre İzin ve Lisans Belgesi	55	285	340
Çevre İzni Muafiyet Sayısı	103		103
TOPLAM	85	419	607

Grafik F.53 – 2020 yılında verilen Çevre İzin/ Çevre İzin ve Lisans Belgelerinin konularına göre dağılımı
(e-izin yazılımı, 2021)

F.3. Sonuç ve Değerlendirme

İl Müdürlüğümüze yapılan başvurular, ilgili Kanun ve Yönetmelik hükümlerine göre değerlendirilmektedir.

Kaynaklar

Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
e-ÇED Yazılımı
e-İzin Yazılımı

G. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI

G.1. Çevre Denetimleri

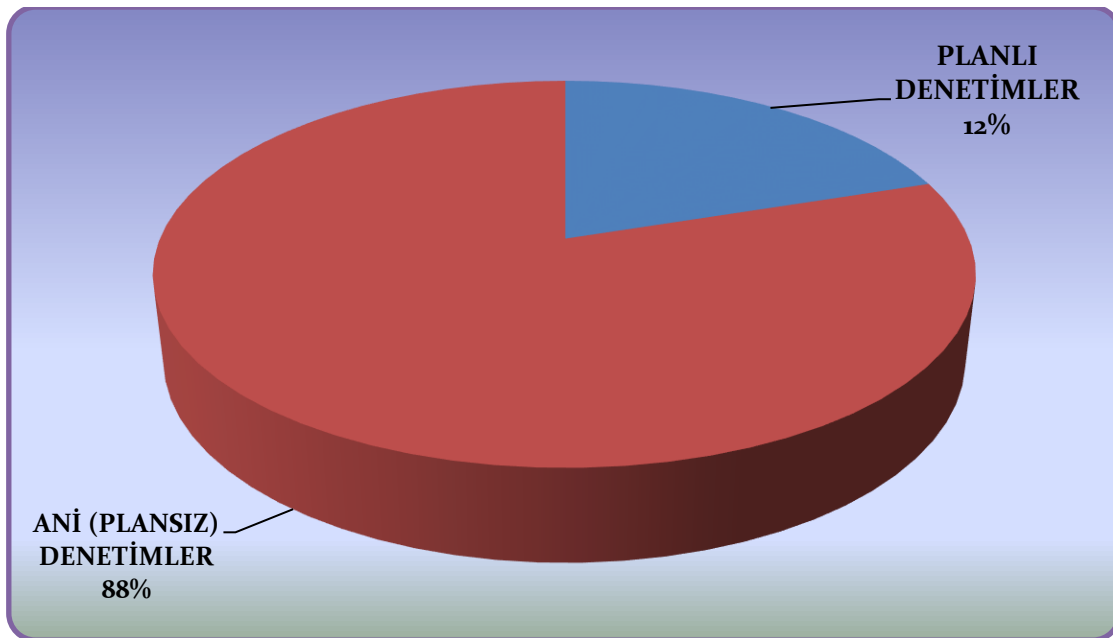
Bu rapor kapsamında denetim faaliyetleri değerlendirilirken, gerçekleştirilen denetimler planlı (rutin) ve ani (plansız-rutin olmayan) denetimler olarak ikiye ayrılmıştır. Planlı denetimler, bir ya da çok yıllık bir program çerçevesinde İl Müdürlüğü tarafından haberli veya habersiz olarak gerçekleştirilen denetimlerdir. Plansız denetimler ise;

- izin yenileme prosedürünün bir parçası olarak,
- yeni izin alma prosedürünün bir parçası olarak,
- kaza ve olaylar sonrasında (yangın ve aniden ortaya çıkan kirlilikler gibi),
- mevzuata uygunsuzluğun fark edildiği durumlarda,
- Bakanlık ya da ÇŞİM tarafından gerek görülen durumlarda,
- ihbar veya şikâyet sonrasında

ani olarak gerçekleşen ve herhangi bir programa bağlı kalınmaksızın ÇŞİM tarafından yapılan denetimlerdir.

Çizelge G.79 - 2020 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı
(e-denetim yazılımı, 2021)

Denetimler	Toplam
Planlı denetimler	83
Plansız (ani+şikayet) denetimler	632
Genel toplam	715

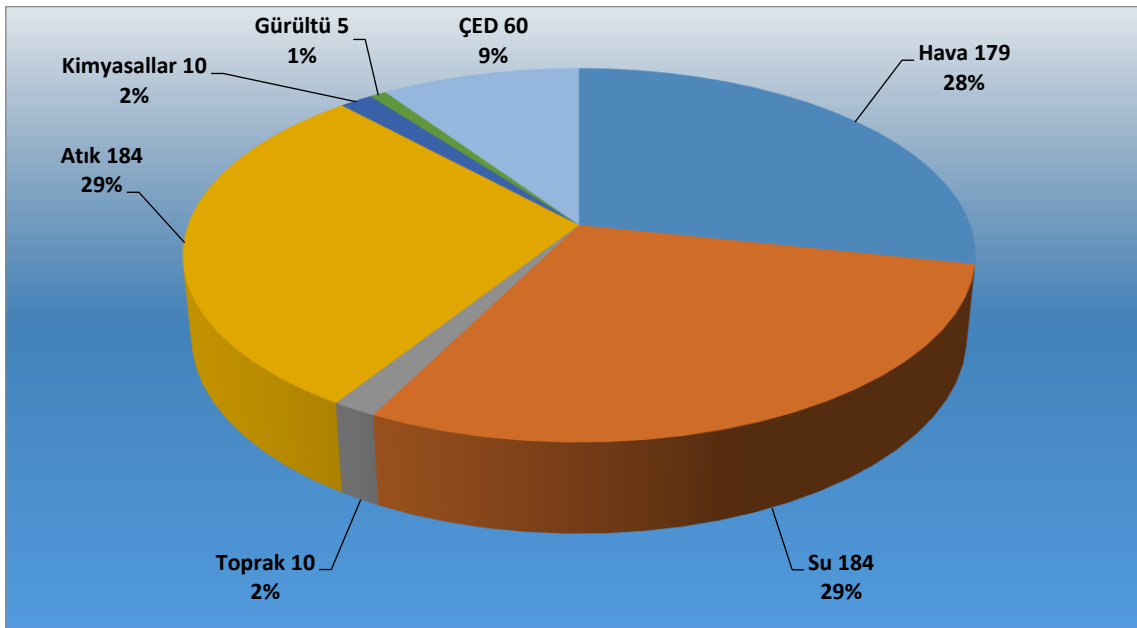
Grafik G.54 – ÇŞİM tarafından 2020 yılında gerçekleştirilen planlı ve ani çevre denetimlerinin dağılımı
(e-denetim yazılımı, 2021)

G.2. Şikâyetlerin Değerlendirilmesi

Çizelge G.80 – 2020 yılında ÇŞİM’e gelen tüm şikâyetler ve bunların değerlendirilme durumları

(Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2021)

Şikâyetler	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	TOPLAM
Şikâyet sayısı	179	184	10	184	10	5	60	632
Denetimle sonuçlanan şikâyet sayısı	179	184	10	184	10	5	-	572
Şikâyetleri denetimle sonuçlanma (%)	%100	%100	%100	%100	%100	%100	-	%90,51

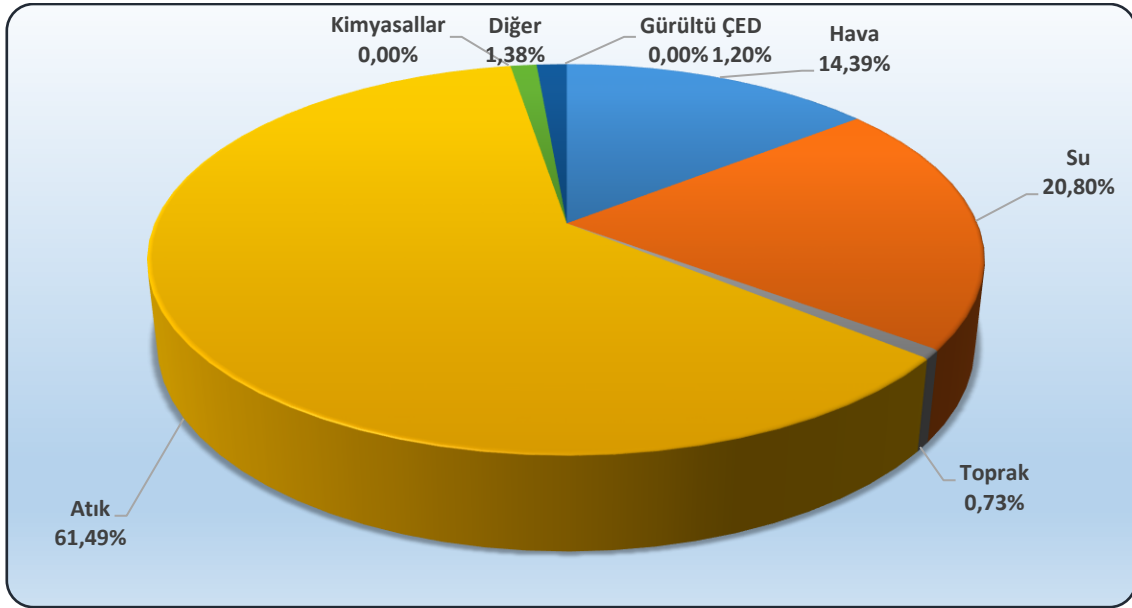
Grafik G.55 – 2020 yılında ÇŞİM gelen şikâyetlerin konulara göre dağılımı (Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2021)

G.3. İdari Yaptırımlar

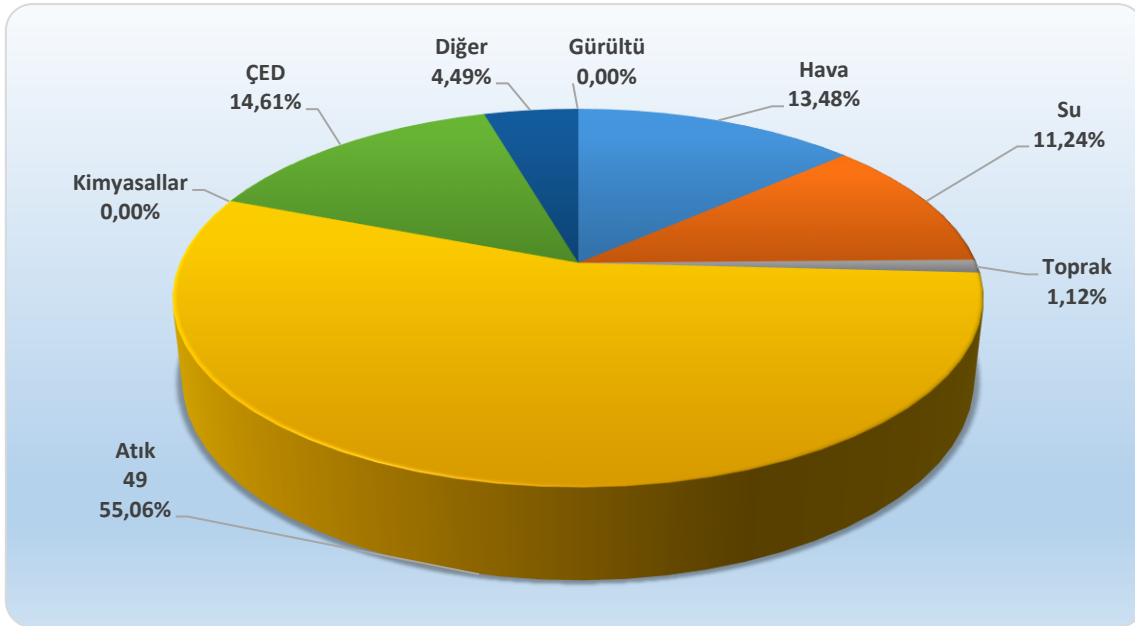
Çizelge G.81 – 2020 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı

(Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2021)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.416.020	2.047.259	72.197	6.052.230,76	0	0	118.347,82	136.203,80	9.842.258,38
Uygulanan Ceza Sayısı	12	10	1	49	0	0	13	4	89

Grafik G.56 – 2020 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan idari para cezaları miktarının konulara göre dağılımı
(Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2021)

Grafik G.57 - 2020 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan idari para cezaları sayısının konulara göre dağılımı
(Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2021)

G.4. Çevre Kanunu Uyarınca Durdurma Cezası Uygulamaları

İlimizde faaliyet gösteren firmaya ÇED Yönetmeliği ve Çevre İzin Lisans Yönetmeliği kapsamında 4 adet faaliyeti durdurma/kapatma kararı uygulanmıştır.

G.5. Sonuç ve Değerlendirme

İl Müdürlüğümüzce yapılan denetimler sonucunda etkin iyileştirmeler sağlanmıştır.

Kaynaklar

Bursa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
e-Denetim Yazılımı

H. ÇEVRE EĞİTİMLERİ

2020 yılı içerisinde çevre eğitimleri Sıfır Atık Kapsamında yapılmış olup yapılan çalışmalar aşağıda belirtilmiştir. Ayrıca 2020 yılında yaşanan pandemi sebebiyle, Çevre gününde çelenk sunma töreni yapılmıştır.

Sıfır Atık Projesi kapsamında, 2017 yılından itibaren İlimizde çalışmalara başlanmış olup, Sıfır Atık Bilgi Sisteminde kayıtlı firma/tesis sayısı: Proje kapsamında 12.09.2020 tarihi itibarıyla 17 İlçe Belediyeleri (ek binaları dahil) ve kamu kurum/kuruluşları, tesisler ve gönüllülük esasına dayalı olarak kayıt olanlarda dahil olmak üzere, toplam 3915 kayıt gerçekleştirilmiştir. İl Müdürlüğümüz tarafından Kamu Kurumları başta olmak üzere, okullar, üniversiteler ve özel kuruluşlar gibi birçok noktada yaklaşık olarak 2268 kişiye sıfır atık ve sıfır atık mavi konularında eğitim verilmiştir.

12-13 Ekim 2019 tarihleri arasında, Bursa Büyükşehir Belediyesi koordinasyonunda İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğümüzün katılımıyla gerçekleştirilen 2. Çocuk Yetenek Şenliği (Sıfır Atık Temalı)'nde; Bursa Bilim Teknoloji Merkezi'nin bilim şovları ile Umurbey İpek Tasarım ve Üretim Merkezi'nin atölye çalışmaları yapılmış olup atölye çalışmalarına katılan çocuklar çeşitli hediyelerle ödüllendirilmiş, farklı okulların sahne gösterileri ve çocuklar arası şarkı yarışmaları yapılmıştır. Şenlikte, yüzlerce çocuğun yanısıra, Kızılay, Yeşilay ve Bursa Bilim ve Teknoloji Merkezi (Bursa BTM) gibi kuruluşlar ile kamu ve özel sektörden 40 kuruluş katılım sağlamıştır. İl Müdürlüğümüz söz konusu şenlikte çocuklara geri dönüşüm kutu tasarımı etkinliği yaptırmıştır.

Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Bursa Büyükşehir Belediyesinin ortaklaşa yürüttükleri Çevre Dostu Okul Projesi (Yeşil Karne) gerçekleştirilmiştir.

Gemlik Belediye Başkanlığı tarafından, "1 litre bitkisel atık yağ getirene 1 adet zeytin yağlı sabun hediye" projesi gerçekleştirilmiştir.

Sıfır Atık Projesi ile alakalı Gemlik Sosyal Yaşamı Destekleme Derneği (GESYAD), Gemlik Belediyesi, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından hazırlanan etkinlikte, Projeye Teşvik Amaçlı Tiyatro Oyunu sahnelenerek Öğrencilere Tiyatro Eşliğinde Bilgilendirme yapılmıştır. Yaklaşık 500 öğrenci katılmıştır.

Gemlik Belediyesi bünyesinde yürütülen çalışmalar kapsamında "Camın Özü Doğa Doğanın Dostu Cam" sloganıyla İlçe geneline "100 adet Cam Şişe Toplama Kumbarası" ile "Kullandığımız Giysiler Çöp Değildir" sloganıyla İlçe geneline 50 adet "Giysi Toplama Dış Mekan Kumbarası" dağıtılmıştır.

İlçe Belediyelerimiz tarafından kapıda yüz yüze eğitim, broşür dağıtma ve bilinçlendirme çalışmaları yapılmıştır.

30.04.2019 tarihinde, Bursa Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Atık Yönetimi Şube Müdürlüğü tarafından; Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, ilçe belediyeleri, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, üniversiteler, yetkilendirilmiş kuruluşlar ve lisanslı firmaların

BURSA 2020 ÇEVRE DURUM RAPORU

temsilcilerinin katılımıyla ‘Bursa Sıfır Atık Çalıştayı’ düzenlenmiştir. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğümüz tarafından yapılan eğitim çalışmalarına ilişkin bilgiler aşağıda belirtilmektedir

Eğitim Yılı	Verilen Eğitim	Eğitimi veren kurum/kuruluş	Eğitim Alan Kitle	Eğitim alan kişi sayısı
2020	Sıfır Atık	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Fatih Kız teknik lisesi öğrencileri	80
2020	Sıfır Atık	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	İl Sağlık Müdürlüğü personeli	80
2020	Sıfır Atık	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Valilik YİKOB personeli	19
2020	Sıfır Atık	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Osmangazi Kaymakamlığı personeli	10
2020	Sıfır Atık	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Bursa Şehir Hastanesi personeli	82
2020	Sıfır Atık	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Bursa Teknik Üniversitesi personeli	58
2020	Sıfır Atık	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Fatih Kız teknik lisesi öğrencileri	80
2020	Sıfır Atık	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	İl Sağlık Müdürlüğü personeli	80
2020	Sıfır Atık	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Valilik YİKOB personeli	19
2020	Sıfır Atık	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Osmangazi Kaymakamlığı personeli	10
2020	Sıfır Atık	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Bursa Şehir Hastanesi personeli	82
2020	Sıfır Atık	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Bursa Teknik Üniversitesi personeli	58
2020	Sıfır Atık	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Fatih Kız teknik lisesi öğrencileri	80
2020	Sıfır Atık	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	İl Sağlık Müdürlüğü personeli	80

Kaynak

Bursa İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü (Bursa İl Sıfır Atık Yönetim Sistemi Planı)